

SANQUIS®

ZDRAVÝ ŽIVOT JE UMĚNÍ

A KDES VZAL TOHLE?

LEŽELO TO V LÁZNÍCH.

Vykroč, a budou tě následovat.

Petr Zuska

PETR ZUSKA
UMĚLECKÝ ŠÉF
BALETU NÁRODNÍHO DIVADLA
V PRAZE

Prodej: Galerie módy Heleny Fejkové • Martinská 4 • Praha 1 • www.helenafejkova.cz

www.lachevre.cz

Titulní strana:
z knihy Lucie Lomové *Divoši*,
nakladatelství Labyrint, 2011

Lucie Lomová miluje příběhy a ráda je sama vymýšlí. Její komiksy vycházejí nejen u nás, ale také ve Francii (s. 12)-

Francouzské školy z třicátých let minulého století zdobí pražské Dejvice (s. 78)

Život ve snu (s. 100)

Václav Neckář zabodoval s písničkou *Půlnoční* (s. 86)

SETKÁNÍ

12 Lucie Lomová je se svými příběhy v kontextu českého komiksu nepřehlédnutelná. Kritici ji řadí k tzv. generaci NULA, byť pěstovala tuto disciplínu ještě před rokem 2000.

20 Radim Kopáč, literární a výtvarný kritik tvrdí, že český komiks na tom nebyl nikdy tak dobře jako dnes.

26 „Komiks má zvláštní kouzlo,” říká Karel Jerie, který vystavuje spolu s ostatními autory v Českém centru Praha.

30 Festival francouzského filmu. Pozvánka na tradiční podzimní filmový svátek.

32 Výstava Životní pouť připomíná herečku s krásnou slovenskou tváří a velkýma uhrančivýma očima. O životě Romy Schneider píše Jan Gregor.

POZNÁNÍ

40 Evropský veletok Dunaj tvoří přirozenou hranici mezi národy. Günter Bartoš se vydal po jeho břehu.

49 Augustin Heřman přistál jako první Čech na americké půdě. Zemřel před 325 lety.

52 Resselův lodní šroub, ruchadlo Veverkových, či hlubotisk Karla Klíče. Vynálezci a vynálezy v Národním muzeu.

56 Rozsudek smrti nad Karlem Kramářem, Aloisem Rašínem, Vincencem Červinkou a Josefem Zamazalem je na dosah. Zachrání velezrádce rakousko-uherské říše smrt císaře?

78 Pražská čtvrť Dejvice se může chlubit funkcionalistickými stavbami, které slouží vzdělávání.

UMĚNÍ

86 „Je to krásná písnička a je dobře, že jsme ji natočili s mladými muzikanty,” říká Václav Neckář o *Půlnoční*.

90 O příběhu je český dokumentární komiks pojednávající o osudu tří Romů. Před nedávnem vyšel i ve Francii.

94 Gustav Klimt a Josef Hoffmann, dvě osobnosti evropské moderny na výstavě ve vídeňském Belvederu.

96 Poutavý příběh Alexeje Tolstého zaujal francouzského komiksového autora Pascala Rabaté. V listopadu představuje své kresby ve Francouzském institutu.

ZAOSTŘENO NA ZDRAVÍ

Přední český onkolog prof. MUDr. Josef Vorlíček, CSc. se neostýchá mluvit o smrti.

Paliativní péče respektuje a chrání důstojnost nevléčitelně nemocných.

Melanom neboli zhoubný nádor kůže.

Lymfedém po operacích a ozařování

Napsali jste nám

Svůj postoj k elektronické podobě jsem již přehodnotila, pokud mám čas a přístup k internetu, oceňuji, že mohu měnit velikost písma a listovat i v jiných číslech, které jsem předtím neznala. Každopádně budu moc ráda, pokud se obnoví původní tištěná podoba. **Pavla Jurková**

Sleduji každý pátek večer v rozhlase zajímavý pořad Media v postmoderním světě.... Již několik měsíců se zabývají budoucností tištěných periodik v Evropě. Mají všude asi stejné potíže, ale věří, že kvalitní periodika přezijí i v tištěné formě. Bohužel, průměr našeho obyvatelstva má zájem především o bulvár.... Na Sanquisu jsem si vážila jeho kvalitního obsahu i perfektního provedení, zkrátka Sanquis mně voní a byla radost a uvolnění ve volné chvíli Váš časopis pročitat. Formální stránka byla perfektní a vlastně jsem navštěvovala výstavy i četla knihy Vámi doporučené. Nesedím ráda u počítače, stačí mi to při ordinaci. Není nad to mít krásnou knihu nebo časopis v ruce a strávit s ním hezký večer. Přeji Vám, aby nastaly lepší časy pro Váš časopis i pro naši kulturu vůbec. Moc Vás zdravím a přeji Vám štěstí a chytré lidi kolem Vás. S úctou **Marie Toušková**

Dobry den, ráda bych si objednala zasílání Sanquisu ve formátu pdf na tento email. Musím přiznat, že papírová forma je mi milejší, ale zase chápu Vaše důvody a jsem ráda, že ve vydávání pokračujete alespoň elektronicky. Pokud by to bylo možné, mohli byste mi poslat zprávu, do kdy mi platí moje předplatné, abych jej mohla včas prodloužit? Děkuji za ochotu a přeji pěkný den,

Musilová Jitka

Časopis je nejen obsahově výborný, ale vycházel i v krásné úpravě a tisku. Budu doufat, že se Vám podaří finanční problémy překonat a k tištěné podobě se brzo vrátíte. Oceňuji, že se nastalou situací snažíte řešit. Posílání časopisu do e-mailové schránky uvítám... Místo prodloužení předplatného bych raději požádala, pokud je to možné, o nějaká starší neprodaná čísla. Čtení na monitoru počítače pro mne není plnohodnotným zážitkem srovnatelným s možností vzít do ruky časopis, který jste vypravili do světa skutečně velkoryse. Časopisy bych si mohla vyzvednout osobně. Zatím jsem

nedostala klubovou kartu. Již jsem se na této adrese dotazovala a dostala jsem odpověď, že se jich tiskne vždy více najednou a přijde mi později. Je tomu tak i nyní, nebo s ní raději nemám počítat? Přeji Vám vše dobré a hodně sil do pěkné a bohužel i obtížné a málo ceněné práce. Snad přijdou lepší časy. S pozdravem **Hana Válková**

Děkujeme všem za milé e-maily, v nichž nám vyjadřujete podporu. Mám radost, že Sanquis dále sledujete. Zároveň se omlouvám, že jsme se při přechodu na elektronickou verzi časopisu trochu opozdili s klubovými kartami pro nové předplatitele. Rozeslat se nám je podařilo v minulém týdnu, takže je snad už všichni máte ve schránce. Jestliže se tak nestalo, volejte prosím na telefonní číslo **221 180 229**. Na tomtéž čísle si můžete také ověřit, do kdy máte časopis předplacen. Nadále platí, že každý předplatitel se automaticky stává členem Klubu Sanquis a má tedy možnost využívat všechny výhody a slevy, které poskytuje naše karta. Její číslo je také přístupovým kódem k elektronické verzi aktuálního Sanquisu a k dalším číslům z let 2009 – 2011, jimiž můžete listovat na naší webové stránce.

Vše najdete na www.sanquis.cz/online. Tato zóna je vyhrazena pouze našim předplatitelům. Máte-li zájem o starší tištěná čísla, napište na predplatne@sanquis.cz. Budou-li naše zásoby stačit, rádi vjdeme vstříc. Zdraví Vás a děkuje **Irena Jirků**

Šéfredaktorka **Irena Jirků** / jirku@sanquis.cz

Redakce **Jana Nekolová** / nekolova@sanquis.cz, **Günter Bartoš** / gunter@seznam.cz, **Lenka Klimtová** / klimtova@sanquis.cz

Artdirector **Luděk Bárta** Webové stránky www.sanquis.cz **Filip** a **Blanka Peškovi** / info@address.cz

Stálí spolupracovníci **Eva Bobůrková, Boris Dočekal, Martin Frouz, Jan Gregor, Tereza Herz, Miloslav Hirsch (Řím), František Houdek, Vladimír Hulec, Josef Chuchma, Jarmila Jelínková, Cecílie Jílková, Klára Klempířová, Jana Klusáková, Jiří Kocourek, Libuše Koubská, Josef Mlejnek, Jiří Machalický, Milan Nakonečný, Milan Odehnal, Karel Pacner, Eva Pivodová, Michael W. Pospíšil, Jitka de Préal (Paříž), Lenka Procházková, Maria Procházková, Bela Schenková, Zuzana Sobotková, Ondřej Šeřců, Jana Vlková, Zdeněk Zahradník, Hana Zallmannová**

Odborná rada **prof. MUDr. Michal Anděl, CSc., prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc., prof. MUDr. Pavel Gregor, DrSc., prof. MUDr. Jiří Mazánek, DrSc., prof. MUDr. Pavel Pafko, DrSc., prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc., prof. MUDr. Richard Rokyta, DrSc., prof. MUDr. Antonín Sosna, DrSc., doc. MUDr. Bohuslav Svoboda, CSc.**

Inzerce **Veronika Měchurová**, tel. 221 180 191 / mechurova@sanquis.cz

Předplatné **221 180 229, 221 180 194 / predplatne@sanquis.cz / www.sanquis.cz**

Adresa redakce **Španělská 10, 120 00 Praha 2**, tel. 221 180 194, fax 221 180 280

Za obsah inzerce ručí zadavatel. Za původnost a obsahovou správnost ručí autoři. Právní režim autorských děl nabídnutých redakci se řídí zejména autorským zákonem č. 121/2000 Sb. a dalšími českými právními normami. Přijetím díla k uveřejnění nabývá vydavatel práva k šíření přijatého díla časopiseckou formou včetně možnosti zveřejnění na www stránkách časopisu, vydání na CD-ROM nebo jiným způsobem v elektronické podobě. Všechna práva k uveřejněným dílům jsou vyhrazena. Autorské právo časopisu a navazujícím elektronickým publikacím vykonává vydavatel.

Registrace SANQUIS – MK ČR E 8319, Registrace SANQUIS – EDICE PROFESIONÁL – MK ČR E 18887, ISSN 1212-6535

Cena za předplatné on-line (12 čísel) 300 Kč, Cena jednoho čísla on-line 33 Kč

Vydavatel
Audabiac, o. s.
Španělská 10,
120 00 Praha 2
DIČ CZ226524163

Národní galerie v Praze – Sběrka umění 19. století
Kláster sv. Jiří

Adolf Chwala

| 1836–1900 |

14. září – 31. prosinec 2011

Otevřeno denně včetně pondělí od 10 do 18 hodin. Klášter sv. Jiří, nám. U Sv. Jiří 33, Praha 1, tram 22 > Pražský hrad

www.ngprague.cz

Hlavní partner NG v Praze

Patron NG v Praze

Partneři NG v Praze

Mediální partneři NG v Praze

Partneři výstavy

Klub SANQUIS

Také v listopadu vám přinášíme zajímavé výhody a slevy!

Když kartu SANQUIS předložíte v institucích či obchodech, s nimiž spolupracujeme a jejichž adresy najdete na této stránce a také na www.sanquis.cz/klub, máte zaručeny slevy a výhody. Při nákupu přes internet stačí uvést heslo SANQUIS a číslo vaší karty.

V rámci klubu Sanquis můžete teď využít i tuto nabídku:

Monografie Heleny Konstantinové Obrazy-kresby-grafika-ilustrace z nakladatelství Vyšehrad: **sleva 50% – místo 498 Kč jen 249 Kč**, knížku lze objednat na 271 961 380, na distribuce@ivysehrad.cz či přes www.ivysehrad.cz.

GALERIE A VÝSTAVNÍ SÍŇ

Dům umění města Brna: sleva 50% na vstup pro dospělého.

Více na www.dum-umeni.cz.

Moravská galerie v Brně: sleva 50% na vstupném po předložení karty Sanquis. Více o aktuálních výstavách na www.moravska-galerie.cz.

Galerie kritiků, Praha 1: volné vstupné a sleva 20% na všechny publikace vydané Galeríí kritiků, www.galeriekritiku.cz, Facebook – Galerie kritiků.

Topičův Salon, Praha 1: sleva 50% na vstup do výstavní síně.

Galerie výtvarného umění v Ostravě: sleva 30% na publikace a 3x do roka vstup zdarma.

Galerie Havelka, Praha 1: sleva 30% na katalog ke každé aktuální výstavě, www.galeriehavelka.cz.

Národní galerie v Praze: sleva 20%

na vstupném do všech výstavních prostor. Více informací na www.ngprague.cz.

Muzeum Montanelli, Praha 1: sleva 20% na vstup – více na www.muzeummontanelli.com.

Uměleckoprůmyslové museum v Praze: sleva 20% na publikace vydávané UPM, kontakt pro uplatnění slevy – marketing@upm.cz.

Museum Kampa, Praha 1: 2x za rok volný vstup pro 2 osoby (majitel karty + doprovod) a sleva 15% na katalogy. www.museumkampa.cz

S Galerie, Praha 6: sleva 10% z prodejní ceny autorských šperků a grafiky. Kontakty: tel.: 605 149 838, www.sgalerie.cz.

KNIHY, DIVADLO, HUDBA...

Nakladatelství trnka: sleva 35% na veškeré zboží zakoupené přes www.studio-trnka.cz. Osobní odběr možný po předchozí telefonické dohodě na adrese V Podbabě 18, Praha 6, 603 535 135.

WALD Press, s. r. o.: sleva 30% na veškerou produkci – knihy, CD, DVD. Objednávky na e-mail: produkce@sanquis.cz nebo na telefonním čísle 221 180 229.

Nakladatelství Listen: sleva 30% na knížky (při objednání nejméně tří publikací). Objednávky na e-mailu listen.docekal@tiscali.cz nebo telefonicky na čísle 777 620 143.

Nakladatelství Práh s. r. o.: sleva 30% na knihy objednané přes internet na www.prah.cz nebo e-mailem na prah@prah.cz.

Nakladatelství TITANIC, spol. s r. o.: sleva 30% na všechny knihy. Objednávky: www.titanic.n.cz, titanic.n@gmail.com, tel.: 257 211 257.

Musica Florea: sleva 30% na všechny koncerty v sezóně 2010/2011. Objednávky: vstupenky@musicaflorea.cz, tel. 603 832 501.

Nakladatelství Mladá fronta a. s.: sleva 20% na knižní produkci objednanou přes www.bookcafe.cz nebo prodej@mf.cz, tel. 225 347 313.

Pražská komorní filharmonie: sleva 20% na všechny koncerty do konce sezony, www.pkf.cz.

Nakladatelství Meander: sleva 20% na knihy objednané přes internet na www.meander.cz. Tel.: 773 902 100.

Nakladatelství LIBRI, spol. s r. o.: sleva 20% na všechny knihy objednané přes www.libri.cz.

Labyrint, nakladatelství a kulturní revue:

sleva 20% na publikace objednané přes internet na www.labyrint.net/labsnop.

Nakladatelství Galén: sleva 20% z prodejní ceny veškeré produkce objednané přes webové stránky www.galen.cz.

Nakladatelství HOST: sleva 20% na veškerou knižní produkci při objednání přes internet na www.hostbrno.cz.

Nakladatelství Brio: sleva 20% na všechny knihy nakladatelství objednané přes internetové stránky www.briopublishing.cz.

Orchestr Berg: sleva 20% na vstupenky na koncerty abonentní sezony BERGIN2011 (slevy nelze kombinovat). www.berg.cz

Nakladatelství GRADA Publishing, a. s.: sleva 15% na knižní produkci. Objednávky přes www.grada.cz, obchod@grada.cz.

Nakladatelství FORTUNA: sleva 15% na nákup knih Nástin dějin evropského umění (1. a 2. díl) v Centru učebnic, Ostrovní 30, Praha 1.

Divadlo v Dlouhé, Praha 1: sleva 60 Kč z ceny jedné vstupenky na představení ve velkém sále (mimo dětská představení).

Divadlo pod Palmovkou, Praha 8: sleva 20% na všechna představení z repertoáru. Rezervace: 283 011 127, www.divadlopodpalmovkou.cz.

Nakladatelství Academia: sleva 10% na nákup v knihkupectvích Academia v Praze a v Brně a sleva 25% na knihu Zdeňka Ježka Ve znamení neštovic. www.academia.cz

OSTATNÍ

Zábavné herní plány: sleva 25% na lepo-relo úspěšných herních plánů 4 VESELÉ HRY autorky Lucie Ernestové. www.herniplany.cz

Terapea, Praha: sleva 25% na rytmickou masáž, www.terapea.cz, 775 584 485.

Módní ordinace: sleva 25% na odborné poradenství známé stylistky Kláry Klem-pířové, www.modniordinace.cz, info@modniordinace.cz.

Kr studio & nehtová pohotovost, Praha: sleva 21% na veškeré služby: www.krstudio.cz, info@krstudio.cz, tel.: 241 431 513.

Distylelab: sleva 20% na luxusní dámskou konfekci s kožešinou Goddess. www.distylelab.cz

Kadeřnický salon La Vida: sleva 20% na dámské kadeřnické služby. Objednávky: 222 233 297, 724 005 520, lavida@lavida.cz.

Veva.cz: sleva 20 % na semináře. Objednávky: veva@veva.cz, 271 752 098, www.veva.cz.

Lavera: sleva 20 % na značky alva, BEMA bio, HennaPlus, lavera, LAVERÉ, nature friends, PURITY VISION, Tautropfen, Florascent, Star-glide, AlmaWin, Klar, Sonett, ImmiFlex a Sanatur. Kontakty: www.organictime.cz, objednavky@organictime.cz

Studio Visage, Jafra Cosmetics, Praha: sleva 20 % na kosmetickou péči a vybrané sady kosmetiky. Tel.: 604 605 350, www.jafracosmetics.cz.

Trigger Divers PADI 5 Star IDC Center, Praha: sleva 20 % na potápěčskou masku a další vybavení, sleva 10 % na kurzy potápění. www.trigger.cz.

Alia Optic, Praha 1: sleva 15 % na brýle, měření zraku, aplikaci kontaktních čoček. www.aliaoptic.cz, optika@aliaoptic.cz, tel.: 731 417 173

Parkhotel Průhonice: sleva 10 % na hotelové služby. Kontakty: www.parkhotel-pruhonice.cz, info@parkhotel-pruhonice.cz, 267 750 405.

Kitl s.r.o., Jablonec nad Nisou: sleva 10 % v e-shopu a sleva 20 % při nákupu zboží v prodejně Pasířská 60, Jablonec n. N., www.kitl.cz.

AMWA: sleva 10 % na biotextil barvený bylinami (kromě položek již v akci), www.amwa.cz

Merten Dental: sleva 10 % na veškeré zboží objednané přes www.merten-dental.cz.

Galerie módy Heleny Fejkové: sleva 10 % na oděvní tvorbu Heleny Fejkové v kategorii vycházka, byznys, společnost i svatba, www.helenafejkova.cz

Klub Měsíček, přirozená podpora zdraví: sleva 10 % na služby a zboží v prodejně i přes www.klubmesicek.cz. info@klubmesicek.cz, 603 303 146

Cestovní kancelář Juklík, spol. s r. o.: sleva 10 % na služby, www.ckjuklik.cz, tel.: 777 719 966.

Art Interier, Praha 8: sleva 10 % z ceny projektu. Architektonický ateliér nabízí designové návrhy a kreativní řešení. Kontakty: 603 718 586, www.art-interier.cz

China Tours, spol. s r. o., specialista na poznávací cesty do Číny a Asie: sleva 7 % z ceny zájezdu.

Více na www.chinatours.cz, tel. 222 958 203-4.

Předplatte si Sanquis ON-LINE

Od října 2011 vychází Sanquis každý měsíc v elektronické podobě.

V elektronickém časopise si můžete **listovat na www.sanquis.cz/ online**, stáhnout si ho do svého počítače nebo iPadu.

K předplatnému **získáte klubovou kartu Sanquis**, která nabízí slevy a další výhody v galeriích, knihkupectvích či nakladatelstvích, v kosmetických a wellnes centrech, v prodejnách zdravé výživy a v řadě obchodů.

Každý předplatitel má také zaručený **přístup zdarma k celému archivu Sanquisu a klubovým bonusům.**

Předplatné SANQUIS ON-LINE:

12 čísel (roční předplatné) + klubová karta – 300 Kč
6 čísel (půlroční předplatné) + klubová karta – 160 Kč

Sleva pro studenty: ISIC, ITIC, ALIVE – 20%
Ostatní studenti: 15%

Jak si objednat Sanquis ON-LINE:

telefonicky

volejte: 221 180 229 ve všední dny od 9 do 16 hodin

přes internet

vyplníte a odešlete formulář na webové stránce www.sanquis.cz/predplatne

e-mailem

pošlete zprávu na adresu predplatne@sanquis.cz, uveďte své jméno, adresu, e-mail a vyberte si roční nebo půlroční předplatné

Zálohovou fakturu dostanete obratem, po zaplacení Vám pošleme klubovou kartu a kód pro vstup k elektronické verzi časopisu a dalším předplatitelským bonusům.

Listopadové číslo vychází 3. 11. 2011

SANQUIS JUNIOR a Struny podzimu

Od začátku září se scházejí v naší redakci dvakrát týdně děti, které baví psát, kreslit či fotografovat a společně vytvářejí edici SANQUIS JUNIOR. Po prvním „hravém“ čísle, které vzniklo na výstavě Play v pražském Mánesu letos na jaře, sestavily děti v červnu nové číslo o Národním divadle (oba časopisy jsou v elektronické verzi na www.sanquis.cz/junior) a momentálně připravují speciál o hudebním festivalu Struny podzimu. Jeho organizátoři nám totiž nabídli spolupráci a pozvali celou dětskou redakci na festival.

Děti tedy strávily víkend 22. a 23. října v pražském Divadle Minor, kde probíhala část přehlídky věnovaná dětskému publiku, a nadšeně se účastnily tanečních, hudebních, animátorských a výtvarných workshopů. Nadchl je koncert folk-jazzrockové hudební skupiny Hm... a její písničky složené na texty Ivana Blatného, Františka Hrubína či Františka Halase, okouzlo je divadelní představení Kocourkov i vystoupení Hradišťanu s Jiřím Pavlicou a malými zpěváky a tanečníky. Doslova objevem se pak pro ně stal improvizovaný koncert-workshop známého beatboxového mistra En.dru. Děti si nejen skvěle zajamovaly, ale také s ním nakonec pro SANQUIS JUNIOR pořídily rozhovor. O tom všem a mnohém dalším pojednají ve svém třetím čísle. Vyjde během listopadu a najdete ho zase na www.sanquis.cz/junior.

Ufoni útočí, Eskymáci jedou do Egypta

To jsou témata dvou animovaných filmů, které vytvořili členové redakce SANQUIS JUNIOR při jednom z workshopů na festivalu Struny podzimu. Pro všechny zúčastněné – tedy Aničku, Madlu, Julii, Kačku, Josefa a Štěpána – to bylo vůbec první setkání s animací. Loutky si vytvořili z plastelíny, prostředí namalovali na tabuli – a přitom se skvěle bavili. Co vzniklo? Posudte sami!

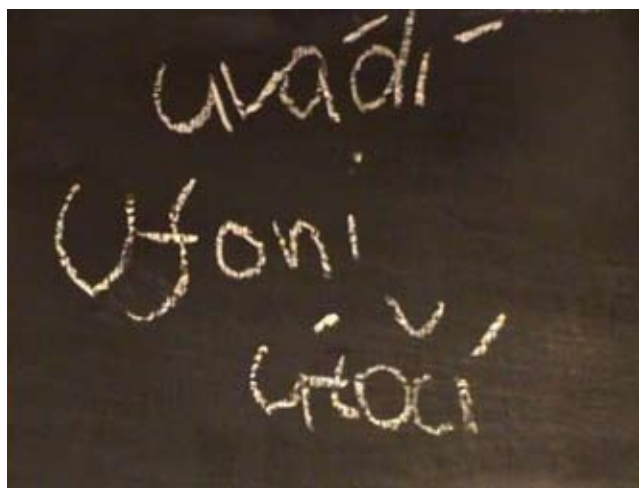
Ufoni útočí: klikněte zde

<http://www.sanquis.cz/video/sanquis94/1>

Egyptští Eskymáci: klikněte zde

<http://www.sanquis.cz/video/sanquis94/2>

ČESKÉ CENTRUM
CZECH CENTRE

**UMĚNÍ KOMIKSU,
KOMIKSOVOST V UMĚNÍ
(SOUČASNÝ ČESKÝ KOMIKS
A VÝTVARNÉ UMĚNÍ,
KTERÉ S PRVKY A POSTUPY
KOMIKSU PRACUJE)**

**4 — 26 / 11 / 2011
ČESKÉ CENTRUM
PRAHA**

WWW.CZECHCENTRES.CZ/PRAGUE

ČESKÉ CENTRUM PRAHA
RYTÍŘSKÁ 31, PRAHA 1
OTEVŘENO
ÚT / PÁ 10:00—18:00, SO 12:00—18:00

Text **Irena Jirků**

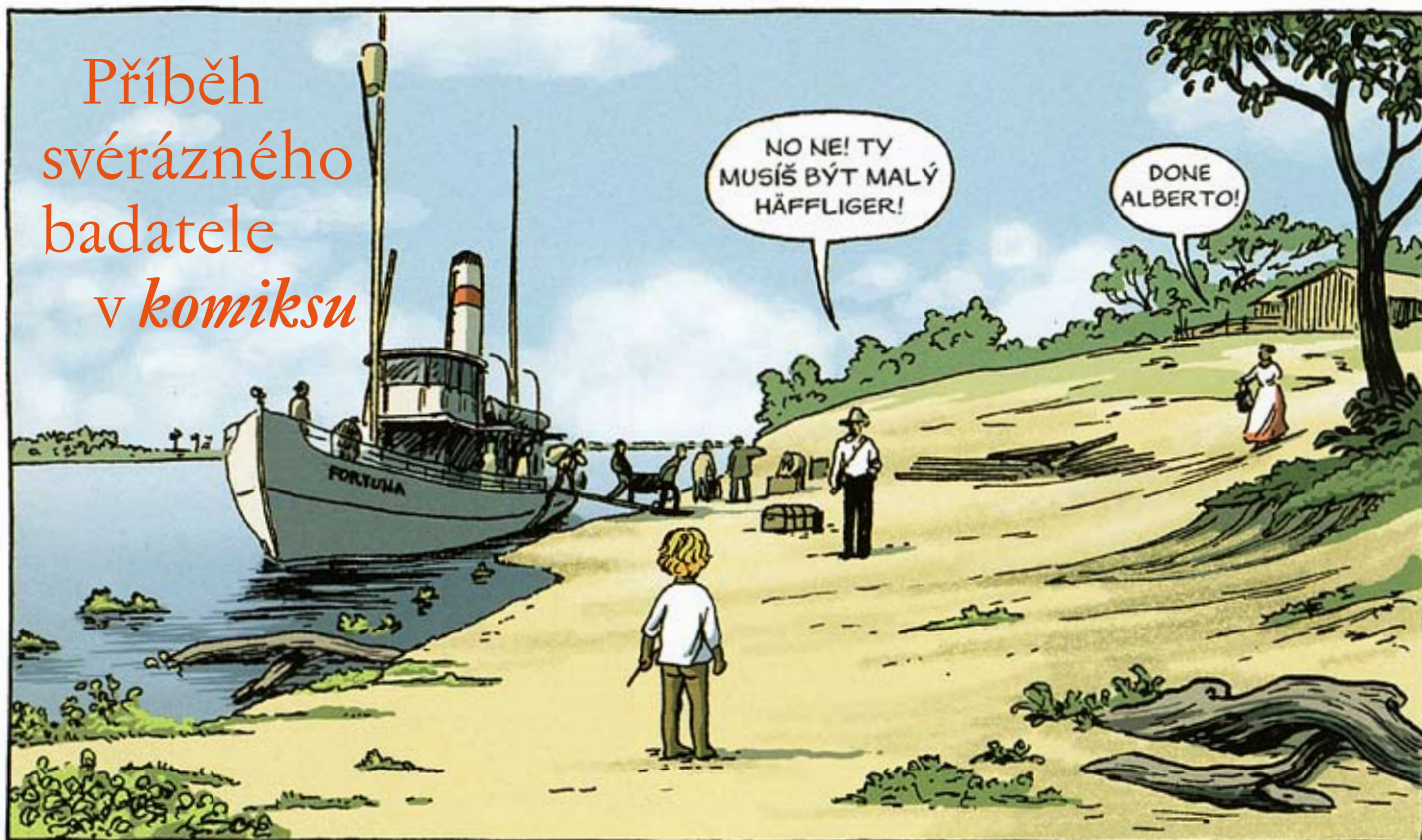
šéfredaktorka

Potlesk pro český komiks!

Cestovatel, etnograf, botanik, fotograf, novinář a publicista Alberto Vojtěch Frič podnikl svou první cestu do Brazílie v roce 1901. Bylo mu tehdy sotva devatenáct let, když se plavil ze Sao Paula na indiánské kánoi do Mato Grosso. Další tři objevné cesty na území dnešní Argentiny, Bolívie, Brazílie, Paraguaye a Uruguaye podnikl v letech 1903 až 1913. Tehdy zmapoval řeku Pilcomaye, podnikl zde archeologické vykopávky, nahlédl do tajů šamanské medicíny a přední světová muzea zásoboval množstvím etnografického materiálu. Při dalších výpravách už propagoval v Jižní Americe nově vzniklý československý stát, pomáhal také všem Čechům, kteří na tento kontinent chtěli přesídlit. Své poslední expedice pak zaměřil botanicky, nasbíral množství semen, živých kaktusů, bromélií a orchidejí... Svérázný badatel, který vždy obhajoval práva indiánů a konzervativní akademiky nadzvedával ze židlí svými unikátními objevy i neotřelými názory, své odborné statě a články publikoval v několika jazycích, ale nikdy se mu nedostalo patřičného ocenění. Dnes jsou zapomenuty i jeho dobrodružné povídky a črty, jimiž před válkou ovlivnil celou jednu generaci dětí... Nicméně – samotný Frič zcela zapomenut není. Jeho příběh vzkřísila Lucie Lomová ve svém nejnovějším komiksovém románu *Divoši*. Vyšel letos ve Francii i v Čechách a v obou zemích se těší zaslouženému úspěchu. Je to pocta panu Fričovi, umění Lucie Lomové a také českému komiksu. Po letech nadiktovaného útlumu konečně vstává z popela a prožívá renesanci. Nevěříte? Jednoznačné důkazy najdete v tomto čísle. Věnujeme ho českému současnému komiksu.

Na protější straně:
z knihy Lucie Lomové
Divoši, nakladatelství
Labyrint, 2011

Příběh
svérázného
badatele
v komiksu

Slova kreslená, psané obrázky

Je to až neuvěřitelný příběh. Píše se rok 2002, Petr Lom, toho času český velvyslanec v Pobřeží slonoviny, najde na internetu zprávu, že nějaká Lucie Lom má právě ve Francii výstavu. Zasměje se té shodě jmen a dá o tom vědět své neteři Lucii Lomové do Prahy.

„Nevěnovala jsem tomu velkou pozornost, vzpomněla jsem si asi tak za půl roku. Lucie Lom? Kdo to může být?“ Sedla tedy k počítači a zjistila, že Lucie Lom není žádná žena, ale ateliér v Angers, který se zabývá scénografií a grafickým designem, přičemž jeden z majitelů vystudoval divadlo a druhý kreslí komiksy.

„Prohlížela jsem si jejich web a říkala si: já jsem vystudovala divadlo a já dělám komiksy! Co to má znamenat?“ Napsala do Francie e-mail, odpověď přišla okamžitě: „Krásný příběh. Musíme se setkat!“

A Francouzi jí vysvětlili, že název firmy LOM vznikl jako akronym z jejich iniciál. A proč Lucie? Tu si přidali jen tak, protože souvisí se světlem, s nímž často pracují, a že je to krásné jméno. Když se jich pak občas někdo na onu Lucii ptal, bavilo je si navíc vymýšlet, že kolegyně právě odjela do Ameriky nebo je zase v Londýně. Nenapadlo je, že Lucie Lom někde skutečně žije.

„Na jaře 2003 jsem vystoupila v Angers z autobusu a tam stáli Philippe Leduc a Marc-Antoine Mathieu. Bylo to jako potkat staré známé, hned jsme se skamarádili. Shodou okolností zrovna v té době pracovali na stálé expozici muzea komiksů v Angoulême, jež tehdy vedl Thierry Groensteen. Když mu o našem prapodivném setkání vyprávěli, nabídl mi, abych něco vytvořila pro knižní řadu Ženské stopy jeho nového nakladatelství Éditions de l'An 2,“ vzpomíná dnes Lucie Lomová.

Album Anna chce skočit vyšlo ve Francii v roce 2006.

Divoši

Thierry Groensteen si Lucii Lomovou ponechal ve své prestižní stáji autorů komiksů i poté, co se jeho nakladatelství stalo součástí vydavatelského domu Actes sud. Letos ve Francii a v Čechách vyšlo Luciino další album Divoši (Les Sauvages).

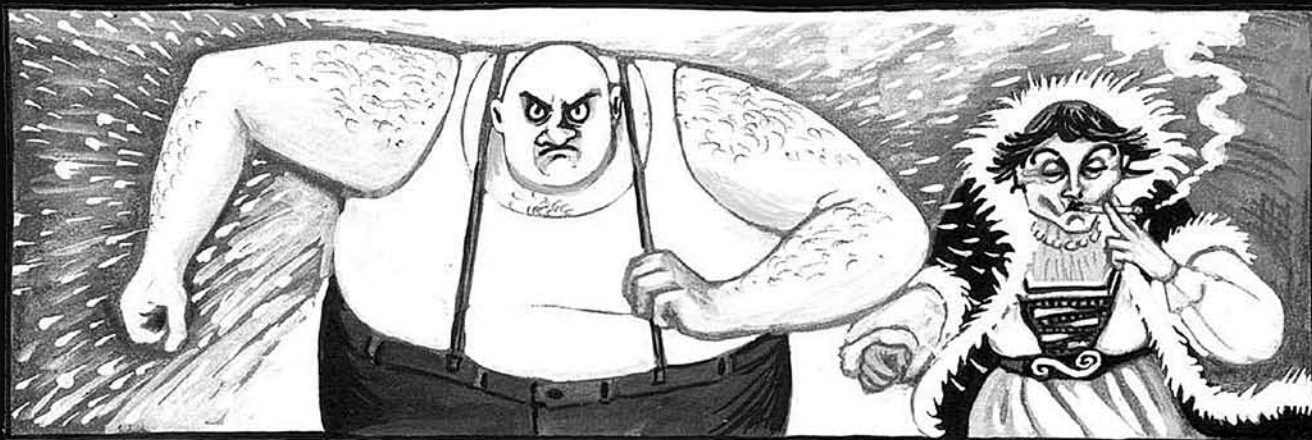
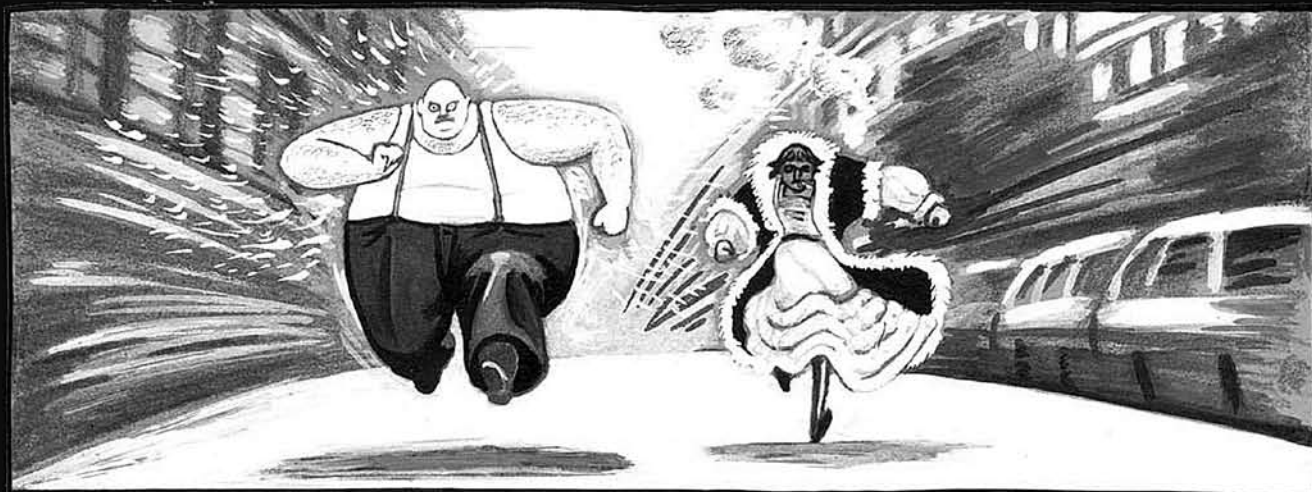
Kreslený biografický román čerpá ze skutečných událostí, které ve svých zápiscích zachytil cestovatel a botanik Alberto Vojtěch Frič a jež vydával na pokračování v roce 1943 v časopise Pestrý týden. Vzpomínal v nich na rok 1908, kdy přivezl z Pa-

Z knihy Zlaté české pohádky, nakl. Práh, 2008

Komiks
je pro mě
ideální řešení

raguaye do Evropy indiána Čerwuiše, aby ho vyléčil z nemoci, která sužovala celý jeho kmen. Během následujících měsíců mezi nimi vzniklo hluboké přátelství...

„Je to silné téma. Přivedla mne k němu kamarádka Jolana Součková. Nadšeně mi vyprávěla o knížce, kterou v roce 1995 vydali Fričovi potomci. Příběh obsahuje mnoho významů a výkladů. Kromě osobní roviny je tam i rovina společenská, která se týká vztahů mezi civilizacemi, pokroku. Existuje vůbec nějaký pokrok?“

Než se ale pustila do práce, převedla ještě do komiksové podoby pět Erbenových pohádek („Erben je pro komiks jako dělaný, velmi sevřený, věčný.“) a o Čerwuišovi a Fričovi si zatím přemýšlela. Když svou představu vysvětlila francouzskému nakladateli, už věděla, jak příběh pojme. A pan Groensteen souhlasil. Zasloužený úspěch sklídilo letos v říjnu i české vydání Divochů v nakladatelství Labyrint.

Jak se dělá komiks

Poslední roky tvorby Lucie Lomové se zdají být takřka idylické. Kreslí komiks, tiskne je s úspěchem doma i v zahraničí... Jenže ta idyla netrvá nijak dlouho. Ne náhodou nazývají kritici okruh výtvarníků, který se od začátku 21. století zasloužil

Chci
psát nebo
kreslit?
Nevěděla jsem.

Dole: Tylova hlídka, časopis Svět a divadlo, 2005

Protější strana: ilustrace ke knize Arnošta Goldflama Standa a dům hrůzy, nakl. Andrej Šťastný 2008

SNAD TAM NEHCETE SKOČIT, DÍTĚ?

MOŽNÁ BY TO BYLO LEPŠÍ...

ALE JDĚTE, NIC SE NEJÍ TAK HORKÝ, JAK SE UVAŘÍ! JÁ BYCH MOHLA VYPRAVĚT!

CINK CINK

ZATRACENEJ KŘÁP!

KŘÁCH!

POČKEJTE, POMŮŽU VAM!

HM... UŽ SE TO ZLOMILO ÚPLNĚ...

TO JSTE HODNÁ, SAMA BYCH TO NEZVLÁDLA.

KAM TO NESETE?

JENOM TADY POD MOST. MÁM DNESKA OSLAVU, VÍTE? KOLIK BYSTE MI HĀDALA, SCHVĀLNĚ?

SEDMDESÁT?

NO VIDÍTE, UŽ MI BUDE OSMDESÁT.

VÍTE, CO? ZVU VAŠ! JAK TAK NA VAŠ KOUKÁM, MĚLA BYSTE PŘIJÍT DROBET MEZI LIDI, CO ŘÍKÁTE?

HM... DOBRĚ, DÍKY...

...OVŠEM POD MOSTEM - ŽADNÁ SMETÁNKA, TO SE VÍ... I KDYŽ PAN DOKTOR... VYHNALA HO ŽENA Z BYTU, CHUDAĀKA, JE MU TEPRV DVAASEDMDESÁT!

o renesanci českého komiksu, Generací Nula. Lucie Lomová je jedna z mála, kdo se této disciplíně věnuje podstatně delší dobu. „Dlouho jsem si nebyla jistá, jestli chci psát nebo kreslit. Nakonec jsem se rozhodla studovat divadelní dramaturgii, ale v divadle jsem strávila jen jednu sezonu. Dnes vím, že komiks je ideální řešení: spojuje v sobě kreslení i psaní, ale specifickým způsobem. Komiks není obrázek plus text, komiks je obrázek s textem, je to kreslení slovy a psaní obrázky, obě ty složky si navzájem slouží.“

I když učila komiksový scénář na literární akademii Škvoreckého a teď vede workshopy v Ústavu umění a designu v Plzni, ostýchá se mluvit jako teoretik. Když začíná tvořit, činí tak intuitivně a vlastně moc nepřemýšlí. „Komiks vzniká postupně: od rámcové představy přes vymýšlení příběhu k vypracování fabule a k organizované struktuře. To znamená, že se musím rozhodnout, od kterého do kterého bodu budu vyprávět. Můžete vše odehrát v jednom dni a příběh zpracovat retrospektivně, nebo jako vizi do budoucna nebo ještě jinak.“ Pak přijde na řadu rozvržení stránek, posléze velikost políček a jejich obsah.

Chybí komiksová gramotnost

Lucie Lomová kreslí nejprve tužkou, pak obrázek naskenuje a dobarvuje ho v počítači, někdy maluje akvarely. Texty přicházejí na řadu jako poslední. „Nejraději mám málo slov – zbývá víc prostoru pro představivost čtenáře. Ta je důležitá, stejně jako základní komiksová gramotnost. Nakreslím třeba dvě políčka vedle sebe – v jednom je několik lístků u země, ve druhém vzrostlá kytka. Komiksová dohoda mezi čtenářem a autorem říká jasně: kytičku vnímáte v čase, vyrostla. Bohužel, u nás byl komiks dlouho tabu, a tak spousta lidí ho ještě nedokáže číst.“

Tati vyprávěj!

Zarputilým nepochopením se vyznačoval i komunistický režim, který v komiksu spatřoval symbol kapitalismu a vyvinul nemalé úsilí, aby ho zničil. Skoro se mu to povedlo. Komiks celá desetiletí přežíval – až na pár vzácných výjimek – jen v dětských časopisech. Tam začala publikovat také Lucie Lomová příběhy myši Anči a Pepíka. První příběh, který vyšel jako samostatný sešit v nakladatelství Panorama na jaře 89, vytvořila společně se svou sestrou Ivanou, později – celých deset let – je kreslila už sama pro vydavatelství Čtyřlístek.

„Moje děti mi tehdy seděly na klíně, sledovaly a radily, co mám kreslit. Zažila jsem sama něco podobného s tatínkem. Měl fantazii a dar vyprávění. Dávno před tím, než se narodili Mach a Šebestová, pro mne a mou sestru vymýšlel na pokračování příběhy o jedné školní třídě. Byly tam postavy uličníků a šprtů, mělo to být asi výchovné, ale dobře jsme cítily tatínkův nadhled... A hlavně jsme se sestrou mohly zblízka sledovat, jak se rodí příběh. Někdy jsme společně řešili, kam se bude děj dál ubírat a objednávaly si náměty dalších dobrodružství. Proces tvorby. Zázrak.“

Mimochodem, tatínek dopřál Lucii ještě jednu skvělou zkušenost. Byl vědec, parazitolog, v roce 1969 až 1970 přijal pozvání americké univerzity a směl vzít rodinu s sebou. „Když jsme se vrátili z Chicaga do Prahy, bylo to jako studená sprcha. Šedá Praha, pionýři a jiskřičky, soudružky učitelky a komunisti. Neměli jsme s kým sdílet zkušenosti z toho překypujícího světa. Amerika byla tehdy v rozpuku, bohatá

Lucie Lomová (*1964)

- Vystudovala divadelní dramaturgii na DAMU.
- Více než 20 let kreslí komiksy, ilustruje časopisy a knížky.
- V posledních letech se věnuje hlavně komiksu pro dospělé.
- Její album *Anna chce skočit* získalo v roce 2007 komiksovou cenu Muriel a Zlatou stuhu.
- Román *Divoši vyšel letos* v dubnu ve Francii a v červnu v Čechách.
- Žije v Praze.

Na protější straně: z komiksového alba *Anna chce skočit*, Meander 2007

DALI MNĚ
K DISPOZICI
CELOU JEDNU
STRÁNKU...

CO S NÍ,
KRISTEPANE,
UDĚLÁM?...

PŘEPADÁ
MĚ HRŮZA
Z PRAŽDNOTY,
POVĚSTNÝ
HOROR VACUI...

POČKÁM...

...KDYŽ UŽ JSEM
V TOM KOMIKSU...

...TŘEBA MĚ...

...NĚCO
NAPADNE!

UŽ JE TO
TADY!!!

a zábavná. Všude barvy, světla, obrovská auta, žvejkačky, fixy, celé sobotní dopoledne s groteskami v barevné (!) televizi, stohy komiksových sešitů!“

Roky se jí pak zdávalo, že je zase v Americe. A její první komiksy? Začala je kreslit někdy v sedmi letech a nesly jasně stopy amerických vzorů i jejího čerstvého objevu – Rychlých šípů. Vydávala si tehdy doma časopis Měsíční záře, který za 10 haléřů půjčovala a za 50 haléřů prodávala rodině. „Byly tam komiksy, všelijaké zprávy z okolí, povídky s ilustracemi, opsané i vymyšlené vtipy, zkrátka všecko, co jsem viděla třeba v Ohníčku nebo Mateřídoušce. Vlastně si tu Měsíční záři asi nikdo nekoupil, pokud si dobře vzpomínám, protože mám všechna ta čísla stále já...“

Celkem 64 příběhů čítal její první skutečně tištěný dětský komiks Anča a Pepík, který se nakonec dočkal vydání ve třech knížkách. „Dělala jsem ho deset let. A pak jsem se jednou ráno probudila, bolela mě kostrč, jako kdyby mně měl vyrůst ocásek, a začaly svědit uši, jako kdyby mně měly narůst myší uši. Jasný příznak, bylo na čase toho nechat,“ říká se svým jemným humorem.

Není člověkem, co přemýšlí o budoucnosti a příliš plánuje. Události bere tak, jak přicházejí. Komiks pro dospělé nosila v hlavě několik let, ale musel přijít impulz v podobě francouzské Lucie Lom, aby se do toho pustila.

Dnes má další téma. Mluvit o něm? Nepřípadá v úvahu. O svých nápadech radši dopředu nemluví. Co naplat, na nový komiks Lucie Lomové si budeme muset ještě chvíli počkat. ■

Nahoře: ilustrace pro časopis A 2, ke článku o situaci českého komiksu, 2008

Na protější straně: Tvůrčí muka – noviny Deník, 27. 10. 2006

Vzbudila jsem se a svědily mě uši, bolela kostrč...

O generaci nula

Radim Kopáč (1976)

- Redaktor, editor, literární
- a výtvarný kritik, publikuje v řadě
- novin a časopisů, napsal několik
- knižních rozhovorů.
- Od roku 2010 pracuje
- v Samostatném oddělení
- literatury a knihoven MK ČR.
- Knihy vydané v poslední době:
- Létavice touhy, Mácha redivivus
- 1810–2010 (s A. Hamanem,
- 2010), Popiš mi tu proměnu
- (s A. Blažejovskou, 2010),
- Vrchlický erotický, Pohlavní
- sklony v pořádku?, Erben
- parodický (vše s J. Schwarzem,
- v roce 2011)

Český komiks na tom nebyl nikdy tak dobře jako dnes. To jsou slova Radima Kopáče, který s Evou Janáčovou připravil pro České centrum Praha výstavu „Umění komiksu, komiksovost v umění“. Jako kritik se zabývá především výtvarným uměním a literaturou. Proč komiksem? „Protože je to skvělá syntéza slova a obrazu,“ říká.

Takže komiks nepovažujete za lehčí, či dokonce pokleslé umění?

To rozhodně ne! Komiks nevnímám jako brak nebo něco podřadného. Samozřejmě že existují pokleslejší verze komiksu, ale existují také plnohodnotné grafické romány, které se mohou směle rovnat s nejlepšími beletrii, třeba práce Alana Moora „Z pekla“ nebo „Strážci“. Komiks má oproti literatuře výhodu, že je také výtvarný, a oproti výtvarnému umění, že je také literární.

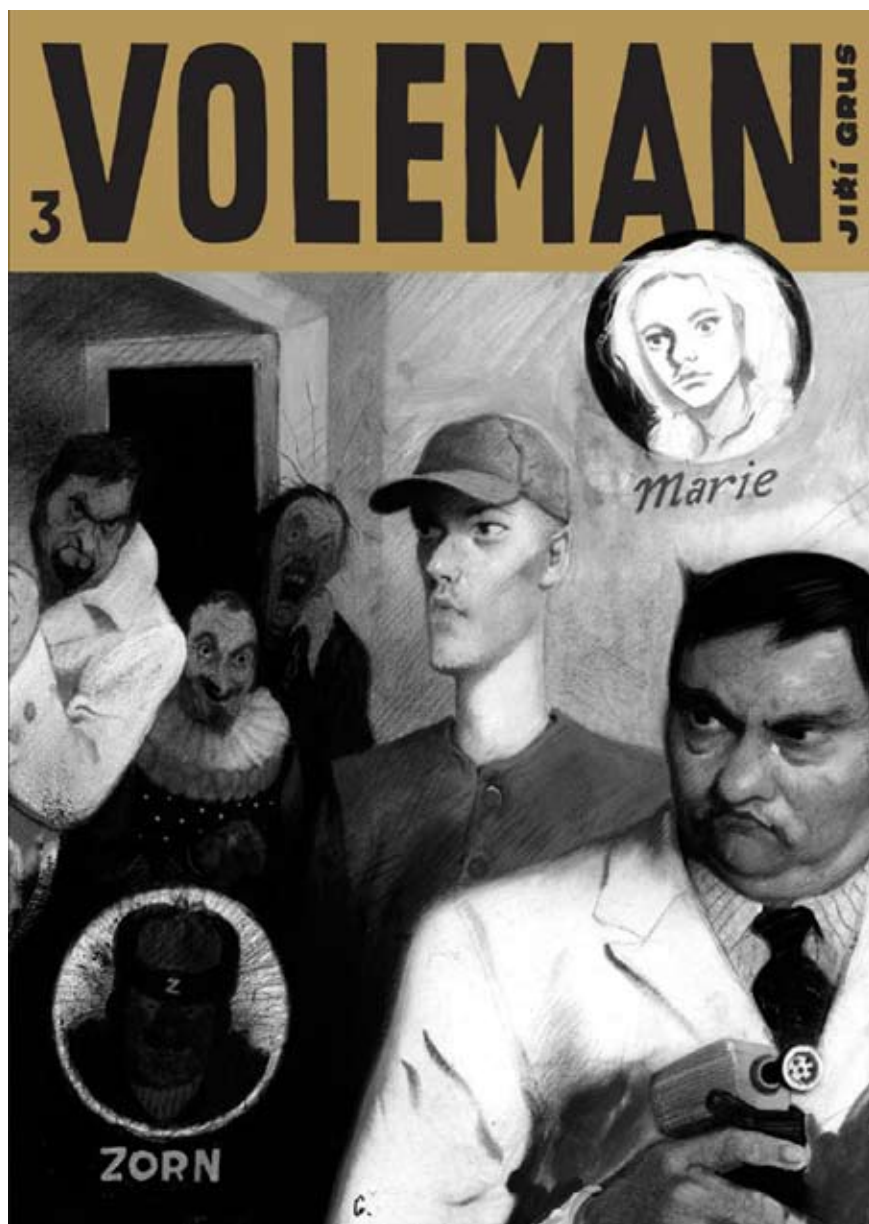
Vznikají přece i komiksy beze slov...

... a existují také komiksy, které jsou přetíženy slovem, jako třeba zmíněná Moorova kniha „Z pekla“, která má na šest set stránek. Tady nemá text místo jenom v bublinách,

ale také v poznámkách, vysvětlivkách nebo komentářích, a kresba, velmi decentní, ustupuje přirozeně do pozadí. Na druhé straně existují komiksoví autoři, jako je třeba Thomas Ott, který se slovem skoro nepracuje. Soustředí se plně na výtvarnou řeč, ryje svoje komiksy vlastně jako negativ. Ale to jsou extrémní polohy, které v Čechách, myslím, nenajdeme. Rozhodně ne mezi autory nové vlny, takzvané generace Nula.

Proč generace Nula?

Protože vstoupila na scénu kolem roku 2000. V roce 2007 proběhla stejnojmenná výstava, loni vyšla stejnojmenná antologie, která představuje na třicet autorů. Sestavil ji Tomáš Prokůpek.

Jiří Grus: Voleman
 ... mírně uhozený
 příběh z pražských Ho-
 lešovic, v němž hlavní
 hrdina prožívá svoje
 dobrožství hned na ně-
 kolika úrovních reality.

Kdo tedy do této generace patří?

Nejvýraznější jsou asi Jiří Grus, dvojice Jaroslav Rudiš – Jaromír 99 a Vojtěch Mašek s Džianem Babanem. Grus prorazil sešitovou sérií o Volemanovi, mírně uhozeným příběhem situovaným do pražských Holešovic, kde hlavní hrdina, chlapec v kšiltovce, trenkách a s paličkou na maso za pasem, prožívá svoje dobrodružství hned na několika úrovních reality najednou.

Rudiš napsal Aloise Nebela, který teď vstoupil do kin. A Mašek s Babanem vydali pod hlavičkou Monstrkabaretu Freda Brunolda několik alb, která stojí za pozornost i pro techniku, jakou vznikla. Oni pracují vlastně s odpadem, především s fotografiemi, které různé opakují, variiují a dotvářejí kresbou. Zpracovávají znovu to, co už bylo jednou zpracované, a dávají tomu úplně nové významy.

A pokud hranici generace Nula trochu uvolníme, pak je tu ještě velký talent jménem Lucie Lomová. Svoje komiksy o Anče a Pepíkovi sice kreslila a psala už na konci 80. let, ale komiksu pro dospělé, kam patří

alba „Anna chce skočit“ a „Divoši“, se věnuje teprve v posledních letech.

Pokud si dobře vzpomínám, český komiks celá desetiletí umíral na úbytě a všeobecné zákazy.

To je bohužel pravda. Po roce 1948 dostal komiks nálepku brakového umění a jako takový se stal velmi rychle nežádoucím. Byl banalizovaný, odmítaný, vytěšňovaný. Cokoli, co v tomto žánru vzniklo později, byly větší nebo menší úlitby. Buď šlo o komiks pro děti, anebo komiksy, které unikaly do různých fantazijních světů, především v rámci science fiction. Tohle nemělo na první pohled žádný potenciál režim ohrozit. Někteří tvůrci se dostali nakrátko ke slovu na konci 60. let, v první řadě Kája Saudek. Nedá se to říct jinak: měl opravdu smůlu, že se narodil a žil v Čechách. Kdyby měl možnost uplatnit svůj ohromný talent třeba v USA, ve Francii nebo v Japonsku,

patřil by dneska k naprosté světové špičce a jeho komiksy by vycházely v desítkách překladů. Je smutné, že se to neděje.

Jak by dopadlo srovnání Saudka a představitelů generace Nula?

Saudek byl především kreslíř, scénáře mu psali jiní. Budeme-li tedy porovnávat výtvarnou kvalitu, myslím, že všechny předpoklady pro to, aby se stal novým Kájou Saudkem, má Jiří Grus. Je nadaný po stránce umělecké, a k tomu výborně zvládá řemeslo. Vystudoval pražskou AVU, takže má za sebou potřebnou teoretickou průpravu. A je mu teprve třiatřicet. Řekl bych, že má před sebou velkou budoucnost.

A srovnání se světem?

Grus se Štěpánem Koprivou vydal v roce 2006 album „Nitro těžkne glycerínem“, které se dočkalo čtyř jazykových mutací a zaznamenalo

**Komiks Džiana Babana a Vojtěcha Maška (na-
hoře), kresba Michala
Machata (dole)
Na protější straně: Alois
Nebel Jaroslava Rudiše
a Jaromíra 99**

Filmový
Alois Nebel
určitě pomůže
českému
komiksu

Autor komiksu by měl *vidět věci po svém*

Josef Bolf není v prvním plánu autorem komiksů, ale komiksovost je v jeho tvorbě patrná

Na protější straně: V tvorbě Karla Jerieho se malba a komiks navzájem prolínají

ve světě jistý ohlas. Až je to s podivem, protože ten příběh je poněkud banální akční sci-fi. Myslím, že tím Jiří Grus čas spíš ztrácel, než získával. Jeho série s Volemanem je nesrovnatelně lepší. Ve francouzštině vyšly komiksy Lucie Lomové, daří se i Nebelovi, kterého vydali v polštině a německy. A dá se předpokládat, že filmový Nebel dalším překladům prospěje. I když mám za to, že ten animovaný film původní verzi trochu ubližuje.

Nicméně, dá se tedy říct, že čeští komiksoví autoři dohánějí zpoždění z minulých desetiletí.

Rozhodně. Český komiks se potácel ještě celá 90. léta v ghettu, což byl důsledek toho, že čtyřicet let předtím nesměl na veřejnost. Teprve zásluhou Rudiše a Jaromíra 99, a především jejich schopného vydavatele Joachima Dvořáka, se o něj začali v posledních letech zajímat

i jiní než jenom stovky komiksových fanoušků. Dneska se o komiksu píše běžně v novinách a časopisech, probíhají komiksové festivaly, některá alba vycházejí v několikatisícových nákladech. To je vlastně malý zázrak. Alois Nebel tenhle trend nejenom podpořil, ale rovnou nastartoval. Čímž jeho filmovou verzi beru na milost...

Musí mít výtvarník, který se věnuje komiksu, nebo nejlépe autor, který je zároveň výtvarníkem, nějaké speciální schopnosti, vlastnosti?

Měl by mít v sobě jistou citlivost, schopnost vidět věci po svém. Pokud umělecké dílo vzniká bez nějakého vnitřního tlaku nebo nutkání, myslím, že je to na výsledku znát. Nejde o to, jestli má někdo za sebou nějaké školy, jde o to, jestli má co říct.

Máme v Čechách výtvarníka, který dělá skvělé komiksy a přitom se věnuje na špičkové úrovni také klasickému výtvarnému projevu, třeba malbě?

Určitě zmíněný Jiří Grus. Na akademii absolvoval realistickou malbu a ostatně i v rozhovorech uvádí jako své učitele klasiky typu Rembrandta, Velázqueze nebo Rubense. Ale je jasné, že jeho těžiště je aktuálně spíš v kresbě než malbě a víc v autorském komiksu než ve volné tvorbě.

Také Karel Jerie je vystudovaný malíř, který se ke komiksu dostal vlastně bokem. Na jeho díle lze mimochodem dobře demonstrovat to, co znamená ona „komiksovost v umění“: jistá tvarová redukce, sytá a bohatá barevnost, dějovost až akčnost scén. A také – Karel Jerie má velmi vytríbenou imaginaci. Určitě znáte jeho příběhy lesů...

Ubohé houbičky, co jim houbaří utínají kloboučky.

Ono je to trochu dramatičtější: agresivní lovci prohánějí mezi stromy antropomorfovanou houbu a stínají jim hlavy. Ale pak se jim objeví v patách ohromná oživlá pasta na zuby a sežere je, protože málo dbají o svůj chrup. To je vlastně ryze komiksový příběh, pouze podaný v řadách olejomalb.

Jak vás tak poslouchám, český komiks je dnes velmi zajímavé, rozmanité území.

Je to rok od roku lepší. A znovu bych zdůraznil, že je to zásluha především osvětleného nakladatelství Labyrint a sdružení Seqence, která mimo jiné organizují KomiksFEST! a vydávají stejnojmennou komiksovou revui. Ten festival si za šest let získal mezinárodní renomé, v Čechách se objevila taková jména jako Max Andersson, Frederik Peeters, Lewis Trondheim nebo Bryan Talbot. Komiks má dnes místo v mainstreamových médiích, má své ceny, objevují se první fundovaní komiksoví teoretici a historici. To bylo dříve nemožné. Myslím, že český komiks na tom nebyl nikdy lépe, než je dnes.

Umění komiksu, komiksovost v umění

Výstava se koná v rámci šestého ročníku KomiksFEST! v Českém centru Praha. Vystavují na ní Jaroslav Rudiš a Jaromír 99, Vojtěch Mašek a Džian Baban, Lucie Lomová, Jiří Grus, Karel Jerie, Martin Velíšek, Michal Machat, Josef Bolf, Adolf Lachman a Petr Nikl.

**ČESKÉ CENTRUM PRAHA, RYTIŘSKÁ 31,
PRAHA 1, OD 4. DO 26. LISTOPADU
WWW.CZECHCENTRES.CZ/PRAGUE**

OSOBNOST

9 otázek pro KARLA JERIE

Potřebuju jen tužku, papír a fantazii

Komiks kreslí od nepaměti. Tedy od základní školy. Jak se mu učil? Čtením Čtyřlístku a francouzského časopisu Pif. Že jednou vystuduje akademii? O tom tenkrát jistě ještě nepřemýšlel. Dnes říká: „Komiksy ovlivňují moje malby a naopak. To prolínání mě na tom baví asi nejvíce.“ Karel Jerie

**Na protější straně:
Mykóza 2, olej na plátně, 2008**

Kdy a proč jste vytvořil svůj první komiks?

Komiksy jsem si kreslil už na základní škole, takže se dá říct, že se komiksu věnuju odjakživa. Publikovat jsem ovšem začal v roce 2000, kdy se objevily první časopisy zaměřené na autorské komiksy pro dospělé čtenáře. V časopise POT také otiskli několik stránek z mého komiksu Oidipus Rex, který o několik let později vyšel jako mé první samostatné komiksové album.

Kde jste se tomuto způsobu vyjádření učil?

Hodně jsem komiksy četl a kreslil. Jednoznačná výhoda je, když člověk vyrůstá v prostředí, kde je komiks dostupný a bere se jako něco přirozeného. V osmdesátých letech toho kromě Čtyřlístku a komiksů v ABC bohužel moc k dostání u nás nebylo

a zahraniční komiksy se sem dostaly jen výjimečně. V tomhle ohledu byl pro nás všechny zásadní francouzský časopis PIF, na kterém celá moje generace vyrostla. Protože jsem francouzským textům nerozuměl, četl jsem děj příběhů jen podle obrázků. Bylo potřeba zapojit daleko více fantazie. Jako příprava pro budoucího komiksového autora to bylo perfektní. No a nesmím zapomenout na Káju Saudka. Pro mě je jedním z nejlepších komiksových autorů na světě. Jeho komiksy jsou doslova učebnice komiksu.

A dá se komiksu vlastně vůbec naučit?

Samozřejmě, že se dá komiksu naučit. Stejně jako malování, filmu, literatuře a dalším uměleckým disciplínám. Jiná věc je, že k tomu, aby se z komiksu stalo něco víc než jen řemeslo, je zapotřebí také talent.

Nahoře Drakobijka, olej na plátně, 2010, dole Strážce lesa, olej na plátně, 2006

Rád čtu komiksy, ale ještě raději je *vytvářím!*

Důležitější než talent je pak ještě vytrvalost. Je třeba věnovat spoustu času kreslení. Zkrátka dělat, dělat, dělat. To je nejlepší recept.

Proč vůbec je pro vás komiks tak zajímavý?

Komiks má zvláštní kouzlo, které nenajdete v literatuře, filmu ani ve výtvarném umění. Když čtete komiks, je v tom určitý druh magie. Obraz a text se vzájemně doplňují a prolínají a teprve ve vaší hlavě vzniká samotný příběh. Zároveň je to velmi nenáročná disciplína. V podstatě potřebujete jen tužku, papír a fantazii. Ve srovnání s nákladnou přípravou celovečerního filmu plného speciálních triků je tvorba komiksu skoro zadarmo. Jediné, čeho potřebujete hodně, je čas.

Je pro vás komiks stejně důležitý jako volná tvorba? Anebo důležitější?

V mé tvorbě se komiks s malbou obrazů hodně prolíná. Komiksy ovlivňují mé malby a naopak. To prolínání a vzájemné ovlivňování obou disciplín mě na tom baví asi nejvíce.

Raději vytváříte komiks na zakázku,

Bobík, Pinda, Myšpulín, Fifinka, vše olej na plátně, 2006

třeba pravidelně pro časopis, anebo i v tomto směru preferujete totální tvůrčí svobodu?

Nejlepší samozřejmě je dělat komiks podle sebe a v nějakém časopise ho pravidelně za odpovídající honorář otiskovat. Ale to je v současnosti spíš výjimečná situace než pravidlo.

A co je vlastně lepší: psát a kreslit si komiks sám, anebo jen kreslit na motivy jiných autorů?

Každému vyhovuje něco jiného. Hlavní je, aby z toho vznikl dobrý komiks. Pro mě je lepší celý komiks dělat sám, ale práce se scenáristy byla pro mě vždycky velmi inspirativní a skoro vždy obohacující. Cizí scénáře mě donutily vyzkoušet si něco nového, co bych sám nikdy nezkusil. Každý komiks, na kterém spolupracuji se scenáristou, je jako cesta za novým dobrodružstvím.

Čtete sám ještě komiks?

Samozřejmě! Rád čtu komiksy, které si vystačí s minimem textu a většinu příběhu vyprávějí samotným obrazem. Ale když si mám vybrat, jestli věnovat volný čas četbě

komiksů nebo jejich tvorbě, tak radši tvořím.

Které komiksově autory tedy považujete za absolutní špičku?

Tohle je velmi těžká otázka. Mohl bych vypsat dlouhý seznam jmen a určitě bych na spoustu důležitých autorů zapomněl. Takže jen stručně. Tady je jedenáct statečných, kteří mě zrovna napadli:

Moëbius – protože vytváří tak úžasně světy. **Kája Saudek** – za obrovskou energii, která vyzařuje z každého tahu jeho kreseb. **Wilhelm Busch** – pro jeho černý humor. **Winshluss** – protože jeho Pinocchio mě okouznil na první pohled. **Mike Mignola** – protože Hellboy je sympaták. **Jim Woodring** – pro tu zvláštní melancholii, úchylnost a dětskou naivitu. **Jiří Grus** – za jeho vytrvalost a černobílou kresbu, kterou povýšil na malbu. **Vašek Šlajch** – kdybych nemaloval jako Jerie, chtěl bych malovat jako Šlajch. **Don Lawrence** – pro jeho kosmické lodě s větrem v plachtách. **Bohumil Konečný** – protože Octobriana je kočka. **Winsor McCay** – jeho Little Nemo, to je čirá fantazie. ■

Karel Jerie (1977)

- Absolvoval Výtvarnou školu Václava Hollara. V letech 1999-2005 studoval na AVU v Praze obor malba ((1999-2001 ateliér Antonína Strážka, 2001-2005 atelier Michaela Rittsteina).
- Vedle malby se zabývá tvorbou ilustrací a komiksů, které vycházejí v řadě novin a časopisů. Pro výstavu v pražském Českém centru vytvořil speciální komiksový interaktivní prostor. Výstava je otevřena do 26. listopadu.
- Vydal komiksová alba - Oidipus Rex (Garamond), Šifra mistra Hanky (Garamond) a sborníky Inseminátor, O nemrtvých jen dobré.
- V roce 2011 sestavil katalog Lovecká sezona, který reflektuje posledních pět let jeho tvorby.

Podzimní pozvánka na francouzské filmy

Drama i groteska, akční či rodinný film, prostě pestrý program pro dlouhé podzimní večery. Vše na 14. ročníku Festivalu francouzského filmu.

Milování, Ch. Honoré, 2011

Nevěstinec, B. Bonello, 2011

Víla, D. Abel, F. Gordon, B. Romy, 2011

Láska ve všech podobách je hlavním tématem letošního festivalu, svědčí o tom i samotné názvy filmů – Lourdy, Láska a modřiny, Nevěstinec či Milování. Právě poslední jmenovaný snímek by mohl být atraktivní pro českého diváka. Melodrama od režiséra Christopa Honorého se odehrává v Paříži i Praze šedesátých let, pokračuje v Londýně koncem 20. století. Dvě ženy, matka a dcera, se setkávají a rozcházejí s muži, které milují. Vedle Catherine Deneuve a Chiary Mastroianni si roli stárnoucího otce zahrál Miloš Forman. Na další snímek, Knoflíkovou válku, si patrně z nostalgie rádi zajdou ti starší. Jaké asi je nové zpracování o neúprosné bitvě dětí ze dvou sousedících vesnic Longeverne a Verlans? Zazní v něm opět slavná věta: „Kdybych to byl býval věděl, tak bych sem nechodil...“? Z mnoha dalších dramát, road-movie i komedií stojí za pozornost i film A válka je tady režisérky Valérie Donzelli, jenž sklídil velký úspěch v Torontu a Francii bude reprezentovat na letošních Oscarech. Vypráví dramatický příběh rodičů, kteří bojují za záchranu svého syna.

Devět filmů v předpremiéře, devět filmů v hlavní soutěži, které vybrali čeští filmoví novináři či letošní novinka sekce Výběr ARTE – pět hraných a dokumentárních filmů ze stejnojmenné prestižní televizní stanice slibují zajímavé filmové zážitky. A nejen to. Letošní ročník nabídne i výstavu známého francouzského karikaturisty a kreslíře Plantu. Jeho kreslené komentáře světových událostí vycházejí již třicet let na titulní straně deníku Le Monde. ■ 24.–30. 11., PROGRAM NA WWW.FESTIVALFF.CZ

Režisér
Miloš Forman
jako herec
v roli
stárnoucího
otce

Kdybych to
byl býval věděl,
tak bych
sem nechodil.

Knoflíková válka, Ch. Barratier, 2011

„Co je snadné,
to mi nedělá
radost...“

Romy

Celé Rakousko si ji zamilovalo jako krásnou a mladičkou Sissy. Nesmrtelné místo v dějinách kinematografie jí ovšem zajistila dlouholetá kariéra ve Francii. Snímky a život talentované herečky s krásnou slovanskou tváří a uhrančivými velkýma očima, v nichž se zračila vášeň i bolest, představují v Praze v říjnu a listopadu kulturní instituty právě těchto dvou zemí. V květnu to bude třicet let, co záchranáři našli Romy Schneiderovou v jejím bytě bez známek života. Bylo jí pouhých čtyřicet čtyři. Svým fanouškům a fanynkám ovšem zanechala na památku šedesát snímků.

Od Sissy k femme fatale

V Rakouském kulturním středisku už běží výstava Životní poutí, jejíž návštěvníci se mohou seznámit s neobyčejným osudem světoběžnice, která se nebála milovat a vstoupit ve svém životě několikrát odvážně zcela do neznáma. K herecké kariéře byla Romy předurčená. Jejími rodiči byly slavné rakouské filmové hvězdy. Maminka Magda Schneiderová prosadila svou dcerku v pouhých patnácti letech do jedné z hlavních rolí romantického cajdáku s kýčovitým názvem Šeříky až bílé začnou kvést (1955). Podobných jednostrunných rolí pak během pěti let stvořila celou řadu a Rakousko se postupně zamilovalo do veselého děvčete s přirozeným temperamentem. Pozici národní ikony si vysloužila nejvíce populární trilogií o bavorské princezně Alžbětě, zamilované do císaře Františka Josefa, jíž nikdo neřekl jinak než Sissy.

Ambiciózní Romy ale cítila mediální obrázek, který si o ní diváci vytvořili, jako past a prokletí. „Co je snadné, to mi nedělá radost. Vždycky jsem proti něčemu bojovala,“ řekla v jednom z rozhovorů a dalo by se to označit za její krédo. V rámci programu filmového pásma se promítne mimo jiné snímek Poloněžná (1958), který je příkladem filmu, v němž se mladá herečka pokoušela vystoupit ze škatulky hodného, romantického a naivního děvčete. Hraje v ní dcerku z umělecké rodiny, která se vžije do postavy svého románu: femme fatale ovládané sexuální touhou.

Delonovi vděčím za mnohé

Ještě ten rok potkala na natáčení snímku Kristýna svého prvního osudového muže, Alaina Delona, vrhla rakouskou kariéru za hlavu a přestěhovala se za vycházejícím francouzským idolem do Paříže. Začali se spolu objevovat ve filmu, Delon jí také zprostředkoval setkání s žijící legendou, Luchinem Viscontim. Ten ji obsadil do několika svých filmů, ale umožnil Romy také prohloubit hereckou zkušenost tím, že ji obsadil na divadle. Při zkouškách hry Škoda, že je to děvka nutil herečku,

Herečka s krásnou slovanskou tváří a uhrančivými očima

Na protější straně: Její optimistickou povahu často doprovázel vnitřní smutek

Potkala prvního osudového muže – Alaina Delona.

kteří něžně přezdíval Romina Schneiderina, opakovat do nekonečna scény, lamentoval nad jejími pokusy, vysmíval se jí, ale úmorné cepování bylo nakonec tou nejlepší hereckou školou a Romy mu za to nikdy nepřestala být vděčná: „Visconti pro mě představoval sílu. Zamilovala jsem se do něj, ale tehdy mi nedošlo, že i on je do mě zamilovaný – svým způsobem. Všichni věděli, že je homosexuál, a já jsem to respektovala a nikdy se neodvážila mu říct, že ho mám ráda.“

Začíná pracovat s nejlepšími režiséry své doby: s Orsonem Wellem natočila kufkovskou adaptaci románu Proces, komediální polohu si zkusila v prvním realizovaném scénáři Woodyho Allena Co je nového, kočička? V roce 1965 se s ní Delon poněkud melodramaticky rozešel, když jí ve vybilém bytě nechal na stole vázu s květinami a dopis na rozloučenou. Romy se pokusila o sebevraždu. Dramatický rozchod ji nicméně přebolal a o pár let později dokázala připustit: „Vděčím mu za mnohé. Že mi pomohl osvobodit se, že jsem se ani na chvíli nenudila, že mě seznámil s úžasnými lidmi.“ S Delonem si zahrála ještě v několika pozoruhodných filmech, z nichž vyčnívá psychologické drama Bazén (1968), které je součástí pražské přehlídky.

Dvě tváře jedné ženy

Romy je zralých třicet a postupně se dostává na vrchol tvůrčí kariéry. Její hrdinky mají tajemství. Jsou krásné, ale sebevědomé, hrdé a odhodlané. Mezi všemi jejími skvělými rolemi lze jmenovat třeba válečné drama Stará puška, v němž si zahrála po boku Phillipa Noireta. Pražský minifestival nabízí z tohoto období thriller Claudea Chabrola Nevinní se špinavými rukama (1975), v němž dvojice milenců plánuje vraždu nepohodlného manžela. A v menší roli dokázala zazářit i v konverzační přestřelce mezi policistou a podezřelým z vraždy s názvem Svědek (1981), kde jinak excelovali Lino Ventura a Michel Serrault.

Sérii filmů promítaných ve Francouzském institutu završuje existenciální sci-fi Smrt v přímém přenosu (1981), v němž si zahrála ženu umírající na rakovinu, kterou hyenisticky snímá kamerou voperovanou v oku novinář v podání Harveyho Keitela. Romy se vyrovnávala s neustálým zájmem paparazziů a role nešťastné ženy vláčené médii se jí stala bohužel v mnoha ohledech prorockou. V protikladu k úspěšné kariéře ji totiž pronásledovala osobní neštěstí. O Velikonocích roku 1979 se na šále oběsil bývalý manžel Harry Meyen a jen pár měsíců po dokončení Smrti v přímém přenosu ji postihla tragédie největší. Na železnou tyč se při přelézání plotu napíchl její čtrnáctiletý syn David tak nešťastně, že zemřel. Tuhle ztrátu Romy už zpracovat nedokázala. O necelý rok později jí její vyčerpané a bolestí zložené srdce vypovědělo službu.

Zemřela legenda, o níž režisér Claude Sautet prohlásil, že je syntézou všech žen. Žila naplno a své řemeslo milovala skoro tak vášnivě jako své blízké. Její optimistickou povahu ale často doprovázel vnitřní smutek. „Má nesmírnou velkorysost lidí, kteří z nějakého důvodu trpí pocitem viny,“ definoval její nejednoznačnou osobnost režisér Pierre Granier-Deferre. Její pražskou poctu uzavře 23. listopadu představení v Činoherním klubu, které má příznačný název: Romy Schneider: Dvě tváře jedné ženy. ■

VÝSTAVA ŽIVOTNÍ POUŤ, RAKOUSKÉ KULTURNÍ CENTRUM, PRAHA, DO 30. 11., FILMOVÁ PŘEDSTAVENÍ, FRANCOUZSKÝ INSTITUT, PRAHA, 15. 11. A 17. 11., WWW.IFP.CZ, DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ DVĚ TVÁŘE JEDNÉ ŽENY, ČINOHERNÍ KLUB, PRAHA, 23. 11., WWW.CINOHERNIKLUB.CZ

O Romy Schneiderovou měla média vždy zájem, často se objevovala na titulních stránkách

Od romantického
cajdáku Šeříky až
bílé začnou kvést,
přes populární
trilogii o bavorské
princezně Alžbětě
až k femme fatale.
Její hrdinky mají
svá tajemství.

Festival německého jazyka

16. ročník Pražského divadelního festivalu německého jazyka nabízí jedenáct představení na několika pražských scénách a je zajímavým pohledem na divadlo našich blízkých i vzdálenějších sousedů. Zahájí jej působivá inscenace *Vojna a mír* z vídeňského Burgtheatru. Příjemným překvapením může být německá divadelní skupina *She She Pop*. Curyšský Schauspielhaus uvede hru rakouského dramatika Händla *Klausa Temně lákavý svět*. PRAHA, 5.–12. 11., PROGRAM NA WWW.THEATER.CZ

Supermarket s uměním

Sedmdesát pět rakouských a zahraničních umělců představí na pět tisíc svých děl na 5. ročníku vídeňského supermarketu s uměním. Jsou mezi nimi mladí začínající i již dobře zavedení umělci. Kresby, akvarely, olejomalby a fotografie za příznivé ceny lákají čím dál více umění milujících návštěvníků. KUNSTSUPERMARKT, VÍDEŇ, 9. 11.–16. 1. 2012, WWW.KUNSTSUPERMARKT.CZ

Nejen za kulinářskými zážitky

Lyžařská sezona pomalu začíná, proč se nevydat na Stubaiský ledovec, kde můžete po náročném dni v restauraci Schaufelspitz zažít gurmánské hody. WWW.STUBAI.AT

Velký lexikon společenského chování

Druhé, rozšířené vydání nejobsáhlejší publikace u nás o etiketě zasvětil čtenáře všech věkových kategorií do tajů společenského chování. Najdou tu co dělat na prvním rande, jak se chovat k nadřízenému a mnoho dalších užitečných rad. WWW.GRADA.CZ

Gastronaut

Kdy jsou Ladovské vepřové hody, který den se vydat do Bzence na ochutnávku vín? Mnoho dalších zajímavých gastronomických akcí je v praktickém diáři *Gastronaut*. SMART PRESS

Zuzana Smatanová: Dvere

Slovenská zpěvačka, skladatelka a textařka začala na svém novém albu *Dvere* pracovat na začátku tohoto roku. „Je pro mne neuvěřitelně pravdivé. Zakázala jsem si psát o věcech, které jsem nezažila, které byly pouze výplodem mé fantazie. Chtěla jsem ze sebe dostat maximum svých pocitů.“ SONY MUSIC, WWW.SONYMUSIC.CZ

Perfect Days

I ženy mají své dny... Podtitul komedie režisérky Alice Nellis napoví mnohé. Hlavní hrdinka Erika (Ivana Chýlková) má momentálně jediný cíl – pořídit si dítě. PREMIÉRA 3. 11.

www.schwarztaufweiss.cz

heiner goebbels

schwarz auf weiss

... strhující hudební divadlo

25. + 26. + 27. listopadu 19.30

veletržní palác – národní galerie

ORCHESTR BERG
peter vrábel – dirigent
režie > *Stuhr*

MINISTERSTVO
KULTURY

T SERVIS
www.tservis.com
37

partner představení >

VÁŽENÉ OBECENSTVO! DN
SE S VÁMI RÁD PODĚLIL
ZKUŠENOSTI Z CESTY PO

Funkcionalistická architektura
v **Dejvicích** • Setkání s onkologem • *Evropský
veletok Dunaj* • **Vynálezci
a jejich vynálezy**

ES BYCH
O SVÉ
EVROPĚ.

POZNÁNÍ

Principy paliativní péče

GENIUS LOCI

Text a foto **Günter Bartoš**

Po tisíciletí tvoří evropský veletok
přirozenou hranici mezi kmeny, národy,
státy, civilizacemi.

Dunaj – *tele*

utá hranice

Po pádu železné opony se ostře strážena hranice stala výletním místem

Řeka je svým způsobem dvojaký fenomén. Po jejím proudu se snadno cestuje, přepravují náklady, spojuje i vzdálená místa. Na druhou stranu se větší toky obtížně překračují. Představují přirozenou bariéru, proto se často stávají hranicemi. Teoretik architektury Christian Norberg-Schulz v monografii *Genius loci* píše, že „... břehy řek vytvářejí přesné hrany, které obvykle fungují jako prvotní elementy strukturující krajinu.“ Veletok Dunaje takto „strukturuje“ na téměř třech tisících kilometrech své délky velkou část Evropy, od Německa po Ukrajinu. Vedle krajiny také strukturuje politickou mapu Evropy. Ve starověku byl Dunaj severní hranicí Římského impéria, částí Limes Romanus. Na jeho toku končila civilizace, začínalo území barbarů. „Je to řeka, podél níž se setkávají, střetávají a mísí různé národy...“, poznamenává slovinický spisovatel Claudio Magris v cestopisném esejí Dunaj. Ve všech deseti evropských zemích, kterými dnes Dunaj protéká, vede jeho korytem v některých místech hranice. Podle filozofa Martina Heideggera však „hranice nejsou to, kde něco končí, ale – jak chápali Řekové – jsou tím, odkud zjevující se věci získávají svůj počátek.“ U Dunaje pak záleží, na kterém břehu zrovna stojíte.

Železná opona pod Děvínem

Nádherná přírodní scenerie, jako přichystaná pro romantické malíře, leží jen dvacet minut autobusem z centra Bratislavy. Nad soutokem Dunaje a Moravy tam ční ostrá skála se zříceninou hradiště na vrcholu. Okolo lužní lesy. Šplhám po příkrém, dlouhými travinami zarostlém svahu až nahoru k hradbám. Odtud je

*... Či bluk ptactva po obloze plává,
či snad Babel zkrššen proklatý?
Ne, to Děvín čumí skalnatý
nešťastného sídlo Rostislava! ...*

[JÁN KOLLÁR - SLÁVY DCERA]

*... Zticha, řeko, nes mou lodi sličnou,
přej se podívati poutníku
dobře na tu pevnost nebetyčnou: ...*

[JÁN KOLLÁR - SLÁVY DCERA]

Proud je pod Děvínem mocný, krev obětí komunismu se dávno rozpustila. Dnes je připomíná rozštílená brána – památník (dole), zatímco Dunaj míří ke Gabčíkovu (nahore, vlevo).

majestátní výhled na mohutný proud Dunaje, přítok Moravy a hřebeny Karpat. „Ta stavba dole ve svahu je zbytek amfiteátru. Před šedesáti léty jsem tam byl jako kluk s rodiči na lidových slavnostech.“ Strojní projektant Jozef Hrma je už na penzi. I když je mu přes sedmdesát, v prosluněném odpoledni pozdního indiánského léta šplhá hbitě po svahu a vzpomíná: „Bývalo to nádherné místo, kam přicházely tisícovky lidí. Je mi trochu líto, že to tak zpusťlo.“

Krásu Děvína opěvoval už slovenský bard Ján Kollár v sbírce Slávy dcera („... to Děvín čumí skalnatý...“). Silný dojem si prý odnesl i francouzský klasik Jules Verne, když v roce 1892 sbíral na Děvíně materiál pro román Tajemný hrad v Karpatech. Za starých časů se lidé přírodními a historickými krásami ještě tolik nedojímali, to se objevilo až s romantismem. Spíš se cenilo výborné strategické umístění skály u brodu na soutoku dvou řek. Jako přirozený opěrný bod posloužil Děvín Kelům, Germánům, Římanům a Slovanům. I když samotný hrad ztratil v 18. století vojenský význam a zpusťnul, anektovalo hitlerovské Německo po rozdělení Československa území Děvína jako strategicky důležité. Za fašistické éry se tu scházeli k manifestacím bratislavští Němci.

Během studené války se rozpor mezi romantickým působením místa a jeho reálnou funkcí ostře střežené hranice ještě prohloubil. Návštěvníky lidových slavností určitě potěšily hezké folklórní tanečnice, také výhled na Dunaj byl působivý. Před programem se jim však přihovíral komunistický pohlavár Gustav Husák a pohraničníci tady nemilosrdně zastřelili každého, kdo se pokusil o útek. Pár desítek metrů od posledního cimbuří se po roce 1948 zatáhla železná opona – starý obranný hrad se změnil na strážní věž komunistického vězení. Místo cizích nájedníků zde zachytávali vlastní občany. Podle slovenského spisovatele Jana Roznera se

*... Ženám ke cti, mužům k haněbnosti
stojíš zde, ty velký pomníku
slavské síly, než i nesvornosti....*

[JÁN KOLLÁR - SLÁVY DCERA]

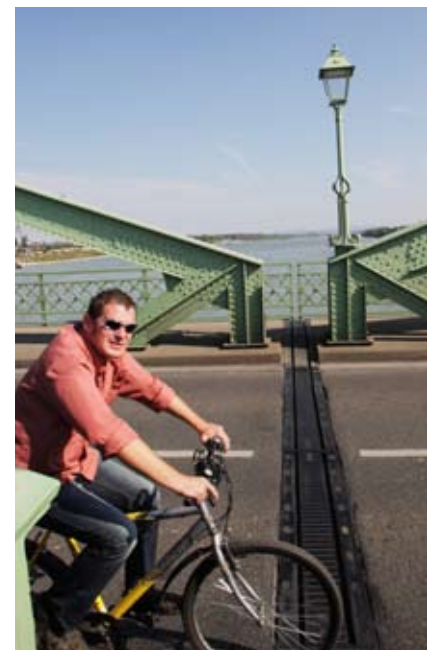
Děvín stal symbolem dějinných zvratů a politických manipulací. Čerstvé dějiny připomíná nový památník na břehu Moravy – kamenná brána se symbolicky prolomenou mříží. Vytesali do ní jména čtyř stovek lidí, kteří byli při pokusu o útěk na hranicích bývalého Československa zabiti. Jeden z nich, Richard Schlenz, to zkusil v srpnu 1967. Přeplaval řeku Moravu, byl už na rakouském území. Pohraničníci ho však zastřelili. Jeden za Schlenzem dokonce přeplaval s bodákem v ústech, aby ho mohl na místě dorazit. Tak to tady chodilo.

Atrakce u Gabčíkova

Proud Dunaje je pod Děvínem mocný, krev zavražděných se v něm rychle rozpustí. Voda vezme všechno sebou, dobré i zlé. Zastaví se až o hráz přehrady u Gabčíkova, čtyřicet kilometrů pod Bratislavou. Tam přijíždím téměř za tmy. Obrovská vodní plocha odráží poslední zbytky slunce. Plížící se tmou prozařují sodíkové výbojky na hrázích a displeje na řídicí věži. Magická atmosféra. I nevzhledné betonové konstrukce se zdají být krásné. Přes pokročilou hodinu jsou na hrázi desítky lidí, celé rodiny s dětmi. Pozorují, jak luxusní výletní lodě mizí v hlubokých plavebních komorách, aby se na druhé straně hráze znovu objevily. Vodní dílo, ve své podstatě ohromný bazén (v rovině se přehrada jinak vybudovat nedá), se stalo na Slovensku turistickou atrakcí.

Přehradu postavili, aby bránila katastrofálním povodním. Jako byla třeba za roku 1965, která připravila o bydlení přes 4000 rodin. Společný maďarsko-slovenský projekt z roku 1977 měl být podle původních plánů ještě větší, jenže koncem 80. let z něj Maďaři s ohledem na možné ekologické škody vycouvali. Slováci přehradu dokončili v roce 1992 v omezené variantě a se svými dunajskými sousedy

**Přístav v Komárně (dole):
hranice uprostřed mostu,
přes kterou tak slavně nepus-
tili maďarského prezidenta**

se dál scházeli už jen u mezinárodních soudů. Gabčíkovo se stalo bitevním polem. Znovu vyhrězly nashromážděné „roztržky a nevyřešené konflikty, nehojící se rány a neusmířené spory“, jak je pojmenoval Claudio Magris. O střední Evropě napsal, že „nezná umění zapomínat, neumí uložit události ad acta nebo do archivu“.

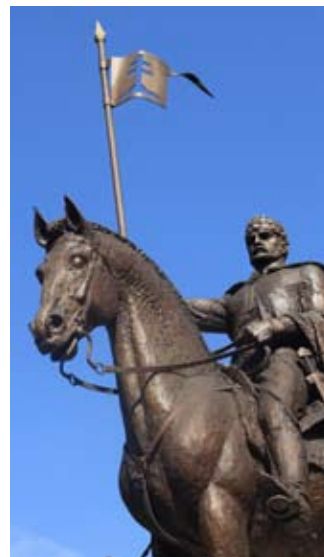
A že je na co vzpomínat. Slováci byli „po celé věky“ přehlíženi, pod maďarským útlakem jim byla upírána identita a jazyk, znemožňován společenský vzestup. Křivdou na Maďarech se zase stala Trianonská smlouva z roku 1920. Sebrala Uhersku přes 70 procent území, 3,5 milionu Maďarů se ocitlo v cizím státě v pozici trpěné menšiny. Jako na Žitném ostrově, úrodném kusu země, který se táhne podél levého břehu Dunaje mezi Bratislavou a Komárnem. Projíždím tamními maďarskými vesnicemi. Dokonale rovná krajina s kukuřičnými lány a ostrým sluncem navozuje pocit východní melancholie. V městečku Velký Meder stojí dřevěná socha vojvody Arpáda, hlavy maďarského kmene Megyer. Vypadá jako totem.

Tekutá jistota

„Řeka plyne a třpytí se v slunci jako běh života“ (německý básník Hölderlin o Dunaji). Za Gabčíkovem, kde vede korytem řeky hranice, už není Dunaj tak „krásně modrý“, jako na horním toku v Rakousku. Řeka bere všechno sebou, dobré i zlé, houstne a zakaluje se. Stejně v posledních letech zhoustly, zakalily se i maďarsko-slovenské vztahy. Vzájemná nevraživost vyvrcholila 21. srpna 2009 uprostřed mostu mezi maďarským Komáromem a slovenským Komárnem. Maďarskému prezidentovi László Sólyomovi zde odepřeli vstup na Slovensko, což je v Evropské unii bezprecedentní krok. Coby „soukromá osoba“ se chtěl zúčastnit odhalení sochy zakladatele uherského státu krále Štěpána. Slováci to považovali za provokaci, nejen kvůli datu. Odhalovat sochu panovníka na území cizího státu, jehož velkou část si před tisícem let podrobil, není příliš taktní.

Jezdeckou sochu svatého Štěpána postavili v parčíku hned za mostem. Nijak výjimečné realistické dílo, jako z 19. století, nenese žádný nápis. Je to věc–symbol, každý v tom vidí, co chce. Pro Maďary představuje fetiš bývalých Velkých Uher, velké moci a slávy, která pomínula. Slováci mohou sochu vnímat jako traumatickou připomínku doby, kdy byli „národem bez dějin, přehlíženou, temnou vrstvou, od přírody a navěky předurčené k podřízenému, rolnickému postavení...“ (Magris). Kontroverzní moc sochy-symbolu si nejspíš uvědomují i občané Komárna, kteří jsou většinou Maďaři. Až na Romy, kterým jsou nacionalistické třenice ukradené, se všichni zatvářili divně, když jsem se na sochu ptal. Nechtěli o tom moc mluvit. Podle obyčejných lidí příživují nevraživost jen nacionalisti, pokoušející se tak vytřískat politický kapitál.

Cestu po dunajské hranici končím v Ostríhomí, kde se král Štěpán kolem roku 970 narodil (přesné datum není známo). Původně byl pohan, jmenoval se Vajk, podle legendy ho pokřtil sv. Vojtěch. Ostríhom byla tři století hlavním městem Uher, impozantní bazilika na skále nad Dunajem zůstala středobodem maďarského křesťanství a sídlem primase. Křesťanský univerzalizmus překonal tribalismus a nacionalismus, před Bohem jsou si všichni lidé rovni. V sekulární éře drží staré demony na uzdě Evropská unie, postavená na principu národní a občanské rovnosti. Státy vznikají a zanikají, systémy se mění, hranice se překreslují, sochy se rozbíjejí, mosty se hroutí. Jediným opravdu jistým zdrojem identity zůstává v této části Střední Evropy Dunaj, byť do jeho vod také nelze dvakrát vstoupit. ■

**Nahoře: Socha sv. Štěpána
Dole: Zničený most Marie Valerie mezi Štúrovem a Ostríhomí se obnovil za peníze EU**

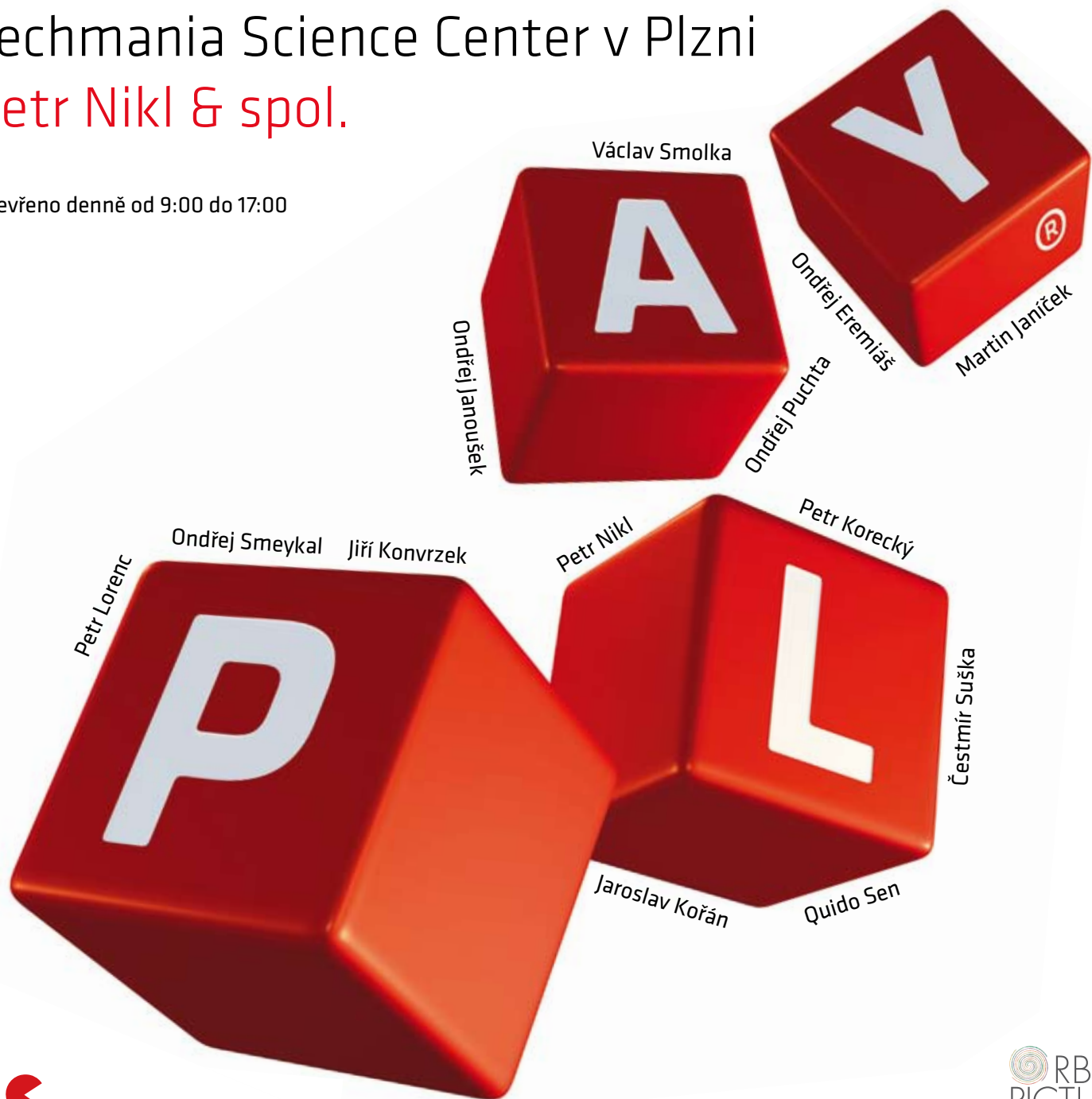

Interaktivní výstava 6. 10. – 31. 12. 2011

Techmania Science Center v Plzni

Petr Nikl & spol.

Otevřeno denně od 9:00 do 17:00

WWW.TECHMANIA.CZ

WWW.ORBIS-PICTUS.COM

Generální partner:

Partner:

Zakladatelé a partneři TSC:

První krajan v Americe

**Před 325 lety
zemřel
Augustin
Heřman**

V roce 1953 v USA vyšla známka k 300. výročí vzniku New Yorku jako statutárního města. Je na ní pohled na tehdejší NY (tehdy se ještě jmenoval Nieuw Amsterdam a patřil Holanďanům). Předlohou pro známku byl obraz s podpisem Augustina Heřmana. Jeho jméno najdete jako samostatné heslo v Ottově slovníku, v roce 1945 u nás o něm vyšla kniha. První a poslední.

Narodil se kolem roku 1605 v Praze, v rodině evangelického faráře, jenž jako jeden z posledních duchovních prchl nakonec s rodinou po Bílé hoře do Německa. Augustin, zdá se, byl šikovný, leč neposedný kluk. Sotva vyrostl, odešel do Holandska. Základ jazyka se naučil jako nádeník u sedláků. Potom se uchýlil v Amsterdamu jako poslíček u obchodní firmy, a aby obstál, začal si během pochůzek kreslit podrobný plán města. To se mu vyplatilo o pár roků později, když ho jako jednatele firmy unesli konkurenti „na malou projížďku po moři“, Usilovali o to, aby promeškal důležitou obchodní schůzku. Heřman naoko rezignoval, ale když loď zrovna míjela jediný amsterodamský výběžek do moře, svlékl se a jen s váčkem s penězi na krku potmě vklouzl do ledové vody. V hlavě měl uloženou tu někdejší mapu Amsterdamu, nezrtil se. V nejbližší rybářské chajdě si koupil staré šaty, v hospodě pronajal poštovního koně – a časně ráno v Amsterdamu naplánovanou transakci provedl.

Roku vstoupil 1631 do služeb Zapadoindícké společnosti. To už kromě češtiny, němčiny a holandštiny ovládal španělštinu a angličtinu, domluvil

se i portugalsky a francouzsky. Hned jeho první zámořská cesta do Smyrny byla natolik úspěšná, že mu roku 1633 vynesla jmenování obchodním zástupcem pro Nový Amsterdam.

A pak 2. srpna 1633 přistává jako první Čech na americké půdě.

Cesta do Ameriky

Osada Nový Amsterdam tehdy čítala nějakých 500 hlav a obchodovala především s kůžemi ulovených zvířat. Hned třetí den pobytu se Heřman připojil k jedné lovecké výpravě, aby poznal okolí. A zase si pro sebe začal kreslit mapky. Po návratu doporučil Společnosti zřídit pravidelné lodní spojení s NA a nakoupit tamější pozemky. Tento návrh společnost odmítla jako bláznivý, a tak si první pozemek koupil Heřman sám. Byl neuvěřitelně levný a třikrát větší, než předpokládal.

Koncem února 1640 navštívil Prahu. Z Čech právě ustupovalo švédské vojsko s českými poklady a zanechávalo za sebou spoušť. Po návštěvě vlasti od Společnosti odešel a udělal se pro sebe. Ještě téhož roku se oženil. S manželkou Johankou měli dva kluky a tři holky, usadili se v Americe. V roce 1647 byl zvolen do osadní rady Nového Amsterdamu. A o rok později pochopil, že už není cesty domů. Mírem vestfálským v roce 1648 padla i teoretická možnost: jednou z podmínek míru totiž bylo, že v České zemi nesmí žít nikdo, kdo není katolického náboženství.

Kolem roku 1650 Heřman zakoupil zajatou španělskou fregatu La garza (Volavka) a začal si zboží přepravovat sám. Přitom neváhal bojovat proti španělskému obchodu jako pirát (mimo-

chodem – „přepadení lodi“ nazývali námořníci Volavky „bohoslužbou“). V roce 1654 Volavka i s nákladem ztroskotala na severozápadním pobřeží Francie. Druhá rána čekala Heřmana po návratu do Ameriky. Dům i skladiště v jeho nepřítomnosti vyhořely. Ženu a děti našel našťástí živé a zdravé.

Jak se dělá mapa

Heřman se znovu stává prostředníkem cizích obchodů a firem. Pracuje pro radu Nového Amsterdamu a holandského guvernéra Petera Stuyvese. Ve stejné době, kdy se vyrovnal s věřiteli, předává osadě dar: vlastní rukou kreslený plán osady s vyznačením nejvýhodnějšího postupu rozvoje. To byla jeho vášeň; kamkoli ho osud zavál, všude kreslil mapy nebo krajinky. V roce 1659 ho Stuyvesant pověřil vyjednáváním o hranice s jižním sousedem, britským Marylandem. Heřman

přitom použil mapu, na které už léta pracoval a kterou průběžně doplňoval. Díky ní guvernér Philip Calvert nároky novoamsterdamských uznal. Zároveň Heřmana požádal o podrobnou mapu Virginie a Marylandu. Za to mu nabídl několik tisíc akrů nejlepší půdy. Heřman tedy předává obchod v NA nejstaršímu pomocníkovi, nechává si vyplatit podíly a v roce 1660 odchází do Marylandu. Plných deset let pak, většinou se synem Kašparem, projíždí tamní končiny a mapuje.

Směr určoval kompasem, menší vzdálenosti měřil pomocí drátu, větší pomocí zvuku – ocejchovaným kyvadlem počítal čas mezi obláčkem kouře a zvukem Kašparova výstřelu z pušky, později z hmoždífe.

Při jedné z výprav byl zraněn indiánskými šípy do stehna a do boku. Dostal horečku a několik týdnů strávili v úkrytu. Nakonec Kašpar vytesal se-

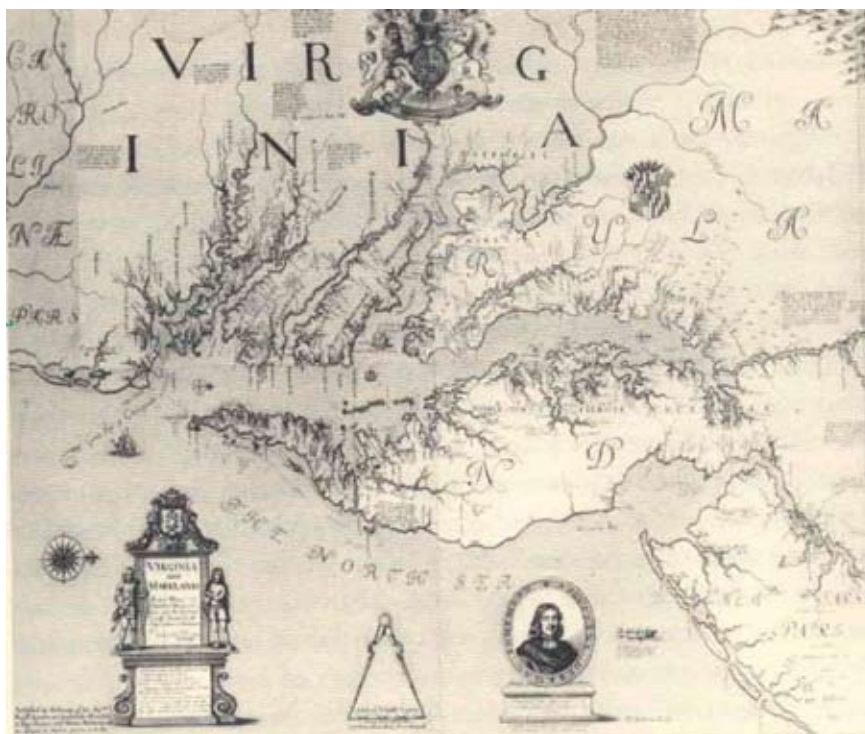
kerou loďku a po proudu řeky dovezl otce do bezpečí.

Bohemia Manor

Guvernér rekonvalescenta navštívil a nechal se informovat o průběhu prací. Po několika dnech do Heřmanova sídla slavnostně vjelo šest plně ozbrojených jezdců a přivezlo majiteli potvrzení vlastnického práva nad 24 000 akrů nejlepších pozemků. Zároveň byl povýšen do šlechtického stavu. Své pozemky ihned nazval Bohemia Manor (České panství). Roku 1663 se stal prvním naturalizovaným občanem Marylandu (předtím byl de facto „Hollandan“). Zhruba v té době také pro snazší obchod navrhl a vyměřil kanál mezi zálivy Delaware a Chesapeake, který byl realizován až v 19. století. Na dokončenou mapu ozdobným písmem vepsal: „Mapa Virginie a Marylandu, jak osazeny a obydleny tohoto roku přítomného 1670. Vyměřeno a nakresleno Čechem Augustinem Heřmanem.“ A připojil erb s podobiznou. Mapa vyšla 1673 v Londýně a sloužila do 19. století.

V roce 1670, už na odpočinku, se Heřman vrátil k malbě. A z obrazu, na němž znázornil Horymíra se Šemíkem jako vzpomínku na domov, nakonec povstala pověst. Podle ní Heřman už jako starý muž navštívil NA, od roku 1664 anglický New York, kde byl zatčen a vězněn. Stařec si časem získal své strážce a ti mu dovolili projíždět se na koni. Nu... a jednou se na něm přenesl přes hradbu a vrhl se ze skály. Přeplaval řeku a vydal se směrem k New Castlu...

Augustin Heřman zemřel 11. listopadu 1686. Na jeho náhrobku stojí: Zde leží Augustin Heřman, Čech, první majitel Českého panství. To už neexistuje, ale dvě z tamních městeček se stále nazývají Hermandale a Port Herman. ■

HRAJ SI & POZNÁVEJ

Experimentální sady

Prostřednictvím pravěkého akvária se můžete vrátit v čase. Osobně objevíte a poznáte pradávňé vodní živočichy - listonohy. Listonohové jsou druhem korýšů, kteří žili v době dinosaurů a dodnes žijí v určitých oblastech Země.

Přivolej dešť a vypěstuj rostliny! Nauč se, jak funguje EKOSYSTÉM. V této sadě si děti vytvoří vlastní ekosystém, ve kterém budou provádět zajímavé pokusy a sledovat vliv různých klimatických podmínek na růst rostlin.

Chemická laboratoř pomáhá objevovat tajemství chemie. Umožňuje uskutečnit více než 100 bezpečných a zábavných pokusů, pro které je vybavena podrobným návodem s popisem pokusů a potřebnými chemikáliemi.

Albi

hraj si & poznávej

www.modernihry.cz

Čeští vynálezci

Navrhují zrušení patentního ústavu. Všechno už bylo vynalezeno a nic nového nelze objevit. Tohle prý pronesl v roce 1832 ředitel patentního úřadu ve Washingtonu. Jak hluboce se mýlil? I to ukazuje výstava Vynálezci a vynálezy v Národním muzeu v Praze.

Oblouková lampa, polarograf, ruchadlo, nebo kontaktní čočky, patentky, aerosáně. A také objev očkování a plastické chirurgie... Tím vším a mnohým dalším přispěli světu čeští vynálezci, nebo – řekněme – muži, kteří působili v českých zemích či z nich pocházeli (skutečně, mezi připomínanými osobnostmi ženy chybějí).

Tyto slavné i zapomenuté lidi, jejich osudy a samozřejmě díla – Resselův lodní šroub, Wichterleho čočkostroj, Heyrovského polarograf, Kaplanovu turbínu, ruchadlo bratraců Veverkových, hlubotisk Karla Klíče a další – představuje výstava, která je v bývalé budově Federálního shromáždění otevřena až do 30. dubna příštího roku.

Příběh ruchadla

Tak třeba ruchadlo bratraců Veverkových. Všichni se o něm učí v dějepise, když se probírá vývoj zemědělství a průmyslu v českých zemích v devatenáctém století, ale většinou si nikdo neumí představit, jaký vynález to vlastně byl

Pomník bratraců Veverkových

Ruchadlo bratraců Václava a Františka Veverkových

Osobnosti a exponáty

Nejvýznamnější:

Jan Anderle:

**Motocykl Dálník I. 250 ccm
(1939-1942)**

A. H. Liebisch:

**Motocykl Čechie – Böhmerland
350 Volksmodell (1937)**

František Křížík:

**Křížíkova obloukovka pro
ss. proud 12A (80. léta 19. stol.)**

Jaroslav Heyrovský:

Polarograf (20. léta 20. stol.)

Otto Wichterle:

**Zařízení na výrobu kontaktních
čoček (1961)**

František a Václav Veverkovi:

Ruchadlo (1. pol. 19. stol.)

Jaroslav Černý:

**Mumiová rakev, Egypt,
Západní Théby 2. tis. př. n.l.**

Karel Klíč:

1. heliogravura (tisk z 1878)

Jaroslav Heyrovský:

Nobelova cena (1959)

Otto Wichterle:

**První kontaktní čočky,
1961–1962.**

a k čemu byl dobrý, natož, kdo byli ti dva koumáci, kteří jej vymysleli a sestrojili. Za vynálezem pluhu na hlubokou orbu stojí konkrétní lidské osudy sedláka Františka a jeho nevlastního bratrance – kováře Václava z Rybitví u Pardubic. A také těžký život na vesnici poznamenaný robotou, hladem, rychlým koloběhem narození a smrti sourozenců a rodičů. Jak příznačné, že za svůj vynález nebyli bratrance Veverkovi nikdy odměněni, že oba zemřeli v chudobě a zapomnění!

Práce na poli byla v 18. a 19. století velmi těžká. Pěstované obilí už dávno nestačilo uživit rostoucí počet obyvatel. Hlad nebyl ve vesnických rodinách nijak vzácným hostem. Ale postupně i do českých zemí začaly pronikat dosud neznámé, výnosnější a odolnější plodiny – pro obživu i pro potřeby počínajícího průmyslu a manufakturní výroby.

Bramborám, lnu, konopí i jetelovinám se tu dařilo, tyto plodiny však, na rozdíl od obilí, vyžadovaly hlubokou orbu. A tak vyvstala potřeba dokonalejších, vhodnějších nástrojů a náradí na jejich sázení, obdělávání a sklizeň.

Do českých zemí se dostávaly pluhové zkonstruované v Německu či Anglii, o zdokonalení nástrojů pro práci na poli usilovali i sami prostí rolníci. Tak se v roce 1778 objevila úprava takzvaného trutnovského háku – vymyslel ji a zkonstruoval poddaný od Kladna jménem Nave. Tento hák byl neohrabaný, avšak schopný hluboké orby. A pak, roku 1827, spatřil světlo světa nástroj bratranců Veverkových, který místní nazvali ruchadlo.

František Veverka byl technicky velmi nadaný, sám si pro práci na poli sestrojil obilní fukar a kolovou řezačku, ve svém okolí byl znám i jako zkušený hodinář. Neudivilo tedy, že se pustil i do úprav běžného pluhu. V roce 1824 začal se svým bratrem Václavem společně provádět pokusy s novým pluhem, ruchadlem. V roce 1827 dostalo ruchadlo správný tvar a zprávy o šikovném nástroji se brzy začaly šířit i po okolí. Chytrý nápad Františka spočíval ve spojení předností obou oradel – háku i pluhu. Nově válcově vyklenutá radlice sestrojená podle háku umožňovala vyorat hlubokou brázdou, konstrukce pluhu zase usnadnila manipulaci, nástroj byl celkově lehčí. Ru-

Panel věnovaný antropologickým objevům Aleše Hrdličky, v popředí interaktivní část výstavy: slož si svoji buňku.

Vymýšlel a *zdokonaloval* chirurgické nástroje

František Burian (1881–1968), otec plastické chirurgie

chadlo se tak výborně hodilo k orání v lehkých půdách, kde dobře zeminu obracelo a kypřilo.

O ruchadle se tehdy dozvěděl i místní hospodářský úředník Jan Kainz z Choltic. Ten konstrukci obkreslil, nechal několik nástrojů vyrobit u kováře a koláře a nehladě na to, že se o ruchadlu a jeho vynálezci objevily už i zprávy v dobovém tisku, vydával je za svůj nápad a vystavil je i na hospodářské výstavě v Praze v roce 1832 pod názvem Kainzpflug.

Veverkovi si nenechali své ruchadlo patentovat, a tak za svůj vynález nikdy nezískali žádnou odměnu, přestože i tovární výroba v 19. století později vycházela z konstrukčních prvků vylepšeného ruchadla bratranců Veverkových. Po mnoha protestech lidí a mnoha letech vyšetřování bylo prvenství Veverkových prokázáno a bylo jim připsáno autorství vynálezu. Bohužel až posmrtně.

Jejich další osudy nebyly záviděníhodné. Václav Veverka přišel o manželku, kovárnu prodal a odstěhoval se roku 1937 z Rybitví do Bukoviny. Jeho dům však vyhořel a Václav zemřel 23. února 1848 v padesáti třech letech na zápal plic. Jeho synům po něm nezůstalo téměř nic. František nedopadl o nic lépe. I jemu zemřela žena, znovu se oženil, avšak manželství nebylo šťastné. Také on odešel z Rybitví, do Břehu u Přelouče. Po třech letech vyhořel, musel odejít do podnájmu. Zemřel ve věku padesáti let, rok po svém bratraci Václavovi.

Základy plastické chirurgie

První lékařské zkušenosti z války získával čerstvě vystudovaný lékař František Burian od roku 1912, když se společně se svou manželkou stali členy chirurgické skupiny v Srbsku a posléze v Bulharsku během balkánských válek.

Na začátku první světové války musel nastoupit k vojsku, v době bojů pomáhal těžce zraněným ve stanici plastické chirurgie v Temešváru v Uhrách. Byl svědkem těžkých a zohyzdujících zranění vojáků i poté, když po konci války léčil válečná zranění ve vojenské nemocnici na pražských Hradčanech. Tyto zkušenosti dovedly Buriana k tomu, že celý život hledal způsob, jak pomocí moderní medicíny vrátit zohaveným lidem tvář a lidskou důstojnost a jak umožnit

Instalace o profesoru Burianovi ukazuje nástroje chirurga, lůžko i odbornou literaturu o rekonstrukční chirurgii

návrat takto postižených do společnosti. Stal se tak jedním z prvních průkopníků plastické chirurgie nejen u nás, ale i na celém světě. Po válce k chirurgickým rekonstrukcím válečných zranění přidal i léčbu vrozených vad, zejména obličejových rozštěpů. Začínal s transplantacemi kůže, později došlo i na kosti, chrupavky a šlachy. Jako jeden z prvních chirurgů si uvědomil, že zásadní řešení se neobejde bez odebrání tkáně z těla operovaného člověka, tedy bez autotransplantace kůže i tkáně z jiné části těla. Tyto postupy začal využívat zejména u popálených pacientů. Burian sám vymýšlel a zdokonaloval chirurgické nástroje, které mu tyto operace umožnily, vytvořil řadu operačních postupů vrozených vad, rozštěpů, poranění obličeje, rukou a popálenin.

V roce 1927 založil v Praze již jako profesor první oddělení plastické a rekonstrukční chirurgie na světě. Na základě mnoha úspěchů mohl na počátku třicátých let vytvořit samostatnou stanicí plastické chirurgie – a v roce 1939 jako první na světě dosáhl uznání plastické chirurgie jako samostatného chirurgického oboru. Tehdy mnoho vyspělých zemí o tomto moderním a rozvíjícím se oboru nemělo ještě ani ponětí.

Kolegové profesora Buriana dnes nazývají géniem plastické chirurgie. „Nejkrutější jsou vrozené vady obličeje, protože jsou nejnápadnější, není je možné je zakrýt. Devět měsíců snila matka o úsměvu ve tváři svého očekávaného děčka, a náhle hledí do rozšklebené nestvůrné masky. Když pak mateřská láska přemůže hrůzu a odpor, zůstává a stále roste úzkost o budoucnost dítěte. Děsí se představou, že tělesný a duševní vývoj jejího dítěte bude těžce brzděn, že bude zesměšňováno a s odporem odstrkováno, že nenalezne zaměstnání, ba, že bude vůbec vyloučeno ze společnosti,“ říkal profesor Burian, přední lékař a vědec a zároveň člověk plný porozumění pro své pacienty.

Profesor Burian založil pracoviště plastické chirurgie i na Moravě, Slovensku, v Polsku a Rumunsku a byl ředitelem kliniky plastické chirurgie na pražských Vinohradech až do konce svého plodného života. Zemřel 15. října 1965 v Praze. ■ ZDROJ: WWW.RYBITVI.CZ, HTTP:VYNALEZY/NM.CZ

NOVÁ BUDOVA NÁRODNÍHO MUZEA, PRAHA, DO 30. 4. 2012, WWW.NM.CZ

Exponáty s přívlastkem nej...

Největší: aerosáně V 885

Nejmenší: kontaktní čočky, patentky

Nejstarší: archeologické nálezy z vykopávek B. Hrozného a J. Černého z oblasti dnešního Turecka, Sýrie a Egypta

Nejlehčí: Wichterlova čočka

Nejtěžší: aerosáně V 885

Nejvzácnější: Nobelova cena Jaroslava Heyrovského

Nejkurióznější: ornitoptéra Čenka Chalupského

Nejrychlejší: Motocykl Čechie – Böhmerland 350

Nejužitečnější objev: očkování proti pravým neštovicím (Karel Raška)

Nejvíce patentů: Erich Roučka

Nejvšestrannější vynálezce: J. E. Purkyně

Nejtěžší na instalaci: aerosáně V 885

Jedna z atrakcí výstavy – aerosáně V 885. Existují pouze jako prototyp, do výroby se nikdy nedostaly.

Zachránila velezrádce smrt císaře?

Trest smrti je na dosah. Odvolací řízení končí 20. listopadu 1916. Karel Kramář, Alois Rašín, Vincenc Červinka a Josef Zamazal budou jako velezrádci rakousko-uherské říše popraveni.

Jejich majetek propadá státu. Kramáře a Rašína zbavuje soud i právníckého titulu. Kramář se jako panslavista stýkal s nepřátelskou cizinou a usiloval o rozbití monarchie odtržením území obývaných Slovany, Rašín mu v tom pomáhal, Červinka a Zamazal byli vy-zvědači. Rakouská justice má jasno.

Ve skutečnosti to byl justiční zločin – pomsta vrchního velení rakousko-uherské armády za celou politiku,

kterou vedli Češi v posledních desetiletích proti monarchii. Naštěstí vojens-tí vyšetřovatelé a soudci netušili, že právě Karel Kramář a Alois Rašín patří navíc do nejužšího vedení české ilegální odbojové skupiny Maffie.

Smrt císaře

Vězení velmi těžce snášel především Alois Kramář, který byl zvyklý na luxusní život. Jeho paní, bohatá Ruska,

o něho bojovala a svými údajně hysterickými požadavky pořádně ztěžovala žaláři-níkům službu, až velící plukovník požádal manželku druhého vězně, Karlu Rašínovou, jestli by jí nemohla domluvit. Zato Alois Rašín se s rozsudkem smířil, za svá práva bojoval jen prostřednictvím advokátů. Třebaže pobývali oba politici většinou spolu v jedné cele, nikdy se nespřátelili, nezačali si tykat. Kramář se údajně neuměl chovat jinak než jako neomezený vůdce.

Rozsudek smrti je 20. listopadu vynes-en, soud čeká na podpis císaře. Avšak šestaosmdesátiletý František Josef I. je nemocný, má těžký zápal plic. Lékaři tuší, že se blíží konec, a proto mu doporučují, aby se vyzpovídal a přijal poslední pomazání. Třebaže má vladař vysokou horečku, pořád úřaduje, k večeru se mu však přitíží. Když mu večer přinášejí vojáci rozsudky smrti k podpisu, císařův lékař – pětasedmdesátiletý doktor Josef Kerzl, který pochází z Veské u Pardubic, je odmítá: „Jeho Veličenstvu je velice špatně.“ Lékař je pravděpodobně informován o tom, že už před týdnem požádal sám ministr zeměbrany Friedrich von Georgi o milost pro české politiky. Ministr to navrhol patrně na pokyn samotného císaře a bez vědomí armádního velitelství.

Karel Kramář s manželkou

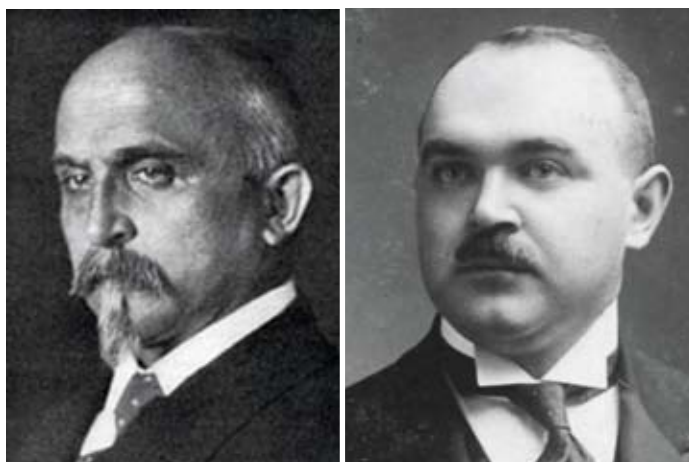
Druhý den po návštěvě generálů, 21. listopadu po deváté hodině večer, císař umírá. „Jeho nástupce Karel nechtěl začít svou vládu popravami, snažil se nalézt cestu dohody s národy monarchie, a mrtví Kramář s Rašínem by mu v jeho záměrech rozhodně nepomohli,“ napsala historička Jana Šetřilová. „I zde je ovšem nutné položit si otázku, zda by starý císař trest smrti podepsal. Zda se o zmírnění rozsudku neuvažovalo již dříve.“

Začátkem roku 1917 se oba věznění politici dověděli, že poprava jim přestala hrozit. Původní rozsudek změnil nový císař na patnáct let žaláře pro Kramáře, deset roků pro Rašína, po pěti letech pro Červenku a Zamazala.

Cena svobody

Na jedné straně dobrá zpráva, na druhé úděsná perspektiva dlouhého věznění. Když paní Rašínová poprvé navštívila manžela, polekala se jeho zchátralého vzhledu. Může zemřít ve vězení, tentokrát hladu! Zatelefonovala do Prahy svému advokátovi Eduardu Koernerovi, který druhý den přijel do Vídně a rozpoutal poprask. Po třech dnech navštívil v cele Kramáře a Rašína sám ministr války a nařídil, aby vězňům povolili všechno, oč žádají. Rašín dokonce mohl na dvoře pěstovat záhon s květinami pro manželky, které přicházejí na návštěvy.

Mladý císař Karel, který chtěl dát monarchii nový směr, se snažil udobřit s Čechy. Čeští poslanci ho ale upozornili: „Jak máme s vámi spolupracovat, když vězníte naše vůdce!“ Panovník si tedy nechal v létě 1917 předložit spisy z procesů s „českými velezrádci“. Při jejich čtení se zhrozil: „Je možné, že se jedná o velezradu, ale procesy proběhly tendenčně...“ Proto 10. července udělil širokou amnestii za politické delikty – týkala se stovek lidí.

Alois Rašín
(vlevo)
Vincenc
Červenka
(vpravo)

Císař připustil, že se jednalo o velezradu, ale procesy shledal jako tendenční!

„Mohla byste přimět svého manžela, aby podepsal prohlášení, že se po dobu války zříká politické činnosti?“ nadhodil ministr Otto Trnka paní Rašínové, když ji vzápětí potkal. To ji rozhořčilo: „Jsem přesvědčena, že můj muž odmítne jakoukoli podobnou žádost, a mně, třebaže je to kruté říkat, je milejší, když tam bude sedět dál, ale zachová si svou politickou čest.“

Když se Rašínovi na dvoře věznic setkali, při polibku mu zašeptala: „Nic nepodepisuj!“ Netušil, o co jde, ale pochopil, jakmile doktor Koerner začal jemu a Kramářovi vysvětlovat, že by se měli zřeknout politické činnosti. Rašín odmítl podepsat a současně Koernerovi odebral plnou moc jako svému právnímu zástupci.

Naproti tomu Kramář by byl ochoten takový závazek přijmout, tvrdil, že s ohledem na svou manželku. „Na to jsem mu řekla, že někdo je silný, jiný slabý,“ vzpomínala později paní Rašínová. „Musím říci, že u mne mnoho ztratil.“ Nakonec se kvůli tomu Rašín s Kramářem ostře pohádali. Z věze-

ní vyšli společně na základě císařovy amnestie, žádné prohlášení podepisovat nemuseli.

Monarchie slábla, pokus císaře Karla domluvit se na separátním míru se Západem nevyšel a naopak ho ještě víc připoutal k Německu. Ke konci října 1918 udělal císař bezprecedentní krok – souhlasil s cestou českých politiků vedených někdejších velezrádce Kramářem do Ženevy, aby se domluvili na společném postupu s jiným velezrádce, Edvardem Benešem. Rašín zůstal doma, a když rakouská vláda nabídla příměří, napsal první zákon svobodného státu a s dalšími politiky převzal v českých zemích moc.

Po pádu monarchie se stal Kramář prvním předsedou československé vlády, Rašín ministrem financí a Beneš ministrem zahraničí. Dalšího velezrádce, na něhož platil od roku 1916 zatykač, profesora T. G. Masaryka, zvolil parlament prezidentem. Generální štábní lékař dr. Josef Kerzl, který zachránil české velezrádce před oprátkou, zemřel v roce 1919. ■

Přece bych neumřel na infarkt!

Přední český onkolog prof. MUDr. Jiří Vorlíček, CSc. se neostýchá mluvit o smrti. Biologickou léčbu považuje za zázrak a reformu zdravotního pojištění za nezbytnost, na kterou se prostě už nesmí dál čekat.

Věřil jsem, že onkologie půjde rychle dopředu. A ona šla.

Dá se říci, že mne svými názory a postoji nepřekvapil. S jednou výjimkou. Na stěnách jeho pracovny v brněnském Masarykově onkologickém ústavu visí obrazy českých současných autorů, na jedné skřínce stojí veselá socha Vladimíra Preclíka. A támhle v rohu? Ne, nepřehlédla jsem se. Ještě zabalený obrázek od Zdeňka Sýkory. „Teď jsem ho koupil. Hádejte za kolik?“ začal náš rozhovor sám dotazovaný.

Tak dvacet, pětadvacet tisíc?

Sedmnáct. Paní ve starožitnictví rozuměla víc cibulákům....

Sbíráte díla moderních malířů.

Koho z nich máte nejraději?

Myslíte české či světové malíře?

Začneme u našich.

Jiřího Sopka.

Takže starší generace.

Moje generace. Jak jinak? Víte, nejvíc jsem se o umění zajímal ještě za komunismu, protože jsem měl

víc času, nebyly možnosti se věnovat tolik vlastní práci. Prostě byla taková doba. Byl jsem mladý, chodil jsem po ateliérech. Se ženou jsme tehdy nasbírali spoustu obrazů a soch od našich vrstevníků, neznámých malířů a sochařů. A teď se ukazuje, že během let někteří z nich vyrostli.

Potkáváte se s nimi ještě dnes?

Zrovna nedávno jsem se viděl právě s Jiřím Sopkem a zase si vzpomněl na naše úplně první setkání. Bydlel tehdy v centru Prahy, na půdě měl ateliér. Kam jste se podívala, samé obrazy a na trámech nad nimi seděli holubi a dělali na ty obrazy. Tehdy jsem od něj koupil první obrázek. Od malíře, který nemohl vystavovat, nemohl vlastně nic. A když jsem ho před časem navštívil, to byl už rektorem AVU, trochu si stýskal, že v některých ohledech to bývalo dříve lepší.

A bylo to lepší?

Umělci nesměli vystavovat a nemohli moc prodávat, což bylo velmi

A middle-aged man with grey hair, wearing a grey blazer over a blue and white striped shirt, stands in a hallway. He is leaning against a wall covered in red square tiles. On the wall, there is a green exit sign with white symbols: a door, a downward arrow, a running person, a staircase, and a leftward arrow. The man has a slight smile and is looking towards the camera.

Nemoc vás změní. Už nejste *doktor, ale pacient.*

trýznivé, ale na druhou stranu malovali a malovali. Měli na to spoustu času, stejně jako my měli hromadu času na své koníčky, sami na sebe. Ale že by ta doba byla lepší než dnes? Ne, to si tedy vůbec nemyslím! A nemyslím si to ani Jiří Sopko.

Dlouhé roky se věnujete onkologii, paliativní medicíně...

... celkem čtyřicet dva let dělám medicínu.

Myslel jste si, když jste začínal, že ten obor půjde rychle dopředu, anebo jste doufal, že se bude rozvíjet rychleji, a on vás tak trochu zklamal?

Myslel jsem si, že půjde rychle dopředu a on také šel, mluvíme-li o onkologii. Když jsem ale s medicínou začínal, netušil jsem, co to je paliativní medicína. To jsem se dozvěděl až na začátku devadesátých let.

Co považujete za největší úspěch v onkologii posledních dvaceti let?

Samozřejmě bych mohl hovořit o nových operačních metodách, o nových ozařovacích technikách a nových lécích, ale já bych chtěl zdůraznit, jak velmi pokročila organizace tohoto oboru a také organizace prevence. To je velmi důležité. Troufám si říct, že když je člověk při smyslech a má normální starost o svoje zdraví, chodí pravidelně na kontroly a screeningy. A když i posléze v případě onemocnění vyhledá jedno z našich třinácti Komplexních onkologických center, dostane se mu všude kvalitní onkologické péče.

Vyhledá jedno z center. To zní velmi svobodně, ale ve skutečnosti musí mít každý člověk doporučení lékaře.

S doporučením je to jednodušší. Ale máme svobodnou volbu lékaře,

tedy i onkologické centrum si můžete prostě zvolit.

V každodenní praxi ovšem už zase převládají tendence směřovat nemocné striktně do míst bydliště, dokonce je někde i odmítají vyšetřit.

Lékař může nemocného odmítnout z kapacitních důvodů. Což se občas stává zvláště v onkologických centrech, k nimž se vztahuje hodně lidí, protože ta centra mají prostě dobrou pověst. Nicméně stále platí zákon, máme právo na svobodnou volbu: když si člověk vybírá nové auto nebo si vybírá nové bydlení, jde o poměrně závažnou věc a dotyčný chce mít co nejvíce informací. Rakovina je také závažná věc, člověk by měl o ní také hodně číst, měl by hledat informace o tom, kde ji léčí, jak ji léčí a podle toho volit. V Americe máte k dispozici regulérní žebříčky nejúspěšnějších nemocnic či zdravotnických pracovišť. Velmi užitečné, to nám v Čechách ještě schází.

Jak se hodnotí nemocnice? Podle počtu vyléčených, zemřelých?

Samozřejmě že tak jednoduché to není. Jde o celý soubor hodnotících prvků, začínaje úspěšností léčby, ekonomickými parametry až po spokojenost pacientů. My bohužel nemáme ještě dostatek informací, abychom takové žebříčky mohli sestavit.

Svobodná volba lékaře, to je přece zákon!

Jak to, že vám chybí informace?

Máme přesné informace o národním onkologickém registru. Víme tedy, kdo má jaký nádor, v jak pokročilém stadiu, víme, kde bydlí, jak je starý, máme všechny základní epidemiologické údaje. Ty jsou v anonymizované formě vyvěšeny na stránkách www.svod.cz, každý s nimi může pracovat. Pak jsou ale informace, které posílá každá nemocnice do pojišťovny, a to činí sama za sebe. Abychom mohli hodnotit ze všech úhlů, potřebovali bychom i tyto údaje, ale na to není zákon. Někteří ředitelé nemocnic s námi spolupracují, ale získané informace mohou zveřejňovat v anonymizované formě jen oni. Nemyslím si, že v dohledné době se něco změní.

Jako pacient – laik nemohu vědět, které centrum je objektivně nejlepší, mohu dát jen na jeho dobrou pověst. Jsou všechna centra do úrovně léčby a péče alespoň srovnatelná?

To je cíl onkologické společnosti: aby všechna centra byla srovnatelná.

Takže ještě nejsou srovnatelná.

Nerad to říkám, ale stále jsou nepochybně ve výhodě akademická pracoviště, která souvisejí s lékařskou fakultou. Tam se pěstuje více vědy a kde se pěstuje víc vědy, je o pacienty více pečováno, protože věda musí mít přesné údaje, výsledky atd. Všechna centra tedy být stejná nemohou, ale že vůbec vznikla a že je pojišťovna zohlednila a platí v nich tu nejdražší péči, to je důležité.

V médiích je často slyšet váš hlas prosazující reformu zdravotnictví: kdybychom si všichni platili levnější léky, bylo by více peněz na dražší léčbu.

Jednoznačně! Musí se už prosa-

Zdravotní pojištění musí být *jako pojištění auta*

dit větší spoluúčast pacientů. V Evropě dosahuje nezřídká až 25 procent, u nás se pohybuje okolo 14 až 15 procent. Těch deset procent nám chybí. Ministr Heger dnes tvrdí, že každý lék pod 50 Kč si máme zaplatit, já si myslím, že by to měl být každý lék do 500 Kč. Ale v zásadě je to jedno, důležité je, aby se to změnilo. Musíme přispívat víc na lacinou péči, abychom měli na tu drahou. Tu nikdo sám zaplatit nedokáže, solidární princip je ve zdravotnictví jediný možný. A když jsme u toho pojištění... Naše zdravotní pojišťovny fungují jen jako rozdělovny peněz. A zdravotní pojištění není pojištění.

Jak tomu mám rozumět, prosím?

Tak podívejte. Mám auto. Mám na něj povinné ručení, což je srovnatelné se současnou zdravotní daní. Je to v obou případech základní poplatek, minimum. Na auto jsem si tedy ještě přikoupil havarijní pojištění. Ovšem – se zdravotní pojišťovnou si nic takového domluvit nemůžu. Přitom bych „havarijní pojištění“ potřeboval. Co by to znamenalo? Že když dostanu nějakou hnusnou nemoc, mám jistotu, že mi bude poskytnuto vše, co je potřeba, nemusím se bát, že dojdou peníze na léky, navíc si mohu dovolit nějaký ten nadstandard, vybrat si třeba operátora. Vratme se k autu: deset let jsem nenaboural, a tak mi pojišťovna každý rok o dvě stovky snižuje pojistné. I ve zdravotním pojištění musí být malus a bonus. Bonus dostanete, když chodíte na preventivní prohlídky a screeningy, nekouříte, nejste obézní. A malus je pro ty, kdo kouří, tloustnou atd. Rozdíly by neměly být závratné, ale znatelné. Potřebujeme úplně normální zdravotní pojištění – vulgárně řečeno – jako je pojištění auta, domu.

Prof. MUDr. Jiří Vorlíček, CSc. (*1944)

- Přední český onkolog je v současnosti ředitelem Masarykova onkologického ústavu v Brně a předsedou České onkologické společnosti ČLS JEP.
- V letech 1997-2003 zastával post děkana Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně.
- Je autorem mnoha odborných publikací, připomeňme alespoň Paliativní medicínu, která je základní učebnicí tohoto oboru u nás.

A proč ho už dávno nemáme?

Netuším.

Vždyť se dvacet let pohybujete v řídicích funkcích ve zdravotnictví.

To nestojí jen na rozhodnutí zdravotníků, přece! Ale mám-li mluvit za ně: minimálně dvanáct třináct let tuto změnu prosazujeme.

Já myslela, že zdravotní pojištění je horkým tématem už od roku 1989.

Po roce 1989 nastala nejprve doba čirého nadšení. Přišly sem konečně všechny léky, přístroje,

vyjeli jsme do světa. Bylo to totální opojení, nádhra. Až časem nám došlo, že ta svoboda samozřejmě taky něco stojí a že se musí organizovat, abychom mohli žít svobodně.

V organizaci zdravotního pojištění ještě tedy za světem pokulháváme. Jak je to s kvalitou léčby rakoviny?

Mohu zaručit, že všech třináct onkologických center je na srovnatelné úrovni se zahraničními pracovišti – stejná možnost přístupu k lékům i k léčebným metodám, kvalitní chirurgie, radioterapie, vyšetřovací metody, všude jsou kvalifikovaní odborníci. Ale – nic na světě nemůže být stejné, samozřejmě. Když začneme tedy srovnávat, podle jistých parametrů můžeme říct, že tam jsou trochu lepší, tam horší, tam působí více profesorů, támhle léčí lépe rakovinu plic... Nicméně, měřítko jsou srovnatelná. Před rokem 1989 to bylo úplně jinak. Na vysoké úrovni byla většina českých akademických center, ale všeobecná ekvita, jak se cizím slovem říká dostupnost péče, byla zoufalá. Teď je naše ekvita – abych tak řekl – evropská. V Evropě připadá jedno onkologické centrum většinou na milion obyvatel, my máme deset a půl milionu obyvatel a třináct center.

Jak jsme na tom s diagnostikou?

Vzpomínám si, jak si na začátku 90. let nemocnice kupovaly tomografy, ale nebylo lékařů, kteří by uměli číst snímky. Už je umí číst?

Všichni ještě ne, ale už dostatečný počet. Nikdy nebudou všichni všechno umět. Víte, v čem máme ale dnes už ohromnou výhodu? Pokud někdo pochybuje, nebo si není jistý diagnózou, pošle snímek PACSem kolegům kamkoliv a na dálku může konzultovat.

Ne, *rakoviny* se nebojím. Už nemám co ztratit.

I s kolegy v zahraničí?

Kdekoliv na světě. Vznikají firmy, které se na to specializují – třeba v Asii. Mají tým odborníků, který vám perfektně odečte snímek a za peníze vám pošlou výsledek. My jsme to zatím nevyužili, ale tady doma v Brně snad denně používáme vnitřní univerzitní síť a konzultujeme. V budoucnu si určitě bude možné takhle dopisovat s nejlepšími odborníky odkudkoliv.

V posledních letech se také zásadně změnila onkologická léky.

Dvacet let jsem pracoval jako přednosta Interní hematoonkologické kliniky ve Fakultní nemocnici v Brně Bohunicích. Patnáct let jsme léčili leukémie, lymfomy a myelom, zkoušeli jsme nejrůznější léky,

transplantovali kostní dřeň. Někdy se nemocní uzdravili, někteří umřeli. A pak přišla biologická léčba a výsledky u řady nemocí se zásadně zlepšily. Například pacienti s chronickou myeloidní leukémií teď baští denně jednu tabletku, občas mají komplikace, ale leukémie je pro ně něco jako diabetes. Zázrak!

A co vedlejší účinky biologické léčby?

Když srovnám s chemoterapií, jsou výrazně malé. Chemoterapie je pořád důležitá a účinná často v kombinaci s biologickou léčbou, ale poslední dobou se vyvíjela minimálně.

Biologická léčba je poměrně drahá.

Stojí strašně peněz a málo lidí zcela uzdraví. Ale hodně lidem významně prodlouží život! Nejdříve

se to projevilo v hemato-onkologii, ale posledních osm, deset let je to i u solidních nádorů. A protože ty léky jsou celkem přirozeně drahé (vývoj jednoho léku stojí asi miliardu dolarů), plodí to samozřejmě jisté problémy. Snad na každém odborném sjezdu se dozvídáme o dalším novém preparátu. Ted' zrovna přichází nový lék na maligní melanom, na který v pokročilém stadiu dosud nepůsobila téměř žádná léčba. A teď je tu nový lék, který vychází ve studiích úžasně. Příští rok bude v Česku. Skvělá zpráva. Ale – jak se to všechno zaplatí? To je kardinální otázka.

Může nastat situace, že na některé léky nebudeme mít peníze?

Řekl bych, že jsme na samé hranici. V letech 2008 a 2009 jsme měli

od pojišťoven k dispozici asi nejvíce peněz, ty dva roky jsme mohli podávat léčbu ve stejném rozsahu a kvalitě jako zakládající země Evropské unie. Teď je hospodářská krize, více nezaměstnaných, lidi trochu hůř odvádějí daně, takže pojišťovny vybírají méně, takže vzniká pnutí. Velkou část svého času trávím dohadováním s pojišťovnami, doslova z nich dyndám peníze. Ale víte – to není řešení.

A co je tedy řešení?

Systémové organizační opatření. Zcela zásadní. Žádný stát na světě nemá na medicínu, která by akceptovala všechny výsledky výzkumu, ale každý stát si musí nastavit medicínu podle svých ekonomických možností. Měla by to být dohoda. Chceme mít zdravotnictví na stejné úrovni jako má západní Evropa? Fajn, tak buď lidi zaplatí více peněz, nebo nastavíme vyšší zdravotní daň neboli vyšší pojištění, nebo přesuneme peníze z jiného rezortu do zdravotnictví. To si prostě musí ti, co rozhodují, říct, a pak tak učinit. Ale po pravdě: přesouvání peněz do zdravotnictví nikam nepovede. To je černá díra, v které se vše utratí. Chce to změnit systém pojištění.

Co kdyby si chtěl nemocný zaplatit třeba biologickou léčbu sám?

Léčba glivekem, což je onen biologický lék na myeloidní leukémii, stála milion korun ročně. Teď je to poněkud levnější, přijde to asi na 800 000 korun. Biologická léčba představuje statisíce za rok, někdy i víc než statisíce. To není moc na koupení.

Bojíte se sám rakoviny?

Ne, rakoviny se nebojím. Nemůžu přece udělat svým pacientům ten podraz, že bych jim umřel na infarkt! To nejde.

Teď vážně.

Vážně... Samozřejmě bych rád zahynul vteřinovou smrtí, ale to bychom chtěli všichni, že? Vážně si tedy myslím, že umřu na nádor a rozhodně se netěším na svou závažnou nemoc, ale jakýmsi způsobem se na to samozřejmě vnitřně chystám. Mám jednu velkou výhodu oproti běžné populaci – naprosto přesně vím, co kdo z doktorů v Brně umí. A já si je tedy vyberu.

Máte výhodu i nevýhodu, že si to celé, co bude následovat, dovedete také asi přesně představit.

Ale to není tak jisté! Moji starší kolegové říkají, že nemoc člověka změní, najednou už není doktor, ale pacient. Vždycky pak zbývají dva možné přístupy: svěříte se do rukou kolegů, anebo se ve vás ještě ten doktor zaktivizuje a svou léčbu chcete vést. Myslím, že já do toho už nebudu chtít kecat. Měl jsem štěstí, že jsem rakovinu nedostal jako mladý nebo ve středním věku. Dnes je mi 67 roků, mám vnoučata v pubertě, nikdo mě zásadně už nepotřebuje, jsem v pohodě. Denně vidím umírat matky od malých dětí, nikdo neumí zdůvodnit, proč se to děje, ale je to strašné. Já už nemám co ztratit. Skoro všechno, co jsem chtěl, se mi splnilo, jsem v pohodě.

Ani z bolesti či z umírání nemáte strach? Říkal jste, že když jste začínal v oboru, netušil jste, že existuje paliativní medicína a ona de facto v Čechách také neexistovala. Jak je to dnes?

Na naší lékařské fakultě je paliativní medicína předmětem povinné výběrovým – a se zkouškou. Můžete si vybrat ze dvou předmětů a o tento obor je docela zájem. Velmi dobře si

také počíná Společnost paliativní medicíny, pořádá kongresy, vydává učebnice. V Česku dnes funguje také třináct hospiců. To všechno znamená, že méně lidí umírá bídně někde v bolestech. Je to velký pokrok. Paliativní medicína by se měla postarat o lidi, kteří jsou nevléčitelně nemocní a kteří mají pravděpodobnou délku života krátkou. Těch nevléčitelně nemocných je mnoho, nejsou to jen onkologičtí pacienti, například nemocní s chronickým plicním nebo srdečním onemocněním a mnozí další. O všechny by se měla starat paliativní medicína ve čtyřech dimenzích – v dimenzi tělesných obtíží (bolest, dušnost, nevolnost), pak v dimenzi sociální, psychologické a existenciální. Nejjednodušší je péče o tělo, to je jasné. A někde to funguje lépe, někde hůře, ale pracuje se na tom... V tom smyslu jsme už zařazeni do civilizovaného světa.

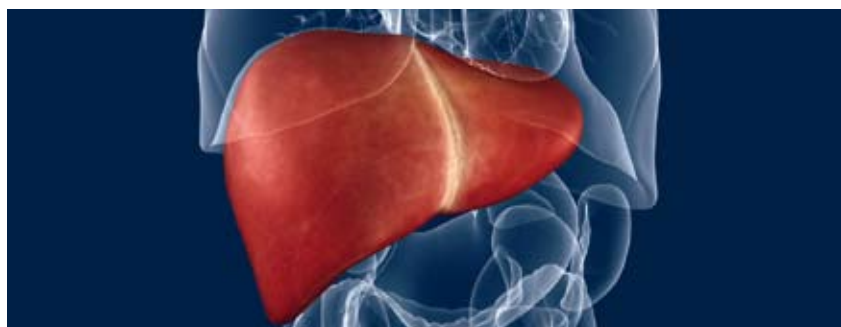
Nicméně, v takové klasické léčebně dlouhodobě nemocných byste asi nechtěl sejit ze světa.

Většina LDN je ještě problematická, já vím, to nemá s paliativní léčbou často nic společného. Dobře dělaná paliativní léčba je totiž aktivní léčba, a ta není vůbec laciná. Bohužel, pojišťovny to pořád pojmají tak, že v léčebně dlouhodobě nemocných stačí pro jednu osobu 50 nebo 70 korun na den. Což ovšem nepokryje ani moderní léky proti bolesti... Samozřejmě nejsou ani peníze na to, aby se v nemocnicích zřídila speciální paliativní oddělení.

A jsme zase u peněz. Šetříte si tedy sám na hospic?

Samozřejmě že máme se ženou našetřeny nějaké peníze a určitě budou stačit na pobyt v hospicu. Určitě. ■

Ze zahraničních serverů

Buňky na míru místo transplantace jater

Jsou dva svaté grály medicíny – kmenové buňky a genová terapie. Nedávno jejich zázračné vlastnosti vědci poprvé propojili.

Vědci z University of Cambridge začali tento nadějný nový směr rozvíjet u pacientů s vrozenou cirhózou jater. Ta je zapříčiněna mutací jednoho genu a tudíž nesprávnou funkcí bílkoviny antitrypsinu. Při normálním fungování se tvoří v játrech a uvolňuje se do krevního řečiště, její nedostatek však způsobuje mimo jiné i cirhózu tohoto orgánu. Tato závažná nemoc je jednou z nejčastějších genetických nemocí, trpí jí jeden z dvou tisíc Evropanů a je také nejčastější příčinou transplantace jater u dětí.

Výzkumná skupina z Cambridge odebrala kožní buňky pacientů a přeprogramovala je na buňky kmenové. Poté vědci pomocí „molekulárního skalpelu“ opravili porušený gen. Kmenové buňky pak nasměrovali tak, aby se z nich vyvinuly buňky jater. Jak potvrzuje vedoucí výzkumného týmu David Lomas, „buňky fungovaly perfektně“. I poté, co je přemístili do jater myši, pracovaly správně ještě po šesti týdnech.

Uzdravené buňky

Pokud bude tato terapie úspěšná, poroste naděje, že by mohli pacienti s genetickou chorobou jater být léčeni pomocí vlastních, „uzdravených“ jaterních buněk (a obdobně i další nemocí), tvrdí autoři studie zveřejněné v časopise Nature. Dosud nemohly být k léčbě použity vlastní kmenové buňky pacienta s dědičnou nemocí, protože mohou obsahovat chybný genetický kód.

Stejnou techniku by bylo možné v budoucnu uplatnit i v medicíně, jako šetrnější variantu oproti transplantaci jater. Příjemci darovaných orgánů musí totiž doživotně užívat silné imunopresivní léky, aby tělo cizí orgán neodmítlo. Na druhou stranu ani dospělé buňky, přeprogramované tak, aby se znovu chovaly jak nezralé a tedy univerzální (v tomto případě se hovoří o indukovaných pluripotentních kmenových buňkách) zatím nejsou zcela bezpečné – některé experimenty ukázaly, že se snadno mohou přeměnit v rakovinné.

Zmíněné nebezpečí musí být vyloučeno, než se kmenové buňky začnou používat v prvních klinických studiích. Existuje však ještě jedna velká překážka, která bude bránit použití kombinace genové a buněčné terapie v jednom: „Velký problém medicíny na míru bude její cena,“ upozorňuje profesor Robin Ali z University College v Londýně. ■ **BBC HEALTH, [HTTP://WWW.BBC.CO.UK/HEALTH](http://www.bbc.co.uk/health)**

Provozovat hudbu je zdravé pro sluch

Hudebníci trpí ve stáří zhoršením sluchu méně než lidé, kteří se hudbou nezabývají, zjistili kanadští vědci.

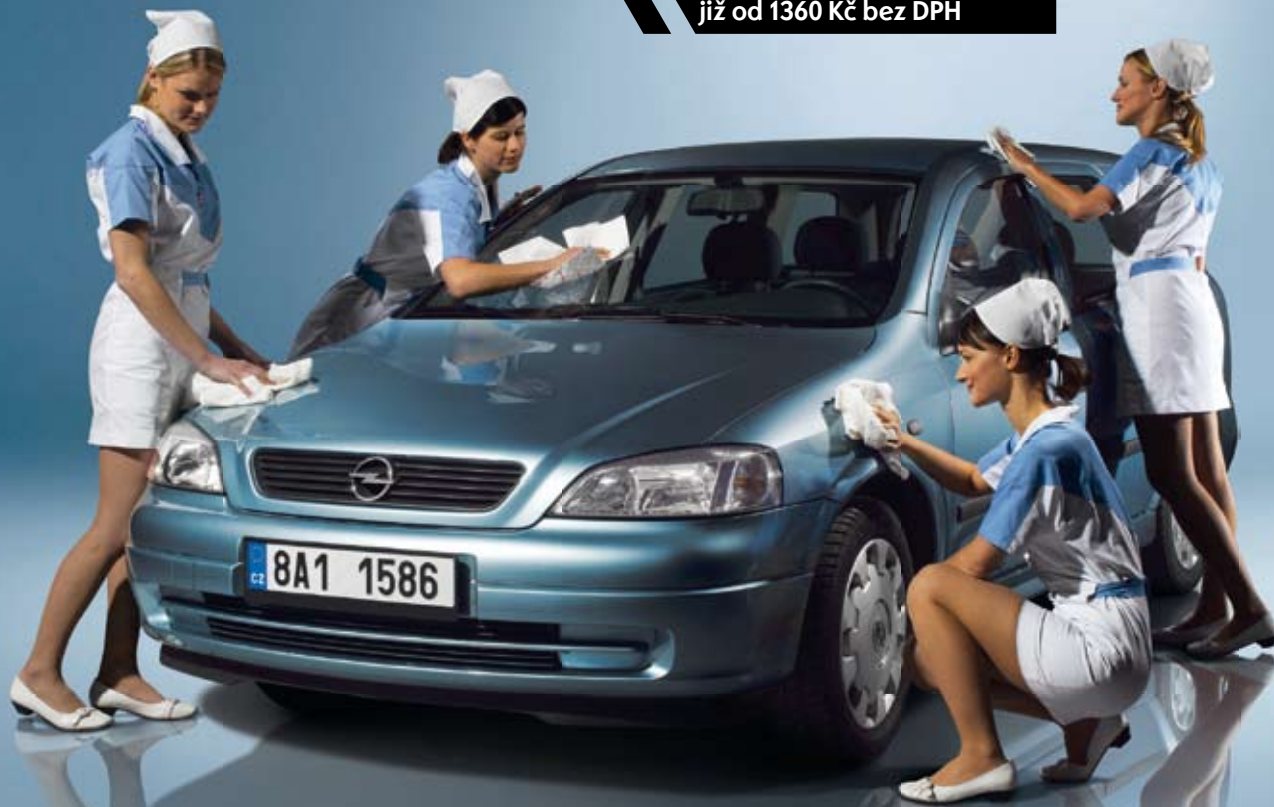
Již dřívější studie prokázaly u hudebníků lepší schopnost vnímat zvuky, ale tato práce poprvé potvrzuje, že své schopnosti si hudebníci uchovávají i ve stáří. Jak uvádí vedoucí výzkumného týmu Benjamin Rich Zendel z Torontské univerzity ve studii publikované v časopise Psychology and Aging, badatelé se zaměřili zejména na vliv, který má provozování hudby na centrální oblasti sluchu a porozumění lidské řeči.

Úbytek sluchu ve stáří se projevuje zejména neschopností rozeznat jednotlivá slova a porozumět mluvené řeči v hlučném prostředí. Vědci označují tyto potíže, jako „party problém“.

Ve studii zkoumali sluch 74 hudebníků ve věku 19 až 91 let a 89 ne-hudebníků ve věku 18 až 86 let. Testovali obě skupiny, jak slyší čistý zvuk i řeč na hlučném pozadí – zatímco ve vnímání čistých zvuků hudebníci žádnou výhodu neměli, naopak výrazně lépe slyší v hlučném prostředí, a to i ve vyšším věku. „Změny spojené se stárnutím se u nich tak výrazně neprojevují, a to ani ve vysokém věku,“ uvádí Benjamin Rich Zendel. ■ **BAYCREST CENTRE FOR GERIATRIC CARE, [HTTP://WWW.BAYCREST.ORG/](http://www.baycrest.org/)**

Výměna předních
brzdových destiček (Astra G)
již od 1360 Kč bez DPH

CLASSIC SERVIS OPEL

**ČÍM STARŠÍ OPEL,
TÍM LEVNĚJŠÍ OPRAVY.**

Více na
www.servis.opel.cz

Profesionální servisní program pro dokonalou péči i o starší vozy.

Naše nabídka:

Stáří vozu podle VIN čísla	Sleva při opravě z prodejní ceny náhradních dílů Opel	Sleva na práci v autorizovaných servisech Opel
4 roky	10 %	5 %
5-6 let	20 %	10 %
7 a více let	30 %	15 %

www.servis.opel.cz

Wir leben Autos.

BUĎTE TAM, KDE VAŠI ZÁKAZNÍCI ČEKAJÍ

1400 ozvučených obrazovek
v čekárnách lékařů

Specializace:

praktický lékař pro dospělé

praktický lékař pro děti a dorost

gynekolog

WWW.MEDIAPHARMA.CZ

Tel.: 325 553 934, Fax: 325 553 935, E-mail: info@mediapharma.cz

Základní principy paliativní péče

Paliativní péče je aktivní péče poskytovaná pacientovi, který trpí nevléčitelnou chorobou v pokročilém nebo konečném stadiu. Cílem paliativní péče je zmírnit bolest a další tělesná a duševní strádání a udržet co nejvyšší kvalitu života.

Paliativní péče:

- usiluje o prodloužení a zachování života, který bude svou kvalitou pro pacienta přijatelný;
- respektuje a chrání důstojnost nevléčitelně nemocných;
- vychází důsledně z přání a potřeb pacientů a respektuje jejich hodnotové priority;
- snaží se vytvořit podmínky, aby pacient mohl poslední období svého života prožít ve společnosti svých blízkých, v důstojném a vlídném prostředí;
- chápe umírání jako součást života, kterou každý člověk prožívá jedinečně;
- nabízí všestrannou účinnou oporu příbuzným a přátelům umírajících a pomáhá jim zvládat jejich zármutek i po smrti blízkého člověka.

Paliativní péče tedy znamená určitou filozofii péče (důraz na bio-psycho-socio-spirituální jedinečnost každého člověka, nerozlučná propojenost somatických a psychosociálních aspektů zdraví, nemoci a umírání), ale také konkrétní organizaci péče, která by umožnila saturaci potřeb nemocného ve všech výše zmíněných oblastech. Paliativní medicína se v posledních letech profiluje jako samostatný lékařský obor, který se snaží studovat a léčit tělesné i duševní potřeby a projevy pokročilého onemocnění metodami medicíny založené na důkazech (evidence based medicine). Od roku 2004 v ČR existuje samostatný specializační obor Paliativní medicína a léčba bolesti. Podrobnější informace o specializačním studiu v oboru je na www.ipvz.cz.

Moderní paliativní péče si klade ambiciózní cíl: udržet dobrou kvalitu života v situaci pokročilého onemocnění (viz definice). Dobrá kvalita života znamená více, než že „pacient nemá nesnesitelné bolesti, nezvrací a má pravidelnou stolici“. Kromě tělesných obtíží je kvalita života určena také mírou saturace potřeb v oblasti psychické, sociální a duchovní.

Paliativní péče *smrt* *neurychluje,* ale ani ji neoddaluje

Paliativní péče je svým charakterem interdisciplinární,

- využívá expertní znalosti lékařů-specialistů různých oborů: onkologů, geriatrů, algeziologů, internistů, chirurgů, neurologů, kardiologů aj.;
- předpokládá úzkou týmovou spolupráci lékařů a ošetřovatelů (sester);
- předpokládá spolupráci zdravotníků a psychologů, sociálních pracovníků a poradců, duchovních;
- předpokládá zapojení rodiny a přátel nemocného;
- využívá dobrovolnické služby.

Co není paliativní péče

Slovo paliativní bývá někdy mezi zdravotníky používáno v poněkud posunutém významu. Za paliativní bývá automaticky označována každá léčba, která není kurativní. Paliativní péče bývá při tomto pojetí vymezena především negativně: „paliativní znamená ne intenzivní léčba, ne léčba na JIP, ne nákladné diagnostické postupy, ne drahé léky, ne transfúze“; „pacient stejně umře, takže už je to vlastně všechno zbytečné, pacient potřebuje především klid“ a „měl by být doma, v péči rodiny“. Takto pojatá „paliativní léčba“ je však často výrazem pasivity, terapeutického nihilismu, nezájmu lékařů o nevléčitelně nemocného a nejednou hraničí se zanedbáním péče.

Paliativní péče a eutanazie

Někteří nepoučení pozorovatelé kladou rovnítko mezi paliativní péčí a eutanazií. „Jaký je etický rozdíl mezi paliativní péčí a eutanazií, když pacient nakonec v obou případech umírá?“ Paliativní péče bere vážně nevléčitelný charakter onemocnění. Vychází však z přesvědčení, že bez ohledu na stupeň pokročilosti onemocnění lze vždy něco udělat pro zlepšení kvality zbývajícího života. Paliativní péče smrt neurychluje, ale ani za každou cenu neoddaluje. Eutanazie je aktivní usmrcení pacienta na jeho vlastní žádost a etický rozdíl mezi oběma přístupy je zásadní.

Kteří pacienti mohou mít prospěch z paliativní péče

Prospěch z paliativní péče mohou mít pacienti, kteří patří do těchto diagnostických skupin:

- nádorová onemocnění;
- konečná stadia chronického srdečního selhání, chronické obstrukční plicní nemoci (CHOPN), jaterní cirhózy, onemocnění ledvin;
- neurologická onemocnění typu demence, roztroušené sklerózy, amyotrofické laterální sklerózy, imobilizační syndromy po cévních mozkových příhodách;
- polymorbidní „křehcí“ geriatričtí pacienti;
- konečná stadia AIDS;
- pacienti v perzistentním vegetativním stavu.

Fáze nevléčitelného onemocnění

Pokročilé onemocnění, nevléčitelné onemocnění, terminálně nemocný pacient. Tyto termíny charakterizují pacienty z hlediska pokročilosti onemocnění, našich léčebných možností a z hlediska předpokládané prognózy. U nevléčitelně nemocných může být klinický obraz a prognóza přežití velmi rozdílná. Při roz-

Předpokladem je *vztah důvěry* a komunikace

hodování o přiměřeném léčebném postupu nebo případném odstoupení od některých život prodlužujících postupů je třeba diferencovanější pohled na „nelyléčitelně nemocné“ z hlediska předpokládané prognózy. Rozlišujeme tři fáze: kontrolované onemocnění, fázi zlomu a terminální fázi.

Fáze kontrolovaného (kompenzovaného) onemocnění

Kombinací kauzální a symptomatické léčby se daří udržet projevy onemocnění pod kontrolou a celkový stav pacienta je na dobrém stupni funkční zdatnosti. Tato fáze může trvat několik měsíců až řadu let. Pacienti mohou být z hlediska přežití ohroženi dalšími doprovodnými onemocněními než jen svým základním „nelyléčitelným“ onemocněním. Vzhledem k předpokládané délce přežití je obvykle vhodné pokračovat v zavedené prevenci a léčbě ostatních chronických onemocnění (např. standardní primární a sekundární prevence kardiovaskulární chorob, prevence pozdních komplikací diabetu). V případě potřeby je obvykle indikována plná intenzivní a resuscitační léčba.

Fáze zlomu

Onemocnění přestává reagovat na kauzální léčbu, dochází k postupnému selhávání jedné nebo více orgánových soustav, zhoršuje se pacientův celkový stav, funkční zdatnost. Odhadnout prognózu délky přežití je v této fázi obtížné. Obvykle se pohybuje v řádu týdnů až měsíců, někdy dochází k rychlému nevratnému zhoršení a pacient umírá během několika dní. Je třeba přehodnotit indikaci zavedené dlouhodobé léčby (např. prevence ICHS, prevence mozkových příhod, léčba diabetu atd.). Indikace intenzivní a resuscitační léčby je zcela individuální. V případě prognostické nejistoty je vždy indikována plná léčba.

Terminální fáze

Dochází k postupnému nevratnému zhoršování celkového stavu v důsledku závažného selhávání jednoho nebo více funkčních systémů. Za terminální fázi považujeme obvykle poslední týdny a dny onemocnění. Cílem léčby v této fázi je minimalizovat diskomfort, který pacientovi onemocnění působí, a umožnit nemocnému klidnou a důstojnou smrt. Cílem není smrt za každou cenu oddálit. Z této perspektivy je třeba přistupovat k diagnostice a léčbě. Intenzivní a resuscitační péče obvykle nejsou indikovány. V optimálním případě máme již předem nebo aktuálně vyjádřený a dokumentovaný názor pacienta na jejich užití. Tento případ je v ČR zatím stále bohužel spíše výjimečný.

Lékaři a pečující tým musí jednat v pacientově nejlepším zájmu. Důležitá je přitom samozřejmě také otevřená komunikace s pacientovou rodinou. V případě prognostické nejistoty je vždy indikována plná léčba.

Jsme schopni poznat, ve které fázi nemoci se pacient nachází?

Dynamika postupného zhoršování stavu je u různých onemocnění velmi rozdílná. V některých případech je od určitého bodu vývoj nemoci charakterizován nevratným postupným zhoršováním stavu (např. onkologické onemocnění po vyčerpání všech možností protinádorové léčby). U těchto nemocných jsme schopni s vysokou spolehlivostí rozpoznat „terminální fázi“. Pro jiné chronické nemoci je typický kolísavý průběh, kdy dochází k opakovaným výrazným zhor-

Několik příkladů:

35letá pacientka

s nádorem vaječníku, který progreduje v dutině břišní při 4. linii chemoterapie. Pacientka postupně kachektizuje, trpí bolestmi, má ascites, uvědomuje si, že brzy zemře, má doma 2 dospívající dcery a nezaměstnaného manžela;

70letý pacient

s ICHS, po několika Q-infarktech myokardu, po dvojnásobném aortokoronárním bypassu s ejekční frakcí levé komory 15 %, s chronickým levostranným srdečním selháváním, dušností NYHA III-IV.

90letá pacientka

s pokročilou Alzheimerovou demencí, ležící, neschopná verbální komunikace, zcela nesoběstačná, s polykacími obtížemi a opakovanými febrilními stavy, zřejmě při recidivujících aspiračních bronchopneumoniích;

40letý pacient

s amyotrofickou laterální sklerózou, neschopný chůze, polykání, s počínajícími projevy respiračního selhávání při progresivní slabosti dýchacích svalů;

60letý pacient

s chronickou renální insuficiencí na podkladě diabetické nefropatie, pravidelně 3x týdně dialyzovaný, s výraznými bolestmi skeletu při osteoporóze a téměř slepý v důsledku diabetické retinopatie, po opakovaných amputacích prstů dolních končetin při diabetické mikroangiopatii. Pacient trpí depresemi a uvažuje o sebevraždě;

50letý aktivní alkoholik v konečném stadiu jaterní cirhózy, ikterický, s ascitem, s projevy jaterní encefalopatie, po opakovaných epizodách krvácení z jícnových varixů.

Co mají tito pacienti společného?

Jejich onemocnění:

- neumíme postupy současné medicíny vyléčit;
- je ohrožuje na životě a je vysoce pravděpodobné, že v důsledku tohoto onemocnění v horizontu týdnů až měsíců (někdy i několika let) zemrou;
- působí mnoho tělesných, psychických, sociálních a existenciálních (spirituálních) obtíží;
- má významný vliv na pacientovy příbuzné a blízké. Svou polymorbiditou, spektrem symptomů, obtížnou zařaditelností do jasně definovaných a léčitelných nozologických jednotek, se často ve zdravotnickém systému ocitají „v zemi nikoho“, mimo zájem oborových specialistů.

Čím se tito pacienti od sebe liší:

- věkem, sociální situací;
- klinickým obrazem, aktuálním výskytem a významem jednotlivých symptomů;
- možností využití specifických kauzálních léčebných postupů k ovlivnění dynamiky nemoci;
- mírou, do jaké si pacienti, jejich blízcí, ale i zdravotníci uvědomují letální charakter nemoci (např. generalizované onkologické onemocnění se vnímá jinak než cukrovka s těžkými pozdními komplikacemi, a to přesto, že prognóza z hlediska délky přežití může být velmi podobná). Každý z uvedených modelových paliativních pacientů potřebuje paliativní přístup a komplexní paliativní péči. Tato péče by však u každého pacienta měla mít jinou klinickou a organizační podobu.

šením celkového stavu, „dekompenzacím“, při kterých je po zahájení adekvátní intenzivní léčby možné výrazné zlepšení (např. levostranné srdeční selhání při chronickém srdečním selhání nebo akutní dekompenzace chronické obstrukční plicní nemoci). Pacient obvykle umírá v průběhu jedné z těchto dekompenzací, které byly v minulosti léčitelné. Proto je u některých neonkologických diagnóz tak obtížné stanovit, kdy je klinicky přiměřené změnit úhel pohledu na pacienta a začít považovat „kriticky nemocného“ za „terminálně nemocného“.

Cíle léčby u nevléčitelně nemocných

Je zřejmé, že nikdy nevyřešíme všechny problémy, které s sebou nevléčitelné onemocnění do života přináší. Vždy je třeba si společně s pacientem stanovit priority a pojmenovat cíle léčby. Rozhodující je názor pacienta. Kdo jiný než pacient by měl formulovat, co je pro něj v situaci nevléčitelného onemocnění důležité, co chce „řešit“, čeho se máme snažit léčbou dosáhnout? Teprve při takto pojmenovaných cílech lze posoudit, zda je daný diagnostický či léčebný postup přiměřený.

Cíle léčby by neměly být pojmenovány příliš obecně, například jako udržení kvality života. Pod tímto heslem si každý může představit velice rozdílné obsahy. Proto je třeba u každého pacienta opakovaně zjišťovat, které oblasti jsou pro jeho kvalitu života důležité, a těmi se zabývat. Předpokladem je vztah důvěry a oboustranně otevřená komunikace.

Obecná a specializovaná paliativní péče

Jako obecnou paliativní péči označujeme dobrou klinickou péči o pacienta v situaci pokročilého onemocnění. Její součástí je dobrá komunikace s pacientem a rodinou, orientace léčby na kvalitu života, účinná léčba symptomů a psychosociální podpora. Měli by ji být schopni poskytovat lékaři všech odborností v rámci své rutinní klinické práce. Větší část z celkového objemu paliativní péče má charakter obecné paliativní péče. Řada aspektů obecné paliativní péče je poskyto-

Rozhodující je *názor* *pacienta.* Co jiného?

vána zdravotníky v rámci stávajících zdravotnických struktur, aniž by tato činnost nutně nesla nálepku „paliativní“. Specializovanou paliativní péči poskytují pacientům a jejich rodinám tým odborníků, kteří jsou speciálně vzděláni a disponují potřebnými zkušenostmi. Paliativní péče je hlavní pracovní náplní tohoto týmu.

Základní organizační formy specializované paliativní péče

Zařízení domácí paliativní péče (tzv. mobilní hospic) poskytuje specializovanou péči v domácím nebo náhradním sociálním prostředí pacientů formou návštěv lékaře-specialisty, sestry, ošetrovatelů, dobrovolníků či dalších členů hospicového týmu. Garantuje trvalou dostupnost péče (7 dní v týdnu, 24 hodin denně). Důležitou součástí je práce s pacientovou rodinou a blízkými, kteří se obvykle aktivně přímo podílejí na péči. V ČR zatím rozvoj tohoto typu specializované paliativní péče naráží na chybějící model úhrady ze strany zdravotních pojišťoven.

Lůžkový hospic je obvykle samostatně stojící lůžkové zařízení poskytující specializovanou paliativní péči především pacientům v preterminální a terminální fázi nevléčitelného onemocnění (obvyklá délka pobytu je několik týdnů). Důraz je kladen na individuální potřeby a přání každého nemocného. Je snaha vytvořit prostředí, ve kterém by pacient mohl zůstat až do konce života v intenzivních vztazích se svými blízkými. Tohoto cíle se mimo jiné dosahuje snahou vytvářet osobitou a domáckou atmosféru s dobrou dopravní dostupností hospice pro návštěvy. Většina hospiců v zahraničí má 10-20 lůžek, v ČR jde většinou o 25 lůžek.

Konziliární tým paliativní péče v rámci zdravotnického zařízení (nemocnice nebo léčebny) přináší interdisciplinární expertní znalost z oblasti paliativní péče do lůžkových zařízení různého typu. Posiluje pocit kontinuity péče (pacient zůstává na oddělení, kde byl doposud léčen). Umožňuje ovlivňovat kvalitu paliativní péče a nepřímo přispívá k postupné edukaci. Součástí, často krystalizačním jádrem týmu, je ambulance paliativní medicíny. Minimální složení týmu: lékař, sestra, sociální pracovník. V ČR zatím konziliární týmy nejsou rozšířeny.

Oddělení paliativní péče (OPP) v rámci jiných zdravotnických zařízení (nemocnice, léčebny) pečuje o nemocné, kteří potřebují komplexní paliativní péči a současně potřebují pro diagnostiku a léčbu ostatní služby a komplement nemocnice. V rámci možností daného zařízení OPP usilují o realizaci hospicového ideálu. OPP ve fakultních nemocnicích mají velkou roli edukační. OPP slouží jako lůžková základna pro konziliární tým paliativní péče. V ČR zatím OPP ve výše popsaném smyslu neexistuje. V zahraničí existují ještě další formy paliativní péče, např. denní hospicový stacionář a specializovaná hospicová poradna.

Z uvedeného přehledu vyplývá, že nabídka a dostupnost specializované paliativní péče je v ČR nízká. Zahraniční zkušenost ukazuje, že optimální zajištění potřeby obecné a specializované paliativní péče v určitém regionu představují tzv. regionální paliativní programy nebo síť poskytovatelů paliativní péče, které efektivně sdružují různé formy péče. Pacientovi je péče dostupná v přiměřené podobě a v takovém prostředí, kde se nachází. Paliativní péče „přichází za pacientem“.

V ČR v roce 2007 zatím podobné modely neexistují. Pouze asi 3 % umírajících tráví závěr života v zařízeních specializované paliativní péče. Kvalita obecné paliativní péče v ČR tedy do značné míry závisí na lékařských praxích oborů a jejich etice rozhodování, na jejich motivaci a teoretických a praktických dovednostech. ■

ZDROJ: PALIATIVNÍ MEDICÍNA PRO PRAXI (2007), REDAKČNĚ KRÁČENO.

Firemní akce? V Parkhotelu Průhonice!

výborná kuchyně * prvotřídní služby * romantické okolí * na dosah od centra Prahy
... ideální místo pro školení, zasedání, mítinky či prezentace

www.parkhotel-pruhonice.cz

Lymfedém po operacích a ozařování

Při poruše proudění lymfy se v *mezibuněčném prostoru* hromadí tekutina

Co je lymfatický systém?

Kromě cévního systému, který tvoří tepny, žíly a vlásčnice, existuje v našem těle ještě lymfatický (mízní) systém tvořený soustavou lymfatických cév a orgánů. K lymfatickým orgánům patří mj. lymfatické uzliny a slezina. Přechod mezi cévním a lymfatickým systémem tvoří tkáňový mok. Je to tekutina, která obklopuje buňky ve tkáních.

Do tkáňového moku proniká přebytečná voda, která unikla z buněk s různými odpadními produkty metabolismu. Dále obsahuje velké molekuly bílkovin, kapénky tuku, zbytky odumřelých buněk a bílé krvinky. Tyto složky nepronikají do krevních vlásečnic, ale dostávají se do lymfatických vlásečnic a jsou dále odváděny jako lymfa lymfatickými cévami. Při průchodu lymfatickými uzlinami se míza čistí od různých škodlivin.

Lymfatický systém má dvě základní funkce:

1. Odstraňuje (drénuje) z mezibuněčného prostoru tekutinu a látky, které není schopen odstranit žilní systém. Tyto látky jsou produktem normální činnosti buněk. Mimo to se ale ve větší míře hromadí při zánětu, nebo v průběhu hojení nejrůznějších poranění.
2. Je součástí obranného systému našeho organismu především proti infekci a nádorovému onemocnění.

Lymfatický systém tak sehrává nezastupitelnou roli ve vytváření „zdravého životního prostředí“ okolo každé buňky našeho organismu.

Proč vzniká lymfedém?

Při poruše proudění lymfy v postižené oblasti dochází v mezibuněčném prostoru k hromadění tekutiny s vysokým obsahem bílkovin a dalších látek, které při delším trvání lymfedému vyvolávají chronický zánět a přestavbu normální tkáně ve vazivo.

Porucha proudění lymfy může mít různé příčiny. Může vznikat při vrozených

Kde hledat pomoc

Pod dohledem České lymfologické společnosti a České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně bylo vyškoleni již několik set lymfologů a lymfoterapeutů, kteří se starají o nemocné trpící lymfedémem. Tato péče dnes tvoří v České republice už poměrně rozvinutou a dostupnou síť.

Více informací najdete na
www.lympho.cz
www.breastcancer.cz
www.lymfedem.cz

.....
MUDr. Marta Honzíková:
 Farmakoterapie poruch
 lymfatické cirkulace –
 nové poznatky
www.sanquis.cz,
 sekce pro odborníky

vadách vývoje lymfatického systému (primární lymfedém), nebo po jeho poškození (sekundární lymfedém). K přerušení lymfatických cest může dojít při úrazu nebo operaci, a to zejména tehdy, když chirurg musí odstranit lymfatické uzliny. Další příčinou poškození lymfatických cest mohou být záněty (zejména opakované a chronické), ozařování (radioterapie), útlak nádorem, těžké poškození žilního systému nebo některá onemocnění vyvolaná parazity. Primární lymfedém vzniká ročně asi u 40 osob ze 100 000 obyvatel. Může se vyvinout krátce po narození, ale i v průběhu puberty nebo v dospělosti. Častěji postihuje ženy než muže.

Sekundární lymfedém vzniká u 10-40 % pacientů, kteří podstoupili chirurgické odstranění nebo radioterapii lymfatických uzlin na krku, v podpaždí, v pánvi nebo tříselné krajině. Podle toho se může rozvinout lymfedém v oblasti hlavy a krku, na horní či dolní končetině, v oblasti zad nebo břišní stěny. Lymfedém může vzniknout i v důsledku odstranění jediné lymfatické uzliny!

Lymfedém se vyvíjí nenápadně

Sekundární lymfedém se může vyvinout v těsné návaznosti na vyvolávající příčinu, např. vzápětí po operačním zákroku, častěji se však objevuje až v průběhu několika následujících měsíců či let. Podle závažnosti dělíme lymfedém do čtyř stadií:

Stadium latentní (skryté) – pacient nemá zjištělý otok, má však výrazné obtíže (bolest, pocit napětí, tlaku a otoku, únavnost) zejména po námaze. První známkou poruchy drenážní funkce lymfatického systému bez viditelných projevů otoku bývá často růže (erysipel). Opakující se erysipel pak může doprovázet všechna stadia lymfedému.

Stadium reverzibilní (vratné) – přechodná tvorba mírného otoku (např. po námaze, zpravidla večer), který po určité době sám vymizí.

Stadium ireverzibilní (nevratné) - tuhý, bledý, špatně stlačitelný edém s omezením hybnosti postiženého místa. Kůže je ztluštělá v důsledku počínající vazivové přestavby (fibrózy).

Elefantiáza – monstrózní otok horní či dolní končetiny s vazivovou přestavbou kůže a podkoží připomínající strukturu kůže slona a s úplným omezením hybnosti příslušných kloubů.

Jak lymfedém rozpoznat?

Primární lymfedém zjistíme obvykle až s nástupem viditelného otoku.

Na počínající sekundární lymfedém nás upozorní nejprve bolest, pocit napětí, tlaku a otoku, únavnost nebo opakující se růže v oblasti, kde byly odstraněny nebo ozářeny lymfatické uzliny, kde proběhl zánět, nebo byl úraz. V každém případě je nezbytné o tom informovat ošetřujícího lékaře nebo vyhledat specialistu – lymfologa.

Jaké jsou možnosti léčby?

Základem úspěšné léčby je komplexní přístup spočívající ve fyzioterapii (manuální a přístrojová lymfodrenáž, bandáž, návleky, speciální cvičení) a medikamentózní léčbě (nejčastěji podpůrná léčba Wobenzymem). Všechny informace o těchto možnostech jsou k dispozici na webových stránkách České lymfologické společnosti, pod jejímž dohledem bylo vyškoleno již několik set lymfologů a lymfoterapeutů, kteří se starají o nemocné trpící tímto onemocněním. V Praze působí dnes pět specializovaných center, v Jihomoravském kraji šest, zatímco na severu Moravy je dokonce přes deset pracovišť. Kompletní seznam najdete na www.lymfoc.cz. ■

Chcete vědět víc? Čtěte v archivu SANQUIS

www.sanquis.cz

Onkologie ve 21. století – soubor článků, SANQUIS 71/2009, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=lnk15&issueNo=71>

MUDr. Pavel Strnad Csc.: Nemoci prsu, tištěný SANQUIS 54/2007, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art53>

MUDr. Marta Honzíková: XXXIII. kongres Evropské lymfologické společnosti a LYMPHO 2007, tištěný Sanquis 51/2007, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art121>

MUDr. Martin Hrubíško Ph.D.: Systémová enzymová terapie - realistický pohled klinického imunologa, tištěný Sanquis 51/2007, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art122>

MUDr. Martin Wald: Mechanismy působení proteáz užívaných v systémové enzymoterapii, Sanquis 38/2005, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art420>

MUDr. Zuzana Navrátilová Ph.D.: Diagnostika a léčba lymfatických otoků, tištěný Sanquis 71/2009, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art2616>

Systémová enzymoterapie na kongresu Lympho 2009, SANQUIS č.71/2009, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art2622>

Pro ženy po operaci a ozařování prsu

Pozor! Ohrožuje Vás LYMFEDÉM!

Lék Wobenzym®

Může Vám pomoci

Enzymy, které obsahuje, obnovují průchodnost lymfatických cév, odstraňují nežádoucí bílkovinné látky z mezibuněčného prostoru, tlumí zánětlivý proces a zabraňují fibróze. Nejvíce se osvědčuje komplexní léčba lymfedému Wobenzymem v kombinaci s různými fyzioterapeutickými postupy (bandážování, manuální nebo přístrojová lymfodrenáž, speciální cvičení atd.).

Čím dříve, tím lépe

Účinek Wobenzymu je největší, jestliže je léčba zahájena už v latentním (skrytém) stadiu lymfedému, kdy je onemocnění teprve na počátku. Tehdy je také největší naděje na to, že se lymfedém vůbec nerozvine. V pokročilejších stadiích Wobenzym pomáhá zastavit další rozvoj lymfedému a podporuje jeho vstřebávání.

více na www.wobenzym.cz

Tradiční lék z přírodních zdrojů k vnitřnímu užití. Pečlivě přečtěte příbalovou informaci. Léčba lymfedému musí být vždy dlouhodobá a pod dohledem lékaře.

Není enzym jako enzym

Enzymy jsou biologické katalyzátory. V organismu je několik tisíc druhů enzymů. Každý enzym je vyhraněný specialista: působí určitým způsobem pouze na určitou látku. Jen některé enzymy mohou být použity pro léčbu.

Lék Wobenzym obsahuje unikátní směs enzymů, jejíž účinnost je ověřena rozsáhlým vědeckým výzkumem, řadou kontrolovaných klinických studií a více než 40letou léčebnou praxí. Každý enzym a jeho přesně stanovené množství zde má svůj význam. Zvláště důležitý je živočišný enzym trypsin, který má výrazný protizánětlivý účinek a zlepšuje hojení. Účinek jiných enzymových směsí může být zcela odlišný.

Melanom

Medicínský název nemoci: maligní melanom

Melanom je zhoubný nádor kůže. Roste z pigmentových buněk kůže (melanocytů) a může vznikat na normální pokožce, z mateřských znamének, vyskytuje se například i pod nehty nebo na sliznici. Maligní melanom je zhoubný nádor, který může pacienta ohrožovat na životě vznikem vzdálených dceřiných ložisek – metastáz.

Příznaky: Skvrna na kůži či mateřské znaménko nepravidelného tvaru, s neostrými okraji, hrubým nebo šupinatým povrchem, postupně roste do šířky nebo výšky, svědí, mokvá, krvácí, mění barvu z hnědé na černou, červenou až světle fialovou.

Příčiny: UV-B záření (nevhodné opalování s opakovaným spálením), genetická zátěž (melanom v rodině), mateřská znaménka (tzv. pigmentové névy).

Diagnóza: Vyšetření ručním nebo digitálním dermatoskopem – speciální osvětlenou lupou, která zvětšuje obraz kůže, obraz lze digitalizovat a dále analyzovat.

Léčení: Prognózu a další léčbu významně určuje tloušťka nádoru – čím je tlustší, tím se prognóza zhoršuje (magickou hranici mezi příznivější a méně příznivou prognózou představuje tloušťka 1 mm).

Chirurgická léčba: odstranění nádoru a jeho histopatologické zhodnocení

Biopsie sentinelové mízní uzliny: Odhalení a vyšetření první spádové uzliny, kterou by se mohly rakovinné buňky šířit dále do těla, provádí se v místním znecitlivění, a to u rizikových melanomů s tloušťkou více než 1 mm; pokud jsou v této uzlině nalezeny nádorové buňky, provede se odstranění všech uzlin ve spádové oblasti – elektivní lymfadenektomie.

Zařazení do stadia závažnosti I-IV a další léčba: Nízké riziko nevyžaduje další léčbu, při pokročilých stadiích se volí například imunoterapie interferonem alfa, ozarování, léčba cytostatiky, chirurgické zákroky na metastázách atd.

Prevence: Jedinou účinnou prevencí je promyšlená ochrana před UV zářením:

- omezit co nejvíce pohyb na přímém slunci, zejména mezi 11.–15. hodinou denní, kůži krýt oděvem (existují oděvy s certifikovanými tkaninami proti UV).
- na holou kůži používat krémy s ochrannými faktory – minimálně se SPF 15 (SPF – Sun Protection Factor – uvádí, jaká část UV záření se při jeho použití dostane do kůže, např. faktor 10 propustí do kůže 1/10 UV záření a prodlouží náš pobyt na slunci 10krát při vzniku stejných škod jako bez použití tohoto faktoru.)
- prostředek s SPF nanášet na kůži v dostatečném množství 20 minut před pobytem na slunci a aplikaci během dne opakovat. Při koupání je nutné nanášet prostředky označené jako water-resistant každých 40 minut.
- děti do 1 roku nevystavovat UV záření vůbec.

Zhruba 30–50 % melanomů vznikne na podkladě pigmentového znaménka. Svou kůži známe nejlépe sami, měli bychom se pravidelně prohlížet. Příznaky, které signalizují počínající přeměnu klidného pigmentového znaménka, můžeme shrnout do tzv. ABCDE pravidel. Pokud u člověka 2 či více těchto bodů platí, jedná se o rizikový projev a je třeba navštívit dermatologa: A: asymetrický tvar, B: ohraničení (border) – nepravidelné, rozpité, s výběžky, C: barva (colour) – černá, tmavě hnědá, skvrnitá, D: průměr (diameter) – znaménko větší než 5 mm, E: vyvýšení (elevation) – znak růstu nádoru (znaménka, která takto vypadají roky, nemusí být nebezpečná).

Další zdroj informací: www.melanomy.cz, kde je i seznam dermatologických center, jež provádějí potřebná vyšetření. ■

Chcete vědět víc? Čtete v archivu Sanquis!

Prof. MUDr. Petr Arenberger, DrSc.,
MBA: Kůže má dobrou paměť, tištěný
Sanquis č. 67/2009, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art2281>

Prof. MUDr. Petr Arenberger DrSc.,
MBA: Stinná stránka slunce, tištěný
Sanquis č. 67/2009, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art2282>

Prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc.:
Nádorová onemocnění mladistvých,
tištěný Sanquis č. 51/2007, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art113>

MUDr. Lenka Foretová: Dědičná nádorová onemocnění a jejich diagnostika,
tištěný Sanquis č. 26/2003, <http://www.sanquis.cz/index1.php?linkID=art639>

KABINET

Vladimíra Gebauera

TAJEMSTVÍ

Pavly Aubrechtové

MuMo
Muzeum Montanelli

Nerudova 13, Praha 1

2. 11. 2011 – 31. 1. 2012

Út - So: 12–18 hod., Ne: 12–16 hod.

Tue - Sat: 12–6 pm, Sun: 12–4 pm

www.muzeummontanelli.com

Výstavu doplňují komentované prohlídky, programy pro mládež, školní třídy i studenty.

Funkcionalismus v Dejvicích

Nejdůležitějšími budovami ve městě jsou školy. Pražské Dejvice se mohou pochlubit hned dvěma architektonicky výjimečnými budovami – takzvanými Francouzskými školami z třicátých let minulého století a novostavbou fakult architektury a informačních technologií ČVUT, dokončenou v roce 2010. Přestože je od sebe dělí osmdesát let, pocházejí tyto domy z jedné pokrevní linie – funkcionalismu.

Strohý betonový interiér budovy ČVUT ožívají barevné a světelné prvky a studentský ruch

Francouzské školy, společný komplex gymnázia, obecné a mateřské školy, se považují za klenot předválečného českého funkcionalismu. Vznikly na základě architektonické soutěže v letech 1931-1934 a psalo se o nich v architektonických časopisech po celém světě. Svůj nadstandard si vlastně uchovaly dodnes. Například sídlištní panelákové školy z éry socialismu nesahají promyšlenému návrhu architekta Jana Gillara ani po kotníky.

V čem tedy spočívá kvalita Francouzských škol? „Hlavní zásadou řešení bylo podržeti co možná největší sluneční plochy, tj. řešiti sestavení budov tak, aby nebyly překážkou slunci, které má pronikat do všech míst staveniště, volných prostorů i místností v budově,“ vysvětluje v dobovém textu hlavní téma svého návrhu Gillar. Školní učebny jsou netypicky osvětlovány ze dvou stran – na neslunnou stranu architekt umístil velká okna a na protilehlou zeď zase okna menší nebo světlíky do chodby. Světlo z různých směrů tak umožňuje variabilní uspořádání učeben. „Poměr těchto oken byl stanoven přesným výpočtem... Jednalo se o to získati dostatečné množství slunce k jakési desinfekci místnosti, ale jen tolik, aby nebylo překážkou zraku a neškodilo vyučování.“ Aby se děti v učebně cítily co nejvolněji, byla okna prosklená až k podlaze a dala se otevřít – prostor třídy se tak přes přilehlou takzvanou učebnou terasu propojil se zahradou. Nedávná rekonstrukce tenhle prvek pozměnila, z energetických a bezpečnostních důvodů

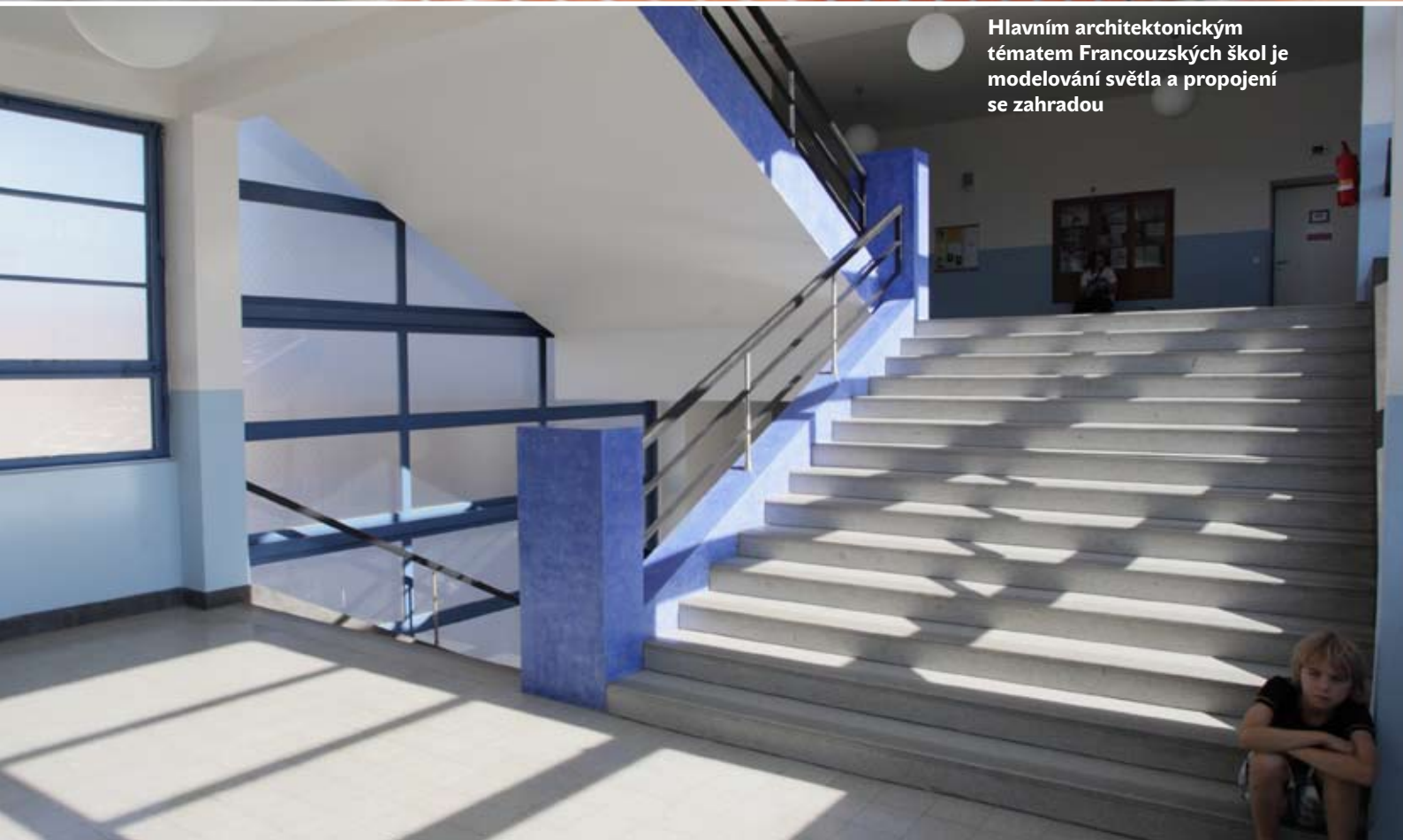

Dům, který má
vnitřní
důstojnost
a není choulostivý
na nepořádek

Architektura je *vážná věc*,
proto by se v ní neměly
dělat vylomeniny.

Dispoziční logika fakulty architektury
je jednoduchá a přehledná

Hlavním architektonickým tématem Francouzských škol je modelování světla a propojení se zahradou

Pro školu navrhli
obyčejný dům, pevný
v kramflecích...

Pásová okna budovy ČVUT odkazují
k funkcionalismu

Pavilon Francouzských škol,
celý utopený v zeleni

už nejsou třídy průchozí do zahrady. Nadstandardním prvkem ve třicátých letech 20. století byly horkým vzduchem vyhřívaná aula a tělocvična, stejně jako specializované učebny se stupňovitým uspořádáním, jako mají vysokoškolské posluchárny.

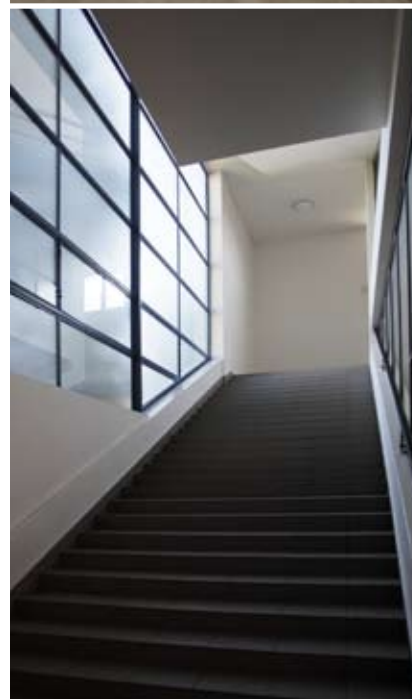
Francouzské školy předznamenaly systém školních pavilonů v zeleni, kam děti chodí od školky po gymnázium. Když dnes architekt Ondřej Císler provádí po škole návštěvníky, neopomene zdůraznit, že měl vlastně velké štěstí, že do tak kvalitní školy mohl jako žák chodit: „Taková velkolepá investice má dodnes schopnost lidi kultivovat.“ Gillarova škola byla postavena nákladem 7 milionů korun, což dnes představuje přibližně 250 milionů Kč.

Fabrika na studenty

Nová budova ČVUT stojí jen dvě ulice od komplexu Francouzských škol. I v tomto případě jde o výsledek veřejné soutěže a drahý projekt – náklady dosáhly výše 1,225 miliardy Kč. Ale i tady můžeme říct, že se vyplatilo nešetřit. V Dejvicích vznikl monumentální „tvůrčí úl“ pro 1800 studentů fakult architektury a informatiky a 250 zaměstnanců. S univerzitním kampusem na tomto místě počítal už regulační plán prof. Engela z roku 1924. Soutěž na dostavbu posledního volného prostranství vyhrál v roce 2004 ateliér první dámy české architektury Aleny Šrámkové. Nový dům měl být „rozumný, trochu chudší tak, aby vedl studenty ke skromnosti, jednoduchý až obyčejný.“

Čtvercový půdorys 64 x 64 metrů je v jedné čtvrtině vybrán a na této volné ploše vzniklo nádvoří se sloupem v jeho rohu, který coby vertikální dominanta formuje prostor. Typickým rukopisem Aleny Šrámkové jsou jednoduché, možná až přísné fasády, členěné jen řádem velkých oken, která jsou pod hranou střechy přes dvě patra. Pásová okna směrem do nádvoří odkazují k funkcionalismu, „komunikují“ s obdobně řešenou fasádou hlavní budovy Francouzských škol. Vnitřní prostor je proříznut do tří čtverců s velkými krytými atrií – vnitřek budovy je přirozeně prosvětlován a provětráván a celá budova je navržena jako energeticky vysoce úsporná. Vzhledem k výšce osmi pater je úbytek světla směrem k přízemí docela velký, spolu s masivními betonovými ochozy působí interiér až syrově, jedna účastnice architektonické exkurze to rovnou označila za „Alcatraz“ (proslulé vězení v USA). Za denního provozu, kdy pavlače oživují světla z učeben i ruch studentů, není dojem tak strohý. Především se architektům podařilo vytvořit skvělý prostor pro kreativní práci, kde nic nepřekáží nebo neruší soustředění, který má promyšlenou dispoziční logiku, takže tam nikdo nebloudí a „je v něm vidět kdo kde je a hlavně kde nikdo není,“ a který poskytuje studentům všude po budově dost míst, kam se mohou uchýlit – pracovat, sjíždět internet nebo se spolu bavit.

„A tak jsme pro školu navrhli obyčejný dům. Dost pevný v kramflecích. Dům, který není příliš choulostivý na nepořádek, má svou vnitřní důstojnost, a jak věříme, je bez soudobého exkluzivního designu. Také má v sobě některé prvky, které se dnes již nepoužívají. Je v něčem jako ze staré školy – to proto, aby v budoucnu nezestárnul, aby byl trochu mimo čas,“ vysvětlují architekti svou koncepci v dopise studentům, svým budoucím kolegům. Je zcela v intencích celoživotní tvorby Aleny Šrámkové. Považuje architekturu za vážnou věc a proto by se v ní neměly dělat vylomeniny. ■

Minimalistické schodiště na ČVUT (nahore) versus prosvětlený funkcionalismus Francouzských škol (dole)

OPATRNĚ, ALBERTO,
JSI NA LÁVCE.

Festival francouzského filmu •
Gustav Klimt ve Vídni

• Návrat **Václava Neckáře** •

Contempuls v La Fabrice

UMĚNÍ

Recenze, *rozhovory*, tipy

A photograph of a man with grey hair, wearing a brown leather jacket over a black shirt and blue jeans, standing on a train platform. Behind him is a blue and red high-speed train. The station has a large glass and steel roof. The man is smiling slightly and gesturing with his hands.

Když mu
koleje
poprvé zkrížily
cestu, byl
z toho Oscar

Vracím se na koleje

V jedné své starší písni zpívá Václav Neckář, že „všechno je jenom jednou“. Naštěstí to úplně neplatí, některé dobré věci či fenomény se občas vracejí. Píseň Půlnoční z filmu Alois Nebel vrátila Neckáře coby umělce znovu do prostředí, kde se jeho kariéra před téměř půl stoletím tak slavně nastartovala – na nádraží.

Václav Neckář ve videoklipu písni Půlnoční k filmu Alois Nebel

Foto: YouTube

S Václavem a Janem Neckářovými jsme se pochopitelně nemohli sejít v jiném prostředí, než je nádraží. To pražské Hlavní prochází rozsáhlou modernizací a uvnitř teď vypadá jako nějaké nablýskané letiště. Už tady nemají ani klasickou nádražní hospodu, zakouřenou a s pokecanými vikslajvantovými ubrusy na stolech, u kterých po celé roky poposedávají ztracené lidské existence, co jednou vystoupily z vlaku a už se tu zapomněly... Nostalgií světa ajzboňáků přesvědčivě zachytily dva české filmy – Ostře sledované vlaky z roku 1966 a letošní festivalový hit Alois Nebel. Oba spojuje jméno Václava Neckáře. V tom prvním ztvárnil hlavní roli plachého mládence, pro Nebela zase nazpíval ústřední píseň. „Vracím se na koleje,“ komentuje to s pobaveným úsměvem.

Když Neckářovi železniční koleje poprvé zkřížily cestu, byl z toho filmový Oscar. Rovněž Alois Nebel usiluje o nominaci na cenu Americké filmové akademie, a to ve dvou kategoriích – cizojazyčný film a animace. Jestli to vyjde? To si ještě počkáme, mezitím však videoklip Půlnoční zabodoval u mladé generace na internetu, za téměř geniální ideu s hlubším smyslem označili píseň a volbu jejího interpreta také recenzenti. „Je to krásná písnička a je dobře, že jsme ji mohli udělat s mladými muzikanty. S bráchou jsme si říkali, že jsme nikdy nenaotočili celou desku k Vánocům. Tohle by mohl být základ,“ říká Václav Neckář.

Oscar za 160 korun

Svět železnic má své romantické kouzlo, přitahující určitý typ lidí. Někteří se věnují takzvanému trainspottingu (pozorování a fotografování vlaků), jiní zase znají technické detaily kdejaké lokomotivy. „Z muzikantů měl železnici

**Václav Neckář
v českém filmu:
Ostře sledované vlaky,
Skřivánci na niti a
Šíleně smutná
princezna**

strašně rád klavírista Rudolf Rokl. Uměl nazpaměť jízdní řády," vzpomíná Jan Neckář. Bratři Neckářové však mezi železniční nadšence nepatří. Údělem muzikantů je automobil, v němž se přemísťují z jedné štace na druhou. V nejslavnější éře skupiny Bacily v 70. a 80. letech toho najezdili opravdu hodně. A kdy jel tedy Václav coby regulérní cestující naposled vlakem? Protože to není časté, vzpomenu si okamžitě: „V roce 2004 s manželkou do Berlína, měli jsme výročí svatby. Ale když jsme ještě s bráchou bydleli v Ústí nad Labem, tak jsem pravidelně jezdil do Mostu, kde jsem tenkrát začínal v divadle jako elév.“

Moc toho po železnici nenajezdil ani během natáčení Ostře sledovaných vlaků. Filmovalo se v Loděnici u Berouna. Z pražského Smíchovského nádraží tam lze dojet lokálkou za čtyřicet minut. Filmový štáb jezdil flexibilnějšími autobusy a Václava Neckáře nabírali v Melantrichově ulici, kde tehdy bydlel v penzionu pro svobodné pány. „Za první republiky to byl hodinový hotel.“

Ostře sledované vlaky přivezly Václavovi Neckářovi první filmovou roli a hned hlavní. „Jako herecký kandrdas, prvně před kamerou, to bylo pro mě složité. Ale Jirka Menzel řekl, že si mě ohlídá. Žádné cukrbliky jako před kamerami v televizi a při show, to je něco jiného.“ Původně prý chtěl roli mladického Miloše Hrmy ztvárnit samotný režisér, po kamerových zkouškách se rozhodli pro Neckáře, který víc odpovídal typově. „Manželka producenta říkala, že mají pozvat „toho Neckáře“, ten je tak ošklivej, až je krásnej,“ dodává Václav.

Film se začal točit koncem února a v květnu už byl hotový. „Platilo se za den na place, což v mém případě bylo 160 korun.“ Na jednom ze stěžejních děl české Nové vlny tedy Neckář příliš nezbohatl, ani si neužil slávy v Americe, když film dostal Oscara. „Menzel samozřejmě vzal sebou do Hollywoodu krásnou holku místo ošklivého kluka. Navíc Jitka Bendová, která hrála Mášu, uměla perfektně anglicky, protože její rodiče byli diplomaté.“

Zmizelý svět dětství

Mně se s Ostře sledovanými vlaky spojuje spíš Jitka Zelenohorská a razítkování jejího zadečku. Asi nejnápaditější erotická scéna v českém filmu. S krásnou mladou herečkou, představující typ křehkého něžného ženství, jaké se dnes už nevyskytuje, se Václav Neckář ještě sešel v dalším Menzelově filmu, ve Skřiváncích na niti. Ten se natáčel na šrotišti u Kladna a železniční vlečka tam byla taky. Tématem byl stalinismus 50. let, po dokončení šel film na 20 let do trezoru

Skřivánci na niti vyhrály Zlatého medvěda na Mezinárodním filmovém festivalu v Berlíně v roce 1990. A Václavovi Neckářovi se dostalo opožděné satisfakce za hereckou kariéru, v té době už dávno uzavřenou, což komentuje s ironií sobě vlastní: „Jirka Menzel mě pozval do Berlína jako důkaz, že ten film je opravdu dvacet let starý. Kolegové to panu režisérovi nevěřili a říkali, že ho určitě natočil tak před třemi roky. Po projekci jsem přišel před promítací plátno a těch dvacet let tam najednou prolétlo. To bylo krásné...“ Čas letí, svět se mění, ani ta stará nádraží už nejsou, jako bývala. V Loděnici se toho naštěstí moc nezměnilo, Václav Neckář se tam byl před pár lety podívat. Co však nenávratně zmizelo, je svět jeho dětství, město Most, v němž vyrůstal. „Po starém Mostu zůstala akorát velká díra. Divadlo, kde jsem začínal, je pryč. Pole, kam jsem jezdil

s tátou na žebříňáku pro obilí, jsou pryč. Stejně jako statek, kam jsme s bráchou jezdívali na prázdniny. Když už svět dětství neexistuje, tak to má jedinou výhodu – můžete si ho znovu vymyslet.“

Půlnoční na peroně

Z moderní designové hospody, kde na velkoplošných obrazovkách běží videoklipy se silikonovými zpěvačkami, se s bratry Neckářovými raději přesouváme na místo, kde trochu toho starého, špinavého, ale autentického světa ještě zůstalo – na peron před historickou budovu Hlavního nádraží. V roce 1981 odtud odjížděla skupina Bacily na turné do Sovětského svazu. „Na základě povolení a doporučení od ministerstva dopravy nám přidělili nákladní vůz na aparaturu, ale zapomněli ho připojit k vlaku. Proto jsme měli tříhodinové zpoždění. Mezitím se všichni rozutekli, šli na párek a pivo, telefonovat rodině a milenkám. Dráhy však stihly připojit vagon dřívě, nikdo nám nic neřekl a skoro to odjelo bez nás,“ vzpomíná Jan Neckář na poslední železniční dobrodružství.

Na peroně se také natáčel videoklip písně Půlnoční. Václav Neckář, oblečený v džínách a kožené bundě, tu teď zase pózuje, abych ho mohl vyfotografovat. Občas nás vyruší dámy s žádostí o fotografii a podpis, která je hned splněna. Václav má stále v očích jiskru mladosti. Jako by mu ani nebylo 68 let a neprošel těžkým obdobím po mozkové mrtvici. Sebrala mu všechna slova, všechny texty. V baladě Půlnoční se však vrací jako Sisyfos, překonávající své životní útrapy. Stále znovu a znovu, to je úděl člověka. Odtud možná pramení i působivost jeho výrazu, která všechny bez rozdílu tak silně zasáhla. ■

*„Beránku náš
na nebesích
stůj při nás
až přijde tma
beránku náš na nebesích
neopouštěj nás
až začnem se bát.
Halelujah!“*

[Z PÍSNĚ PŮLNOČNÍ]

Komiks jako *dokument*

„Je vidět, že sem mladá, je tam vlastně jenom malá část mého života. Je tam prostě minulost i budoucnost. Ne, budoucnost tam není. Není tam, jak to bude dál,“ přemýšlí nahlas Keva, jedna z hrdinek komiksové trilogie *O příbějehi*.

O příbějehi zachycuje osobité vyprávění tří českých a slovenských Romů, tří osobností různého věku, z různých prostředí. Romistka Máša Bořkovcová a kulturní antropoložka Markéta Hajská využily svých zkušeností z terénních výzkumů v romských rodinách, výtvarník Vojtěch Mašek se postaral o výtvarnou stránku a velkou měrou se podílel i na scénáři. Proč právě komiks? „Když píšete odborné články, vědecké zprávy, vytrácí se to podstatné – zajímavý lidský příběh. Komiks nabízí bohatší formu než klasická literatura a umožňuje romskou problematiku dostat mezi širší okruh čtenářů,“ říká Markéta Hajská.

Kdo jsou hrdinové vašich příběhů?

Šedesátiletý Olach Ferko, který žije ve světě svých vyprávění a svého dětství. Všechny příběhy prožívá tak silně, že dokáže zapomenout na současnost, která pro něj není žádný med. Je invalidní důchodce, stará se o svého těžce nemocného bratra, je ve finanční tísní. Během našeho setkávání se stěhoval dvanáct-

krát. Teď už pětatřicetkrát. Nejdříve jsme si mysleli, že si všechny příběhy vymýšlí, ale postupně jsme překvapeně zjišťovali, co všechno je pravda. Když teď někde na nádraží tvrdí, že o něm napsali knížku, která vyšla i ve Francii, nikdo mu zase nevěří. Přitom má pravdu.

Keva?

Kevě je dvacet a pochází z početné pražské rodiny. Je velmi inteligentní, přesto skončila ve zvláštní škole. Mimo jiné popisuje – a pro mě je to asi jeden z nejzajímavějších momentů – stinnou podobu našeho vzdělávacího systému. Keva s námi nejvíce spolupracovala, podílela se i na scénáři, spoustu věcí do knihy nakonec odmítla dát. Především o své rodině, o svém soukromí.

A Albína?

Původně jsme chtěly třetí příběh napsat o romské novinářce Hildě Pášové, maďarské Romce, která nakonec ze zdravotních důvodů odmítla. Albínu jsme ke spolupráci

museli trochu přemlouvat. Narodila se v lepší osadě na Slovensku, lidé tam běžně pracovali, stavěli si domy. Okolnostmi byla donucená si vzít za manžela Roma z osady, kde byly chatrče bez elektřiny, který ji bil. Její život se znovu změnil příchodem humanitárních pracovníků. Její příběh je velmi silný.

Proč vstupujete do příběhů?

Kdybychom u Ferka nechali pouze jeho vyprávěný svět, byly by to baronprášilovské historicky. Když jsme do příběhu vstoupili, přišli za ním do ghetta, ukázali jsme, v jakém prostředí žije. V příběhu Kevy asi nejvíce odhalujeme své autorské záměry, tím, jak sama rozhodovala, co tam bude a nebude, nám poskytla prostor, abychom vysvětlili čtenářům, co je pro nás, autory, důležité a jakou představu má naopak ona o sobě.

Jste kulturní antropoložka. Proč jste si vybrala romské etnikum?

Vlastně náhodou. V prvním ročníku mi nabídli, abych jela na vý-

JÁ SEM STRAŠNĚ NERVÁK. MNĚ NEVADÍ, DYŽ TEN ČLOVĚK MLUVÍ NEBO JAK VONA MI NADÁVALA. ALE DYŽ TO MÁK PŘEŽENE, DYŽ SI ZAČNE MYSLET, ŽE JE LEPŠÍ NEŽ JÁ, TAK MĚ TO STRAŠNĚ NASERE. PŘÁVĚ VONA MĚ NEJVÍC DOSTALA TÍM, ŽE PO MNĚ MNĚ PLIVLA. TAK TO SEM V TOH ŠOKU VYBĚHLA Z TÍ TRAHVAJE.

zkum na Slovensko. Pak jsem byla postupně zvána do různých projektů, protože jsem už měla zkušenosti, rozuměla problematice.

V poslední době se stále mluví o Šluknovském výběžku...

Myslím, že Šluknovsko je hlavně téma médií.

Média situaci zveličují?

Zdá se mi, že vše vyvolala televize Nova. Ale to je můj soukromý názor. Roku 2001 jsem v Rumburku a Varnsdorfu dělala pro Institut kriminologie a sociální prevence výzkum ohledně kriminality Romů. Závěr byl, že obě města jsou v podstatě bez problémů. Jenže politika sestěhování problematičtějších lidí do jedné lokality nenese nic dobrého.

V příběhu Albíny je moment, který mě překvapil. Roku 89 v její romské osadě všichni do jednoho odmítali politické změny. Báli se, že bude hůř.

Její vyprávění může být dobrou trochou zkreslené. Pravdou ale je, že po revoluci mezi prvními propuštěnými byli Romové. Nostalgie po komunismu je u Romů stále velká. Našli jsme nahrávku, kde babička Kevy říká: „Snad Bůh dá a komunisti se ještě vrátí.“ Ve spojení s Bohem mi to přišlo vtipné.

Slyšela jsem názor, že v romské otázce neexistuje žádné řešení.

Mělo by existovat. A mělo by se k němu dospět dlouhodobou terénní sociální prací. Jenže předsudky naší společnosti jsou značné, mám pocit, že se situace zhoršuje na všech stranách. Největší problém ale vidím v oblasti vzdělávání. Ve Francii příběh Kevy šokoval. Jak může inte-

ligentní dívka skončit ve škole pro mentálně retardované děti! U nás je nad tím lidé nepozastávají. Dokud zvláštní školy pro chytré romské děti budou pro nás normální, situace se nezlepší. Naše společnost je přece založena na vzdělání, na pracovní kariéře. Bez pořádného vzdělání člověk nemůže mít slušnou práci.

Je ale pro Romy vzdělání prioritou?

Ve společnosti jsou nastavené hodnoty nižší střední třídy. Mít auto, televizi, telefon, značkové oblečení. Takový mainstreamový úspěch. Romové jsou stejnými příjemci těchto signálů jako kdokoli jiný, kdo tady žije. Když je někdo chudý, po těchto hodnotách prahne. Chce vydělat peníze a je mu jedno, jak k nim přijde.

To není problém pouze Romů...

Jasně, to je problém především sociálně slabých lidí. Když žijete v lokalitě, kde nepracuje ani ten, kdo má střední školu, je to demotivující. Ale mám pocit, že se přece jenom pohled na vzdělání v romské komunitě pomalu zlepšuje. Na druhou stranu úspěšné, integrované romské rodiny, které dbají na vzdělání svých dětí, společnost příliš nevidí. Když je někdo z nich úspěšný a integruje se, nálepku Roma ztratí.

Jak se vám podařilo O příběhu vydat ve Francii?

Přes facebook nás oslovil Serge Ewencyk z francouzského nakladatelství Çà et Là. Já moc facebook nepoužívám, myslela jsem, že jde o nějakou legraci, tak jsem jeho vzkaz smazala. Naštěstí naše nakladatelka měla o mnoho zodpovědnější přístup.

Neměli jste trému? Přece jenom Francie je země komiksu zaslíbená.

Spíš jsem se bála, že některé věci nepochopí. Kdybychom věděli dopředu, že knížka vyjde v zahraničí, asi bychom řadu věcí více vysvětlovali. Ale Francouzům se tenhle styl může líbit.

Máte už nějaké ohlasy?

Na serveru komiksových fanoušků napsal jeden kritik recenzi, kde přesně vystihl náš záměr. Snad tedy má nějakou výpovědní hodnotu. Jeho recenze začíná slovy: „Je málo knížek, které vám nesmí uniknout, první je Cizinec Alberta Camuse, druhá je komiks O příběhu.“ Takové hodnocení už přece něco znamená. ■

M. HAJSKÁ, M. BOŘKOVCOVÁ, V. MAŠEK, O PŘÍBĚHU, VYDALO NAKLADATELSTVÍ LIPNIK 2010, WWW.NAKLADATELSTVILIPNIK.CZ

Markéta Hajská (*1976)

- Vystudovala obecnou antropologii na FHS UK.
- Účastnila se řady výzkumů zaměřených na Romy, sociálně vyloučené lokality nebo multikulturní vzdělávání, je autorkou mnoha odborných článků a studií. Pracovala také v rámci společnosti Člověk v tísni.

23.–27. listopadu 2011

FESTIVAL

13+

divadelní přehlídka nejen pro teenagery

23. 11./19 h. **Romeo a Julie** Divadlo Petra Bezruče, Ostrava

24. 11./19 h. **Misanthrop** Buranteatr, Brno

25. 11./18 h. **Back to Bullerbyn** DAMU, Praha

/20 h. **Vlna** Tate iyumni, Praha

/21 h. **Jelení lože** koncert

26. 11./18 h. **Kdo chce zabít Beatles?** Tramtárie, Olomouc

27. 11./17 h. **Sudné sestry** Divadlo v Dlouhé

Festivalové
vstupné
tombola
dárky

DIVADLO
V DLOUHÉ

PRAHA
PRAHA
PRAHA
PRAHA

Program a další podrobnosti
na www.divadlovdlouhe.cz

Platí jako poukázka
na 2 vstupenky
za cenu 1

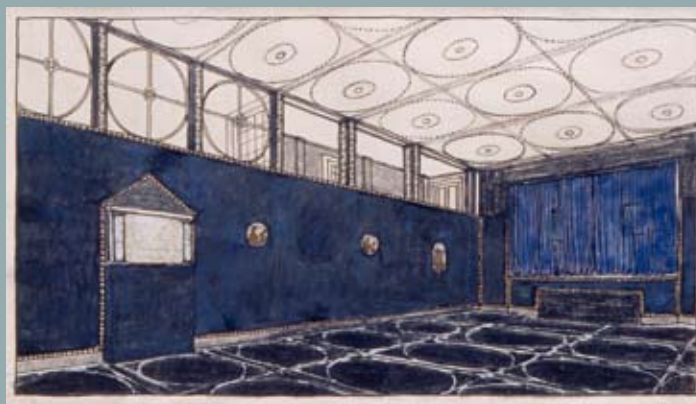
SAMPLIS®

Osobnosti evropské moderny

Ve vídeňském Dolním Belvederu začala 5. října velká výstava Gustava Klimta a Josefa Hoffmanna, dvou slavných představitelů rakouské i evropské moderny. Připravit takovou expozici právě v těchto prostorách je přirozené už jenom proto, že právě Belvedere vlastní snad největší sbírku Klimtových obrazů. Malíř také na přelomu 19. a 20. století s geniálním architektem Josefem Hoffmannem úzce spolupracoval. Rozsáhlé sbírky rakouského umění, jejichž důležitou součástí je právě tvorba Klimtovy generace, jsou častým cílem návštěvníků Vídně.

Nyní však mají příležitost zhlédnout Klimtovo dílo v nových souvislostech s Hoffmannovou architekturou, která rovněž spoluurčovala i předjímalá evropský vývoj. Pro české diváky je výstava přitažlivá také proto, že obě osobnosti ovlivnily naše malířství resp. architekturu konce 19. a počátku 20. století. Stojí zato připomenout, že Klimt se brzy prosadil a již jako mladý umělec získal některé důležité zakázky. Ale po skandálu, který vyvolaly jeho na svou dobu odvážné obrazy, se stáhl do ústraní. Dnes už rozhodně jeho témata podobné emoce nevyvolávají, ale ve své době musela svým otevřeným ztvárněním erotických motivů vyvolávat rozhořčení konzervativnější části publika. Josef Hoffmann je významný rakouský architekt, ale narodil se nedaleko Jihlavy. Spolupracoval s dalším slavným architektem Otto Wagnerem, u kterého zase studoval Jan Kotěra. I tato propojení mohou přilákat české návštěvníky Vídně. **BELVEDERE, VÍDEŇ, DO 4. 3. 2011, WWW.BELVEDERE.AT**

**Výstava
měsíce**

Palác Stoclet, skica k hudebnímu a divadelnímu sálu, 1905–1906, tužka, tuš, pastelka a vodové barvy na papíře, MUMOK, Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig, Vídeň

Vlevo: Wasserschlangen I, 1904–1907, kombinovaná technika na pergamentu, Belvedere, Vídeň

**Koncert
měsíce**

Jiří Bárta a hosté

„Věřím, že bez ztišení a pokory není možné poznat pravou podstatu bytí,“ říká mladý skladatel Tomáš Pálka, který složil na objednávku festivalu Contempuls skladbu Silence d'un Coeur. Předvede ji špičkový český violoncellista Jiří Bárta. „Pana Bárty si jako interpreta velmi vážím, nicméně samotný fakt, že skladbu uvede právě on, nemělo na komponování žádný vliv. Píšu své kompozice vždy a pouze proto, že se snažím jimi něco sdělit. Je mi prakticky jedno, kdo je bude provádět, pokud vím, že se toho ujme někdo, kdo se pokusí o co nejvěrnější předání jejího obrazu. Věřím, že v podání určitého interpreta či ansámblu skladba bude vždy něčím jiná, neopakovatelná...“

Na festivalovém koncertě zazní také hudba Marka Kopelenta a jeho žáků, Ondřeje Štochla a Martina Smolky. České skladatele doplní Brit Gavin Bryars, představitel takzvané nové jednoduchosti. Pražský festival soudobé hudby zve již čtvrtým rokem špičkové zahraniční interprety a uvádí skladby, které „pohnuly či právě hýbou světovou scénou“. Zahraje tu kupříkladu německý Ensemble recherche, francouzský Quatuor Diotima či americký klavírista Eric Wubbels.

Hudební festival, který je určen náročnému posluchači, si získává stále více příznivců. A to je dobře. Soudobá hudba to nemá jednoduché a Praha takový festival potřebuje. LA FABRIKA, PRAHA, JIŘÍ BÁRTA, 16. 11., DALŠÍ PROGRAM NA WWW.CONTEMPULS.CZ

*„Bez ztišení a pokory
není možné poznat
pravou podstatu bytí.“*

Amberville, aneb Drsné město hebkých plyšáků

Amberville je drsné město plné kasin, hamejzů, zločinu a záhadného mizení plyšáků. Ovládá je bájný Milerův Krteček, ale je tam řada dalších podivných zvířat–plyšáků. Medvědí sourozenci Erik a Teddy, z nichž jeden chce být neskonale dobrý a druhý je nezřízeně zlý, přesto se však bratrsky milují. Kamarádí s alkoholičkou, Vránou Tom-Tom, sadomasochistickou Gazelou Samem a podezřivým Hadem Markem. Nebudu vyprávět dramatický příběh, který prožívají. Rozhodně je to však svět pro ty, co už dětství a plyšáky jednou provždy a rázně odhodili a kteří milují drsnou americkou literární školu Raymonda Chandlera, Dashiella Hammetta či Rosse MacDonalda.

Divadelní adaptaci románu vytvořil ostravský dramaturg Marek Pivovar s režisérem Radovanem Lipusem, kteří dokážou „vyhmátnout“ podstatné prvky předlohy a divadelně je zdůraznit. Mají cit a odvalu pro černěuhelný humor. V Amberville došli nejdál, kam snad vůbec ve stylizovaném, výtvarném divadle lze. Vždy – v souladu s románem – si vyberou ty nejkrutější ze všech krutých situací, a s vtipem a nadhledem je převedou do divadelního světa. Divák bojuje s extrémní destrukcí dětských idolů a nakonec – přijme-li danou poetiku – dochází k vnitřnímu osvobození od kýčoidního sentimentu dětství. V Plzni vznikla parádní inscenace pro ty, co právě opustili dětství a pouští se do světa erotiky, byznysu, lásek a rozchodů. **DIVADLO ALFA, PLZEŇ, 7. A 8. 11., STUDIO YPSILON, PRAHA, 5. 11., WWW.DIVADLOALFA.CZ**

**Divadlo
měsíce**

Samota kreslení

Jednoho dne se francouzský autor komiksů a filmový režisér Pascal Rabaté vydal na bleší trh. Objevil tam knihu Tolstého, vydanou roku 1926, ilustrovanou dřevorytem. Stála pouhé tři franky! Až doma zjistil, že autorem knihy není slavný Lev Nikolajevič, ale Alexej Nikolajevič. Na knížku pozapomněl. Za pár měsíců ji vzal do ruky, začal číst a odložil ji až k ránu. Přečtenou. „Bylo to jako úder blesku,“ říká Rabaté, který se rozhodl Tolstého poutavý a trochu fantasmagorický příběh úředníka Něvzorova, muže narozeného ve znamení mluvící lebky Ibicus, převést do komiksu. Dobře udělal. Nakreslený příběh zaujal kritiky i čtenáře, Pascal Rabaté se rázem stal uznávaným autorem. Sérii původních kreseb z Ibicusu nyní vystavuje Francouzský institut v Praze.

Kouzlo komiksu

Rusko, rok 1917. Malý úředníček Něvzorov se nudí, sní o bohatství a dobrodružství, ale nechce se mu nic dělat. Revoluční a porevoluční chaos mu jde k duhu. Z úředníka se stává podvodník. ..

Podařilo se Rabatému zachytit atmosféru doby? „Předloze jsem zůstal věrný, jenom jsem Něvzorovovi přidal více lidskosti. Tolstoj svou postavu neměl rád, já jsem k němu naopak přilnul.“

BD – pouhá dvě písmena, ale každý Francouz hned ví, o čem je řeč. „Bande dessinée“ neboli komiks. Je to literatura? Výtvarné umění? V čem spočívá jeho kouzlo? „Pro mne to je literatura v obrazech, nakreslené psaní. Nabízí jiný způsob čtení a pochopení příběhu,“ říká Rabaté, který se však komiksu začal věnovat až po studiu rytiny v Angers, možná proto, že v té době byl komiks na uměleckých školách okrajovým předmětem. Po úspěchu Ibicusu následují další kreslené příběhy, kupříkladu *Le jour est là...*, *La Marie en plastique*. Roku 2006 spatřil světlo světa intimní příběh dvou postarších přátel Edmonda a Pierra – *Les petits ruisseaux*.

Od tužky ke kameře

O pár let později je požádán producentem, aby své citlivé, i když trochu kousavé vyprávění o Edmondovi a Pierrovi natočil. Má za sebou několik krátkometrážních filmů, proč by to nezkusil. Z Pascala Rabaté se stává filmový režisér. Úspěšný. Svědčí o tom i cena za režii na letošním festivalu v Karlových Varech za jeho zatím poslední snímek *Prázdniny u moře*. Film je němý. „Během natáčení *Les petits ruisseaux* jsem si díky herci Danielu Prévostovi uvědomil, že ticho a dech jsou stejně důležité jako vyslovená slova a napsal jsem příběh bez dialogu. Také jsem chtěl vzdát hold filmovým groteskám.“

Pascal Rabaté ovládá kameru stejně dobře jako tužku. „Mám rád samotu a sebezpozorování při kreslení, ale i skupinovou práci při natáčení. Oboje je pro mne důležité. Jedno je dialog se čtenářem, druhé podívání, řekl bych skoro mše. Komiks má o mnoho blíže k literatuře, film zase k muzice.“ Pročítám si příběh Něvzorova a napadá mě, že silný příběh o lidském údělu je výborným námětem na další film. „Je to můj sen. Vlastně, je to sice důvěrná informace, ale s producentem Xavierem Delmasem se chceme pustit do natáčení. Rád bych se oprostil od komiksového příběhu a podíval se na Něvzorova a jeho příběh jinak.“ ■

GALERIE 35, FRANCOUZSKÝ INSTITUT, PRAHA, DO 30. 11., WWW.IFP.CZ

Pascal Rabaté (*1961)

- Vystudoval rytinu na Ecole supérieure des beaux-arts v Angers.
- Komiksu ze začal věnovat na konci 80. let. Jeho kreslené příběhy jsou černobílé, lavírované i barevné a vyznačují se velkou různorodostí. Získal mnoho ocenění (například nejlepší album na festivalu v Angoulême či cenu Jacquese Loba na festivalu v Blois).
- Stěžejní dílo *Ibicus* vydalo v České republice nakladatelství Mot.

**Semjon Iavnovič
Něvzorov, muž
narozený ve znamení
lebky Ibicus.**

Bylo
to jako
úder
blesku...

 Film
měsíce

Jeskyňe zapomenutých snů Pro takový projekt nemohl být vhodnější režisér než Werner Herzog. Jeskyňe Chauvet v jižní Francii skrývá nejstarší zachované lidské kresby. Do jeskyňe smí jen úzký okruh archeologů, kunsthistoriků a dalších vědců a spolu s nimi si vzácnou výjimku vyběhal i malý štáb německého režiséra, který se ve svých dokumentech často zaobírá málo prozkoumanými divy přírody a extenzí lidského ducha. Unikátní setkání s kresbami předků nabízí most do minulosti, kterou nejsme schopni rozklíčovat. Kdo byli autoři, kteří svou schopnost abstrakce na rozdíl od neandrtálských konkurentů dokázali projevit figurálním zpodobněním zvířat? Měly sofistikované kresby účel mystický nebo náboženský? Herzog není velkým příznivcem 3D, ale cítil, že materiál si stereoskopické zobrazení žádá. I dávní tvůrci totiž pracovali s výklenky stěn v prostorovém slova smyslu a jejich výjevy mají nebývalou plastičnost. Nebyl by to Herzog, aby výjimečnou exkurzi nezpestřil zábavnými rozhovory s výzkumníky a celý film nevypointoval fiktivním epilogem, v němž hrají hlavní roli albínští zmutovaní krokodýli, žijící údajně poblíž jeskyňe ve skleníku napájeném radioaktivní vodou z nedaleké jaderné elektrárny. Akcelerace vývoje lidského druhu, vedoucí k možnému sebezničení, tu stojí vedle kreseb, které uhlem na stěnách jeskyňe vznikaly postupně možná deset tisíc let. **PREMIÉRA 27. 10.**

Nebyl by to *Werner Herzog*,
aby výjimečnou exkurzi nezpestřil
zábavnými rozhovory...

Zápisník **Jany Klusákové**

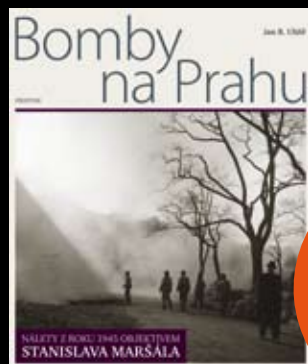
Bomby pro Prahu

Stanislav Maršál tímto souborem, dokumentujícím následky amerického bombardování Prahy v roce 1945, vstupuje do dějin české fotografie, napsal Josef Chuchma v doslovu ke knize BOMBY PRO PRAHU.

Tahle unikátní fotografická publikace je pěkně těžká, mnohem závažnější je však její obsah. Pamětníků bombardování Prahy v únoru a březnu 1945 ubývá. Čtrnáctého února 1945 k této tragédii v naší metropoli došlo vinou navigačního omylu v souvislosti s rozsáhlým anglo-americkým náletem na Drážďany. Stanislav Maršál začal fotografovat hned po skončení náletu u Vltavy a postupoval přes těžce poškozený benediktinský klášter Na Slovanech ke Karlovu náměstí a dále k Vinohradům, jejichž zkáze věnoval největší pozornost.

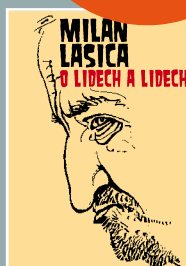
Cílem jediného záměrného bombardování Prahy (dvacátého pátého března 1945) byla průmyslová zóna na severovýchodě hlavního města (Libeň a Vysočany), plus přilehlá letiště ve Kbělicích, Letňanech, Čakovicích a Klecanech. Oba nálety (podílelo se na nich více než pět set letounů) měly fatální následky. Jejich hlavním důvodem byla bezproblémová výroba vynikajících lehkých tanků v Českomoravských strojárnách v Praze a stále větší počet proudových Messerschmittů, které Němci stahovali na pražská letiště během protektorátu. Oba nálety připravily o život tisíc sto lidí, mnoho jich zranily, připravily o domovy a majetky.

Fotografická reportáž Stanislava Maršála (na 250 černobílých snímků) nemá co do obsahové kvality i kvantity konkurenci u nás ani v zahraničí. Pozůstalost po fotografování získal v roce 2008 do svých sbírek Vojenský historický ústav. Ten nyní tuto jedinečnou a otřesnou knihu ve spolupráci s nakladatelstvím Prostor vydal. Autorem textové části je historik Jan B. Uhlíř. VYDAL PROSTOR

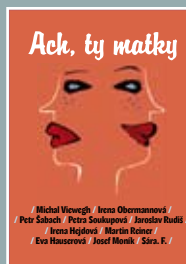
Kniha měsíce

Tipy redakce

O lidech a lidech

Milan Lasica píše fejetony do slovenských časopisů již od roku 2003. Knižka s výstižným názvem O lidech a lidech obsahuje výběr těch, které jsou zajímavé i pro českého čtenáře. Lehčí i vážnější témata, napsaná vtipným a svěžím jazykem, čtenáře pobaví i přinutí k zamyšlení.

Ach, ty matky

Čtivé příběhy o složitých vztazích dcer a jejich matek vycházejí v dalším výboru povídek českých autorů. Se světem matek zasaženým rodinnými problémy a konflikty, zejména s dcerami, se jednotliví autoři vypořádávají odlišným způsobem.

V povídce Ireny Obermannové řeší frustrovaná mladá žena svůj komplikovaný vztah s matkou až u psychiatra, do pocitů osamělé matky dvou dospělých dětí se zase vcítila Petra Soukupová. Příběh Jaroslava Rudiše nás zavede do zapadlého pohraničního města, kam se po letech vrací na pohřeb své matky bývalý pankáč a každodenní realita, zklamání a našťvanost rozvedené maminky dvou malých dětí je tématem Ireny Hejdové. O dalších nekonečných mezigeneračních sporech píšou spisovatelé, například Petr Šabach, Eva Hauserová, Martin Reiner, Josef Moník a Sára F.

WWW.KOSMAS.CZ/NAKLADATELSTVI/1469/LISTEN/

Hana Hegerová Pasiáns

Při příležitosti osmdesátých narozenin Hany Hegerové vychází DVD s podtitulem Písňe a dokumenty 1962–1994.

Nezapomenutelné hudební pořady ze 60. let v režii Jána Roháče a Vladimíra Svitáčka, vystoupení z doby těsně po okupaci v roce 1968 a především spousta písniček s hudbou Petra Hapky a texty Pavla Kopty. Na třicet písní doplňuje dokument Fera Feniče z cyklu GEN. SUPRAPHON

Život ve snu

Zkuste se zasnít. V rámci možností toho jediného, bezpochyby velmi sofistikovaného počítače, jímž je váš mozek, jste právě dočasně stvořili vesmír. Měřeno většinou vědeckých standardů nejde zcela jistě o vesmír nijak zvlášť povedený. Věci se v něm proměňují. Zkoumaná oblast je omezená. Přesto ale existuje. Čili nejjednodušší varianta počítačového vesmíru je ta, kterou máte každou noc uvnitř hlavy. Jelikož „víme“, že existujeme, ale o ostatních to jistě nevíme, je možné si představit počítačově generovaný svět vystavěný na solipsistickém postoji, kterým jsme tuto kapitolu zahájili. Co známe, tvoří malou bublinu, a vně této bubliny je všechno neurčitě, vyjasní se to jen v případě, že to bude nutné. Co kupříkladu víte o zdravotnictví v Byzantské říši? Nic moc, že ano? V tom případě žádná informace o byzantském zdravotnictví není. Neexistuje, dokud se po ní nesháníte nebo na ni „náhodou“ nenarazíte. V takovém případě musí být vyčleněna určitá výpočetní kapacita, díky které se tato informace stane realitou.

Zdá se vám komplikované simulovat životy, pocity a myšlenky těch miliard lidí po celém světě? Nedělejte si starosti. Do detailů je třeba zacházet jen u lidí, se kterými se stýkáte. Vše ostatní stačí postihnout jen zhruba, jako by to byly televizní zprávy či článek v novinách. Je to trochu jako ve filmu Truman Show, v němž Jim Carrey nevědomky žil v umělém světě televizní reality show, až na to, že není třeba překotně budovat fyzické objekty a přivádět lidi; to všechno se v prostředí počítačového vesmíru děje automaticky. Naprogramovaný vesmír, jenž obsahuje detailní informace pouze o vaší osobě, je samozřejmě jen minimalistickou variantou. Není důvod, proč bychom do kosmického programu nemohli zahrnout libovolně velkou část existence, pokud budeme mít dostatečně výkonný kvantový počítač. Tak se dostáváme k vesmíru skutečně složenému pouze z informací. V něm nemáme nezávislou existenci ani my, ani jiní lidé, ani ta plechovka koly na našem stole. Každý rys vesmíru, počínaje jednoduchými vzdušnými molekulami a strukturou atomů ve vašem mozku, který nějak utváří vaše vědomí, a konče kvazary v nejvzdálenějších koutech vesmíru, je jen řetězcem bitů. ■

Zkuste se zasnít...

BRIAN CLEGG: PREHISTORIE VESMÍRU
PŘELOŽILI MARTIN RŮŽIČKA A VÍT PENKALA
VYDALO ARGO A DOKOŘÁN, 2011

Národní divadlo

Večer choreografií
slavného britského tvůrce
Christophera Bruce.

An evening of choreographies
by the celebrated British creator
Christopher Bruce.

MOONSHINE

DANCE AT THE CROSSROADS
Hudba / Music: **The Waterboys**

MOONSHINE
Hudba / Music: **Bob Dylan**

ROOSTER

Hudba / Music: **Rolling Stones**

Choreografie / Choreography: **Christopher Bruce**

Česká premiéra / Czech premiere: 16.11.2011
Nová scéna / The New Stage

www.narodni-divadlo.cz

- Sleva 36 % na zimní pneumatiky a disky
- Sleva 30 % na originální náhradní díly Opel a 15 % na servisní práci při opravě vozů starších 6 let
- Sleva 36 % na vybrané originální příslušenství Opel

PROHLÍDKA PŘED ZIMOU JEN ZA 99 Kč

**PŘIPRAVTE SE NA ZIMU
V AUTORIZOVANÝCH
SERVISECH OPEL.**

Více na
www.servis.opel.cz

